

Přednáška 12

Dýchací systém

- Funkce
- Epitelová výstelka
- Dutina nosní
- Hltan
- Hrtan
- Trachea
- Plíce + Bronchiální strom
- Bariéra krev-vzduch
- Vývoj dýchacího systému
- Regenerace plic

Brno, září 2019

Dýchací systém – Funkce

Dýchací funkce

supply of O₂ + elimination of CO₂

Respiration = overall exchange of gasses between atmosphere and cells

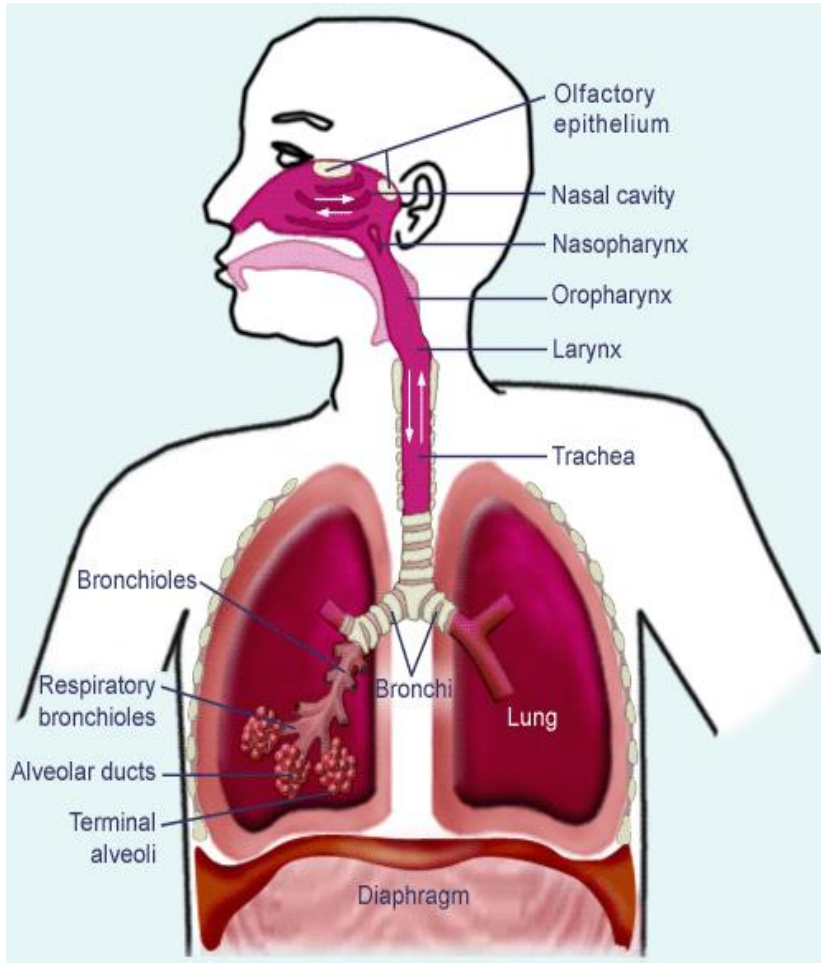
Involves:

- pulmonary ventilation
- gas exchange: External + Internal respiration
- gas transport

Další funkce:

- synthesis, activation and inactivation of vasoactive substances, hormones, neuropeptides, eicosanoids, lipoprotein complexes
- hemostatic functions (thromboplastin, heparin)
- lung defense: complement activation, leucocyte recruitment, cytokines, and growth factors
- speech, vomiting, defecation, childbirth

Dýchací systém – Celková stavba

Anatomické

Funkční

Horní dýchací cesty

- nosní dutina
- *vedlejší nosní (paranasální) dutiny*
- nasopharynx (nosohltan)
- oropharynx (hrdlo)

Dolní dýchací cesty

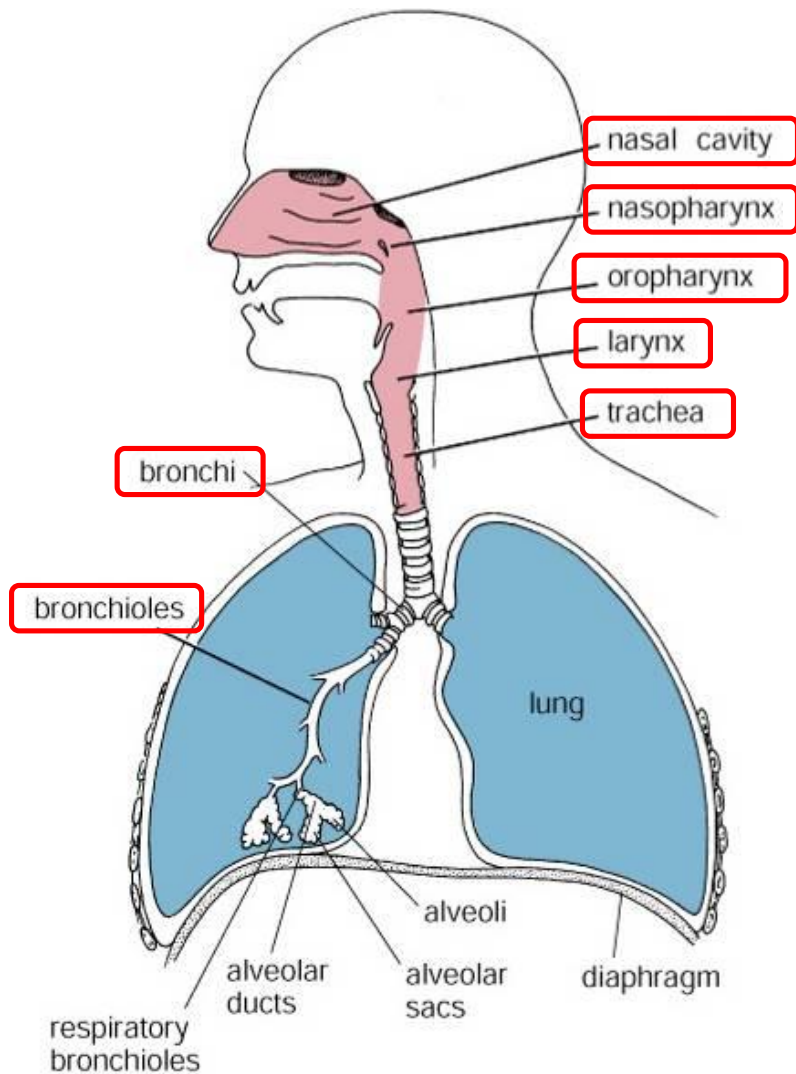
- hrtan
- průdušnice (trachea)
- průdušky (bronchy (extra- + intrapulmonární))
- průdušinky (bronchioly) primární a terminální

Dýchací cesty

Respirační oddíl

- respirační bronchioly
- alveolární chodbičky (ductus alveolares)
- alveolární váčky (sacculi alveolares)
- plicní sklípky (alveoly)

Dýchací cesty – Obecné znaky

Funkce

- Transport
- Moistening
- Filtering
- Warming

Stavba

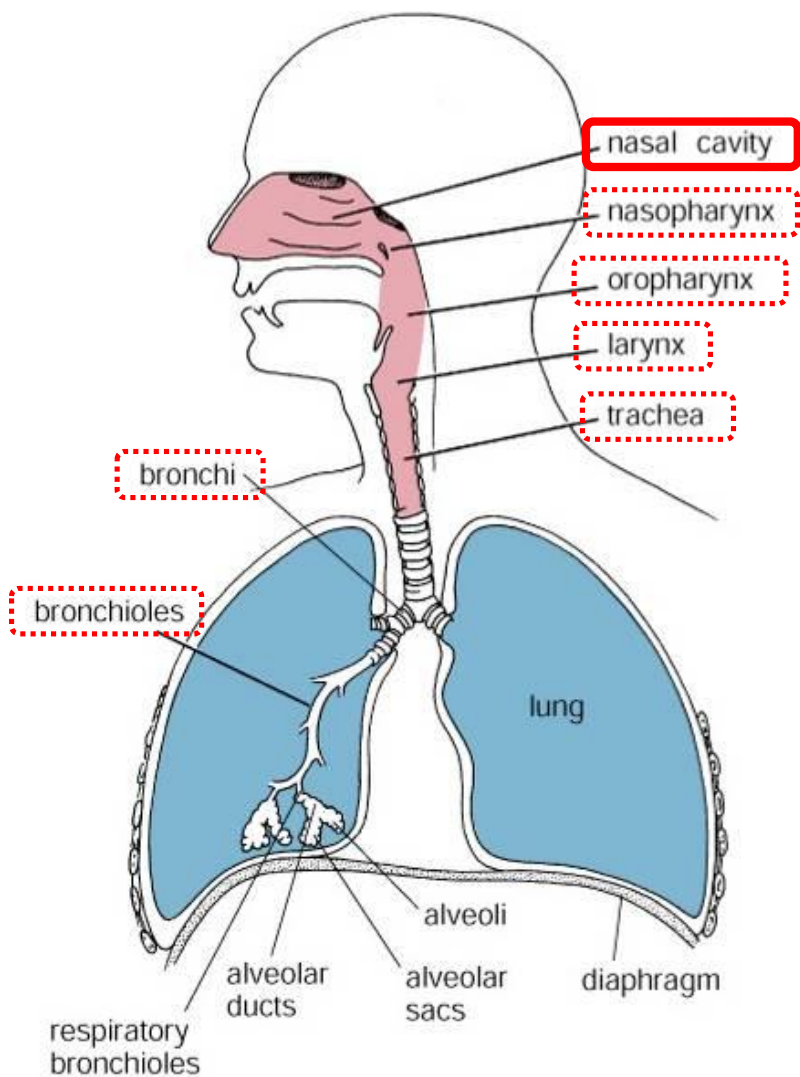
Bone and/or cartilage
(mechanical support)

Sliznice

- Epitel
- Lamina propria

Figure 18.1. Diagram of respiratory passages.

Dýchací cesty – Nosní dutina + Paranasální dutiny

Levostranná + Pravostranná nosní dutina (separated by osseous/cartilaginous nasal septum)

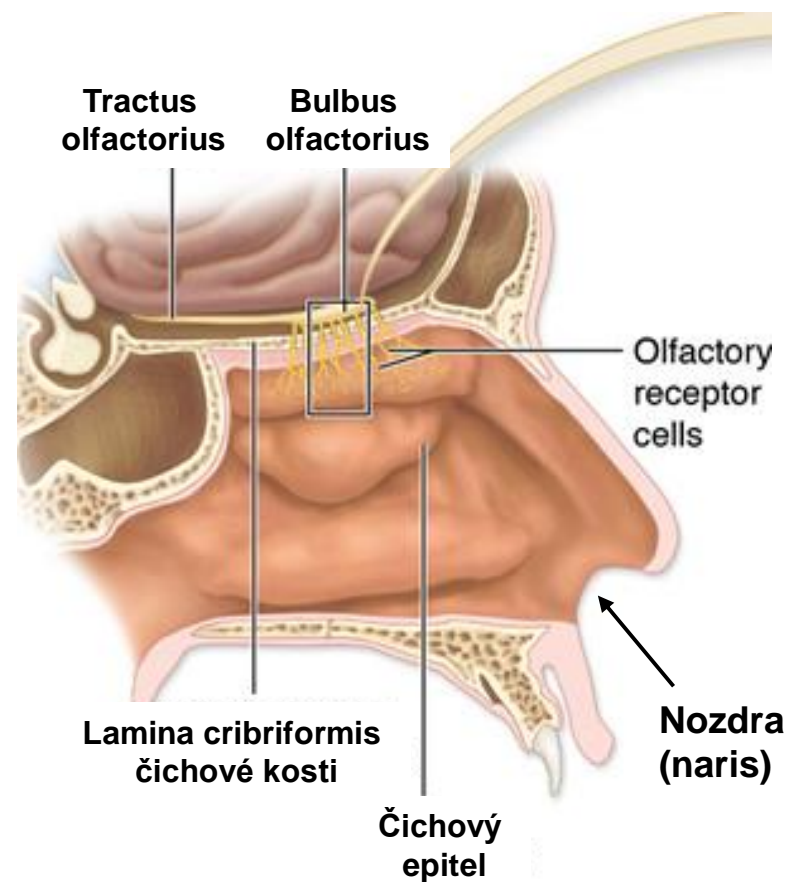
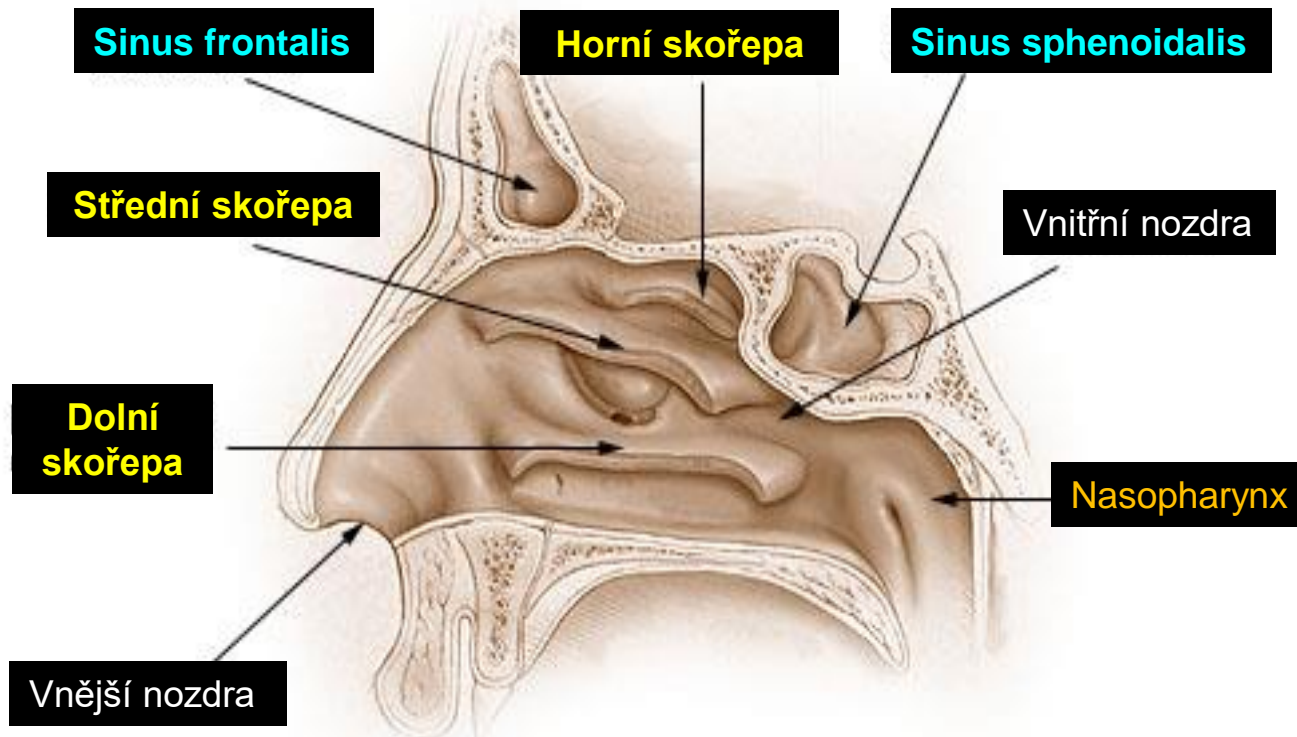

Figure 18.1. Diagram of respiratory passages.

Dýchací cesty – Nosní dutina + Paranasální dutiny

Výstelka nosní dutiny

Strop +
Horní skořepa

Nozdrý +
Předsíň

Ostatní povrchy

Čichový epitel

Kůže

Sliznice dých. cest
„respirační“

Olfactory region

- keratinizující vrstevnatý epitel
- chlupy
- potní + mazové žlázy
- v předsíni přechod v ep. dých. cest

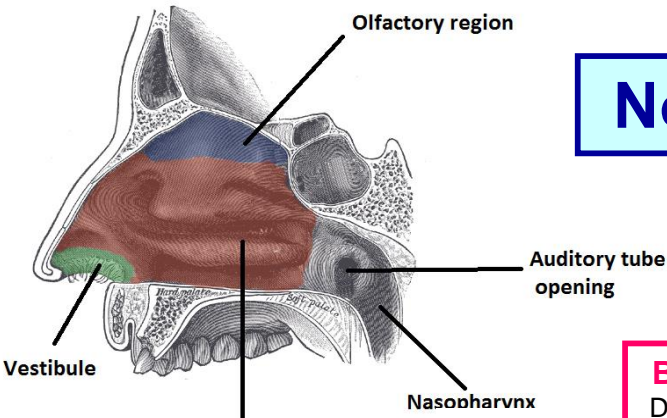
Respiratory region

Podklad: kost / chrupavka

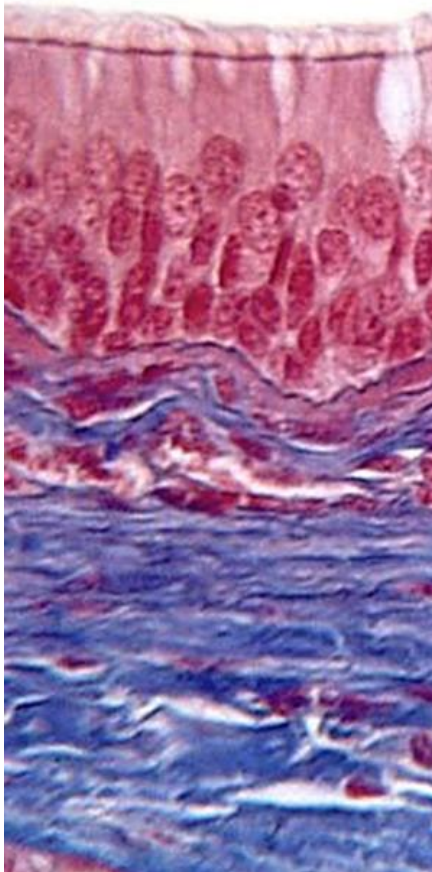
Žádné podslizniční/ podkožní vazivo

Nosní dutina– Sliznice dýchacích cest

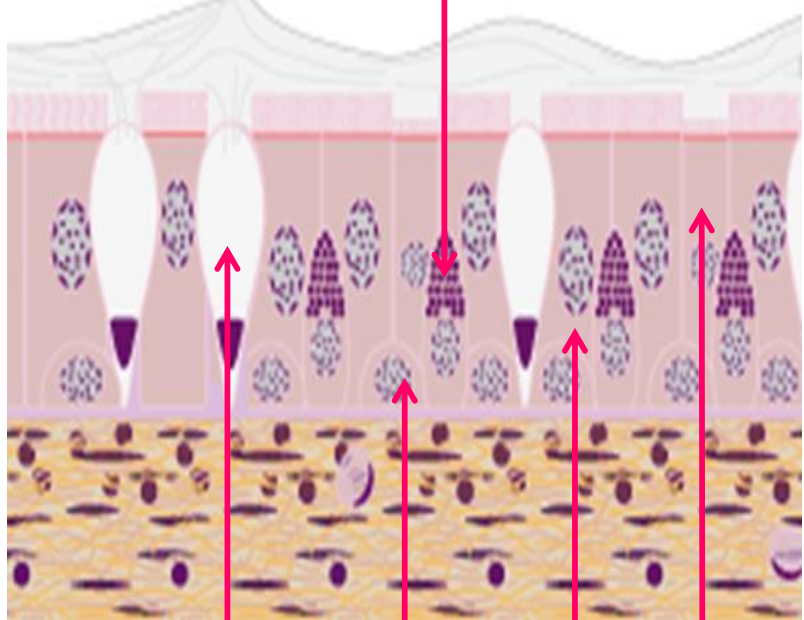
= respiratory mucosa – lines most of the conducting portion of the respiratory system

Respiratory region

B. s malými granuly (Kulčického)
DNES – diffuse neuroendocrine system

Mucous layer

Víceřadý cylindrický epitel s řasinkami
(5 typů buněk)

Lamina propria mucosae

- řídké vazivo
- arteriální a venózní pleteně
- hojné smíšené seromucinózní žlázy
- hojné lymfoidní elementy (uzlíky, žírné b., plazmatické b.)

Pohárkové b.
(mucin)

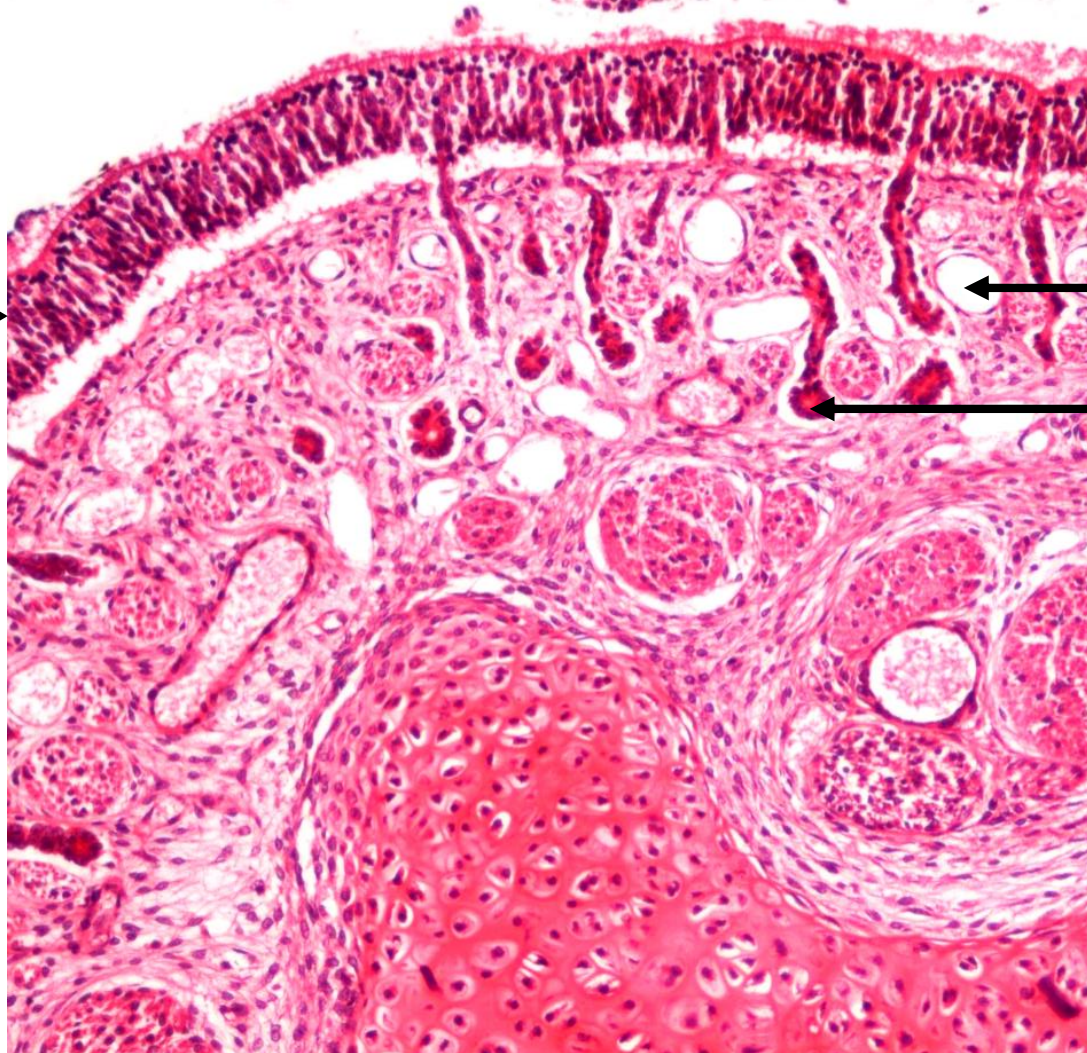
Bazální b.
(stem cells)

Kartáčové b.
(chemosensory)
(similar to cells of taste buds)

Řasinkové b.
(most abundant)

Sliznice dýchacích cest

Víceřadý
epitel →

→ Žíla

→ Žláзка

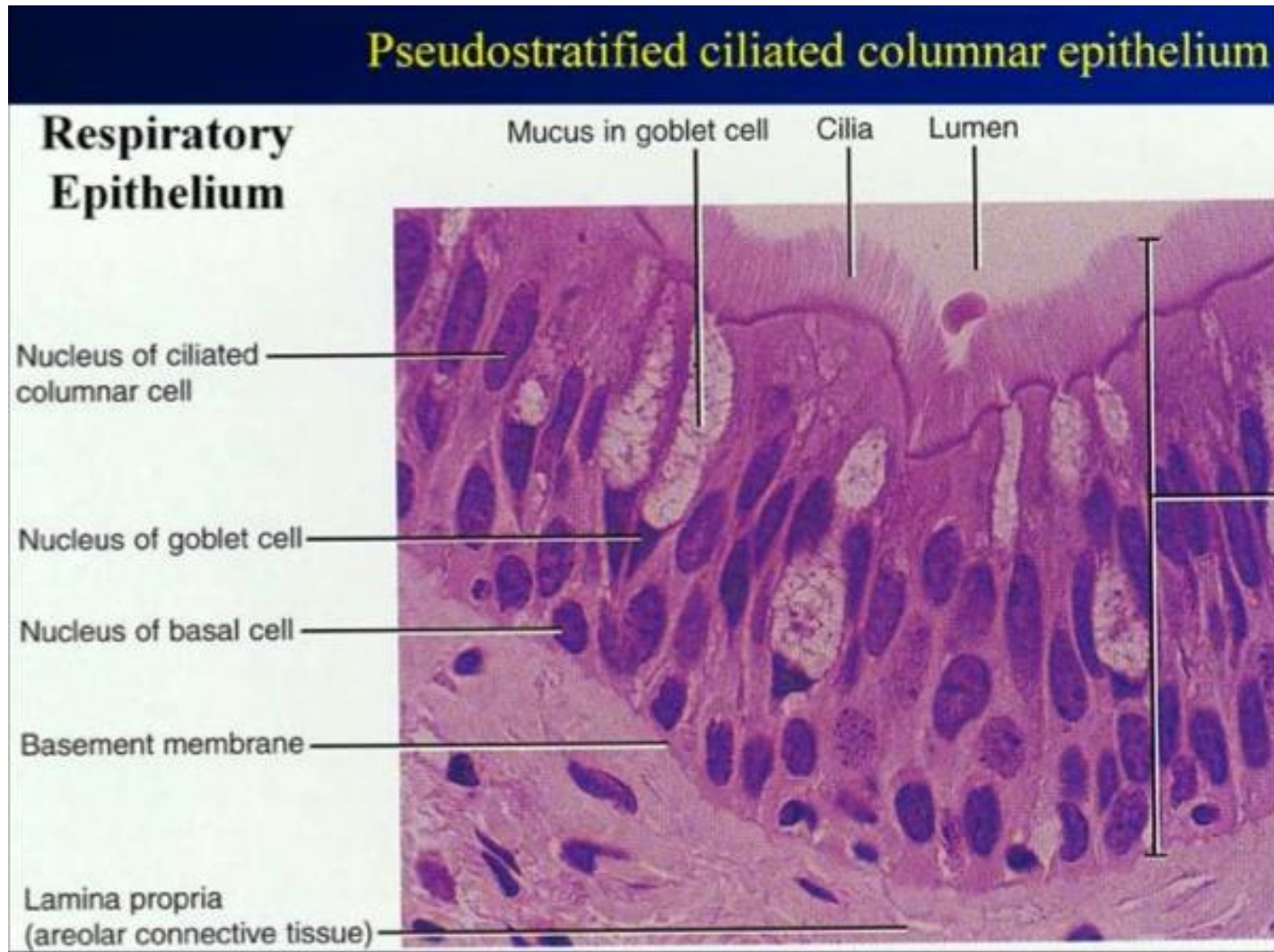

Sliznice dýchacích cest – Nosní skořepa (Concha nasi)

Kisselbachova pleteň (krvácení z nosu)

Sliznice dýchacích cest - Epitel

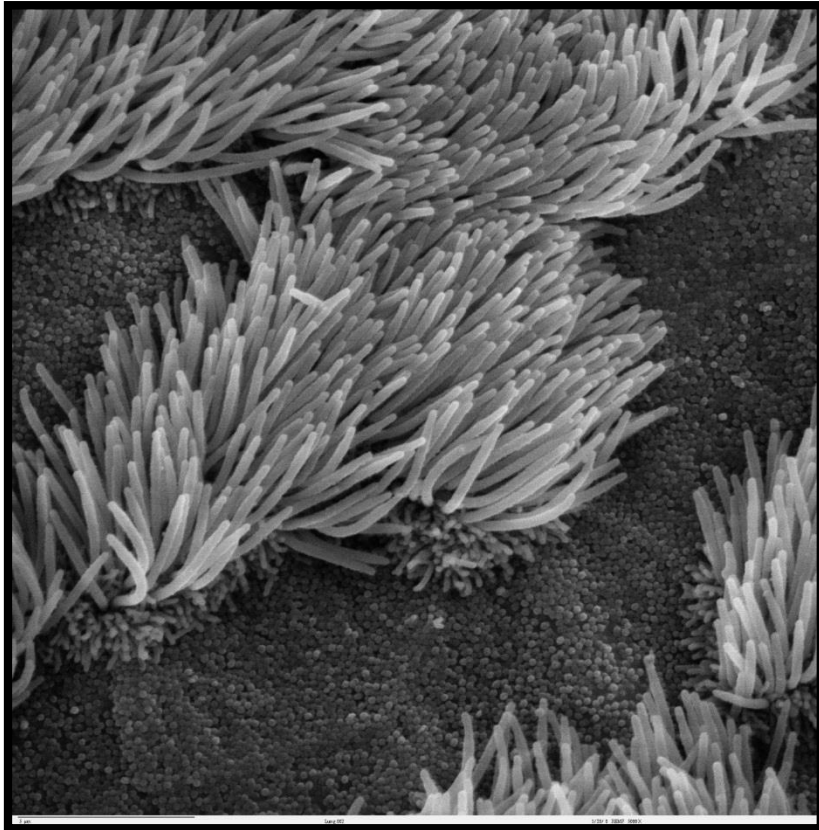

Exposure to toxic compounds

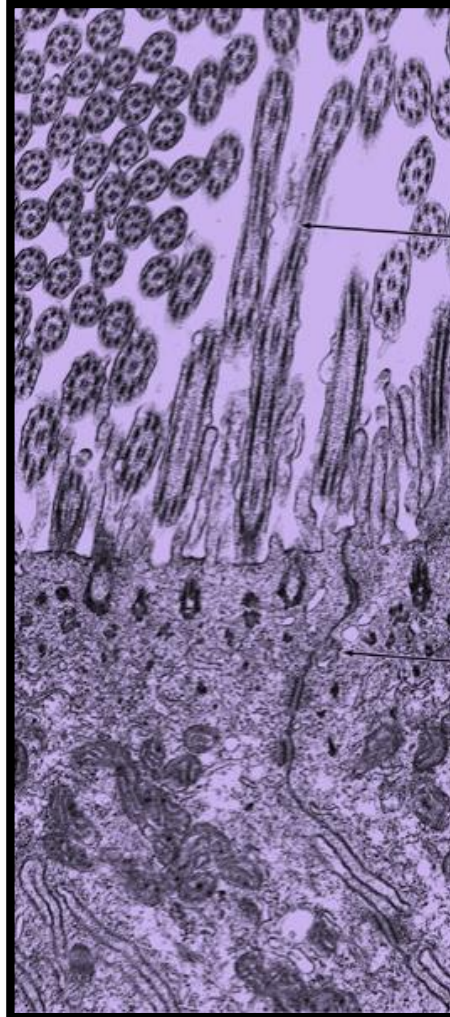
Dlaždicová metaplazie epitelu

- Víceřadý cylindrický epitel s řasinkami se mění ve vrstevnatý dlaždicový epitel
- may develop into cell dysplasia (precancerous)

Sliznice dýchacích cest - Epitel

Buňky s řasinkami

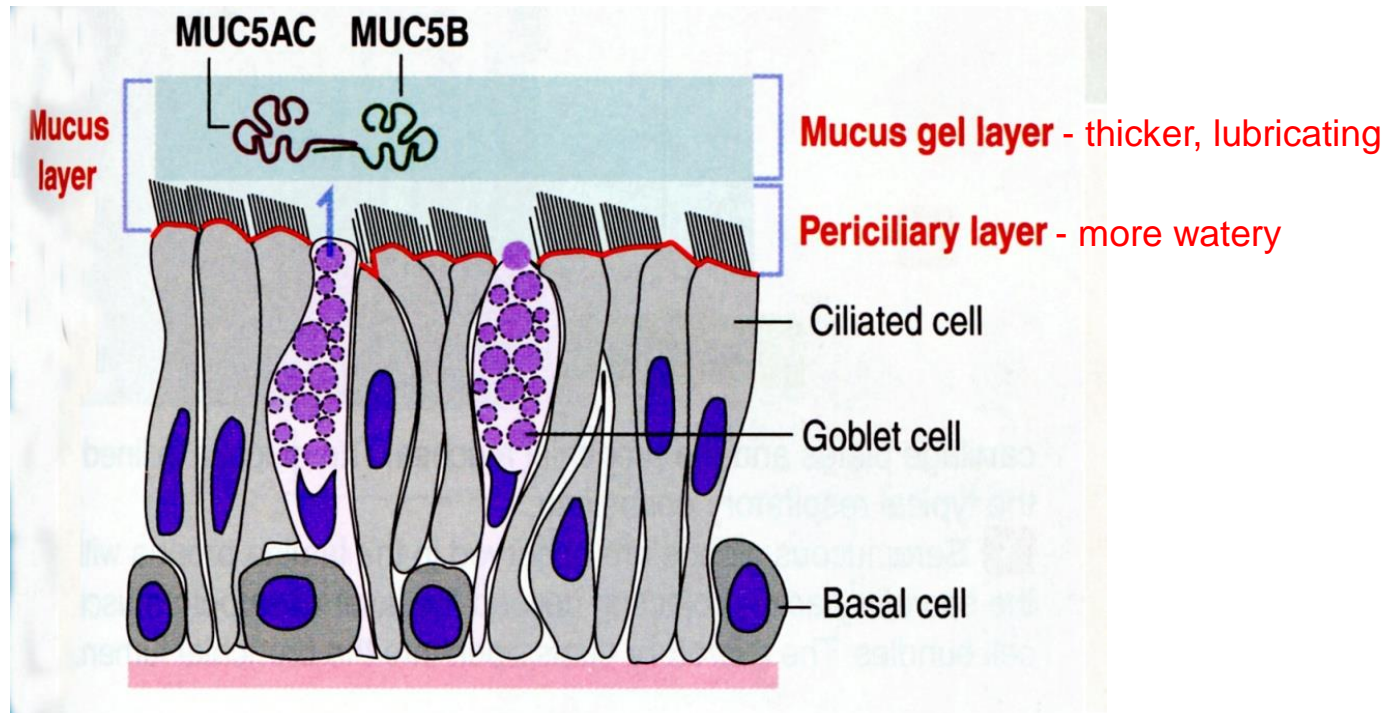
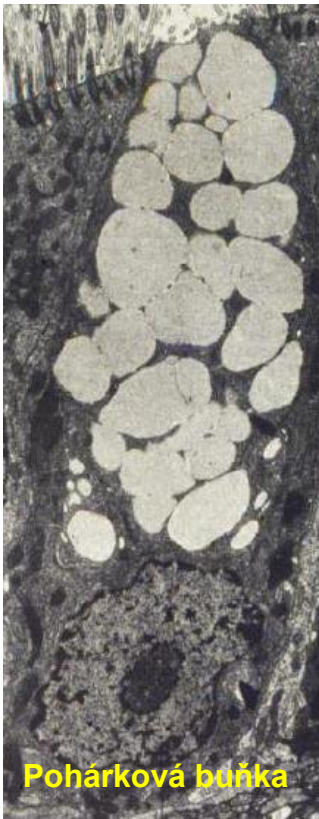

Pohárkové buňky

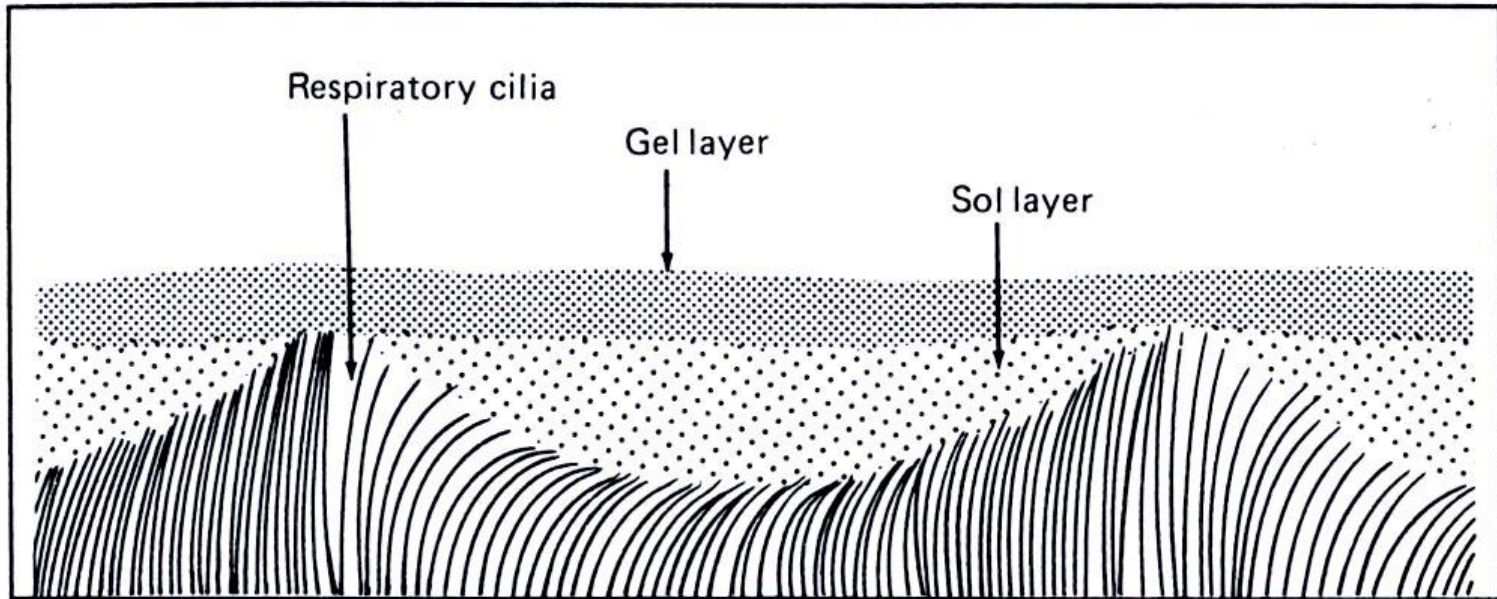
Sliznice dýchacích cest – Hlen (Mucus)

Mucus

- mainly glycoproteins in water
- ensures moistening of mucosa and air
- contains IgA immunoglobulins (mucosal immunity)
- traps airborne particles (dust etc.)
- helps selfcleaning of the airways

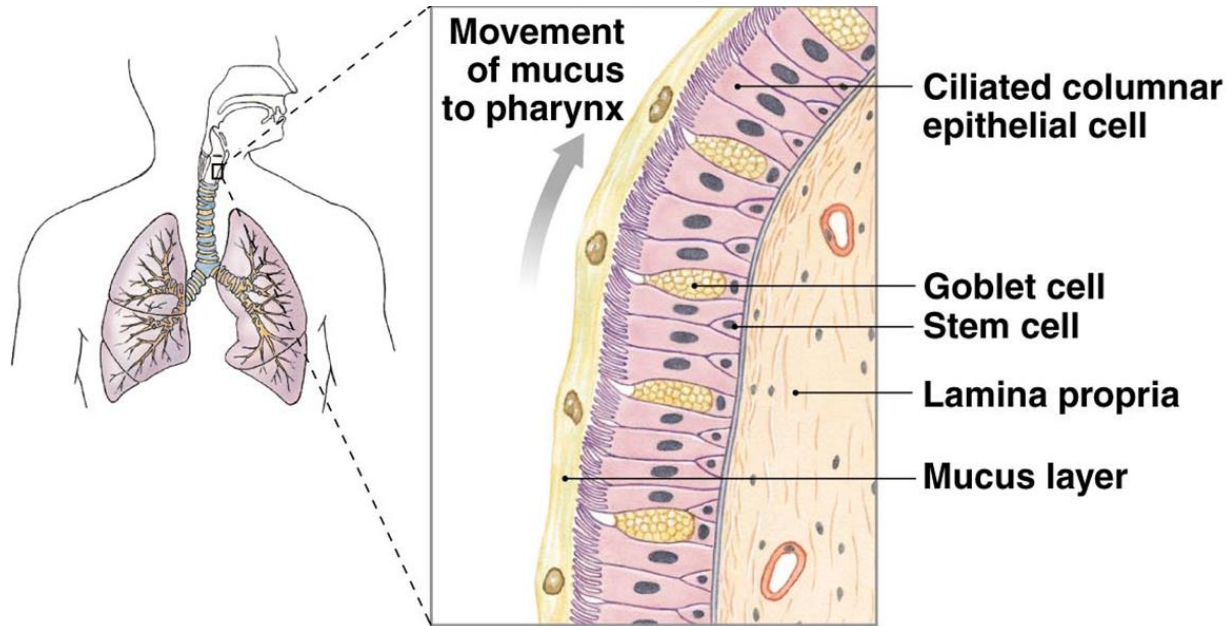

Sliznice dýchacích cest – Hlen (Mucus)

Respiratory cilia are bathed in the sol portion of the mucus layer above them. Their power strokes allow mucus movement by contacting the viscous gel layer, always in the same direction. (From Martin DE and Youtsey JW: Respiratory anatomy and physiology, St Louis, 1988, The CV Mosby Co.)

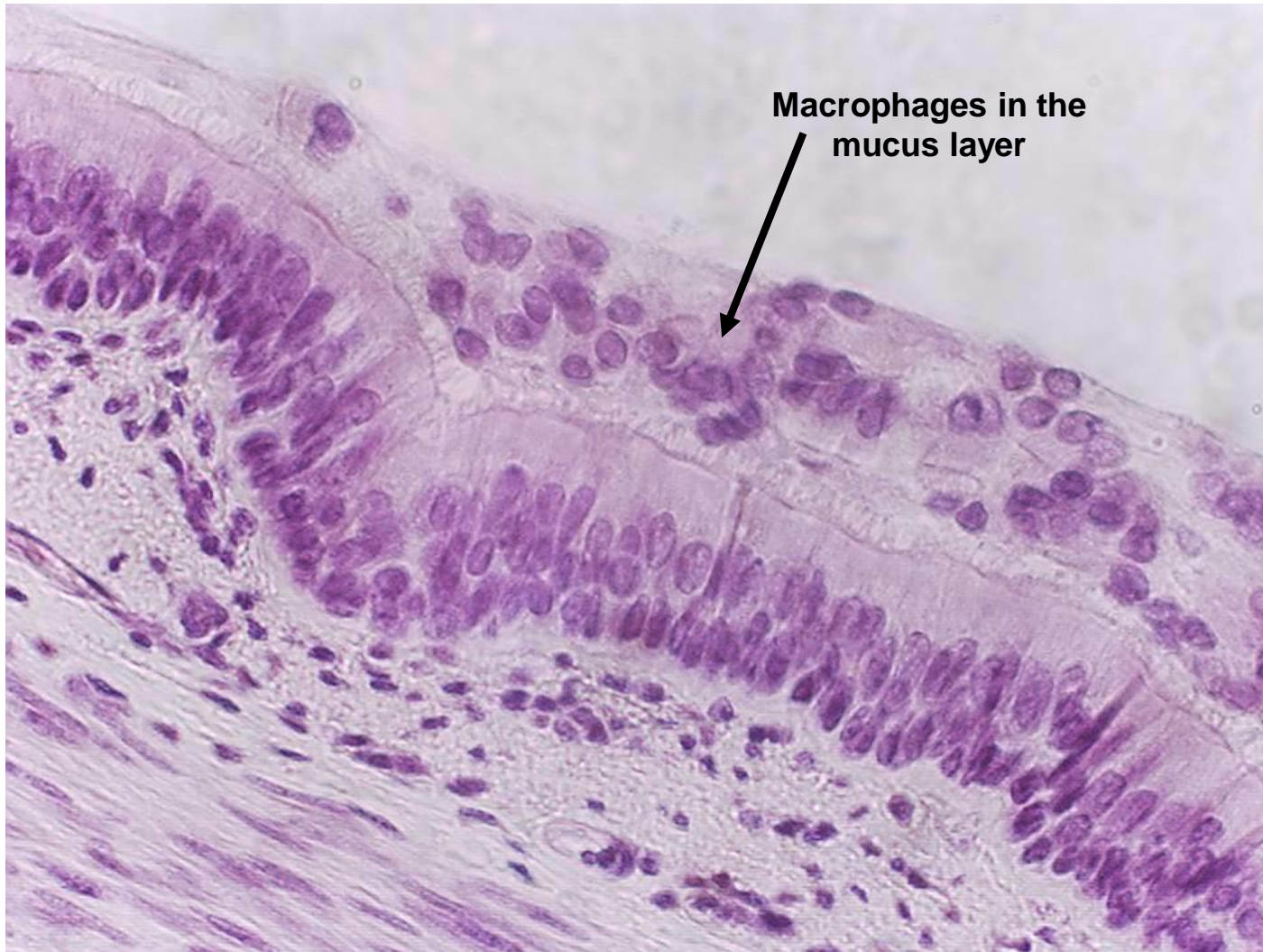
Sliznice dýchacích cest – Hlen (Mucus)

Cilia movement drives mucus towards pharynx.

Speed of mucocilliary transport - 5 mm / minute.

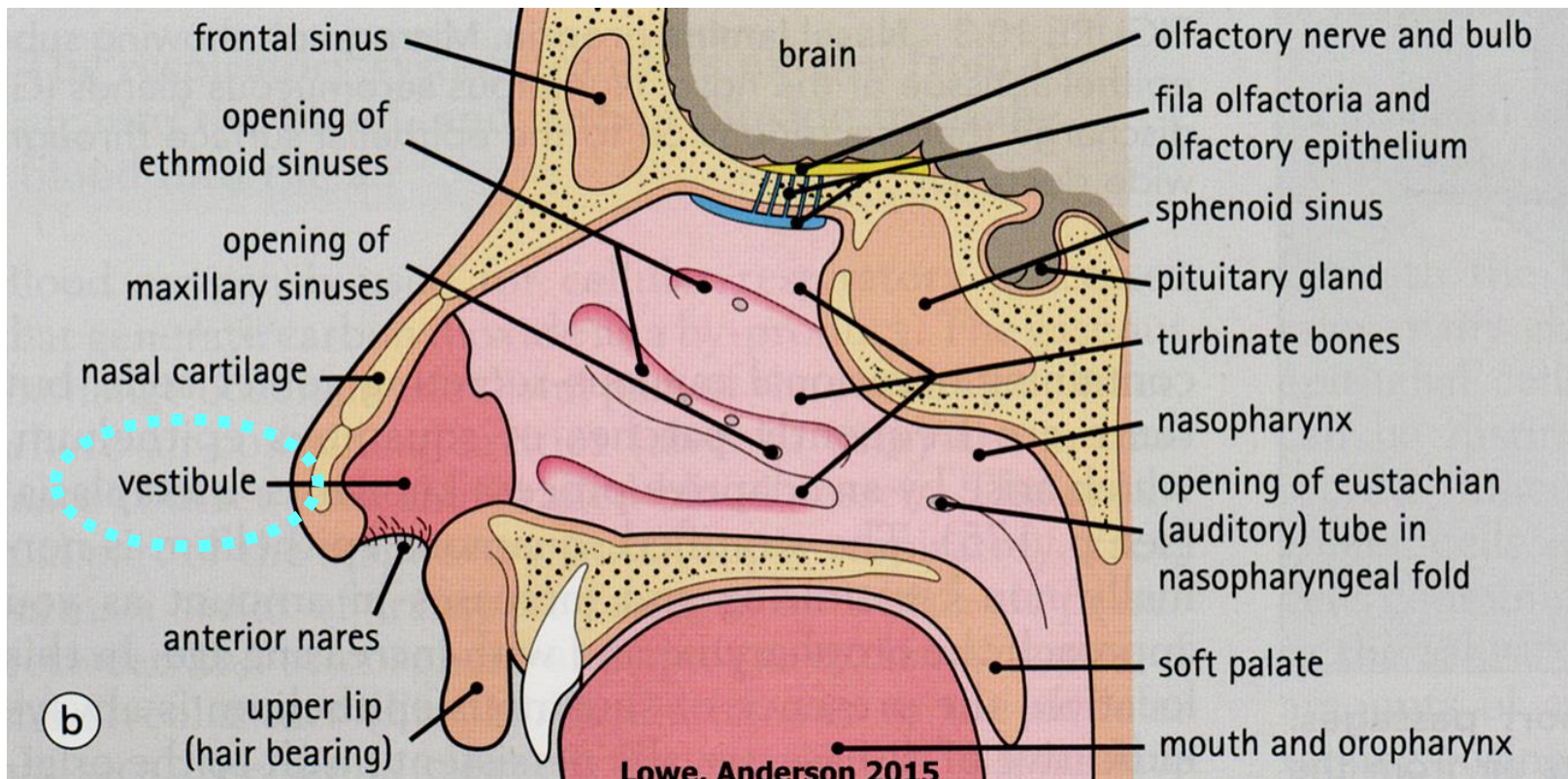
Sliznice dýchacích cest – Hlen (Mucus)

Nosní dutina – Předšíň (Vestibulum nasi)

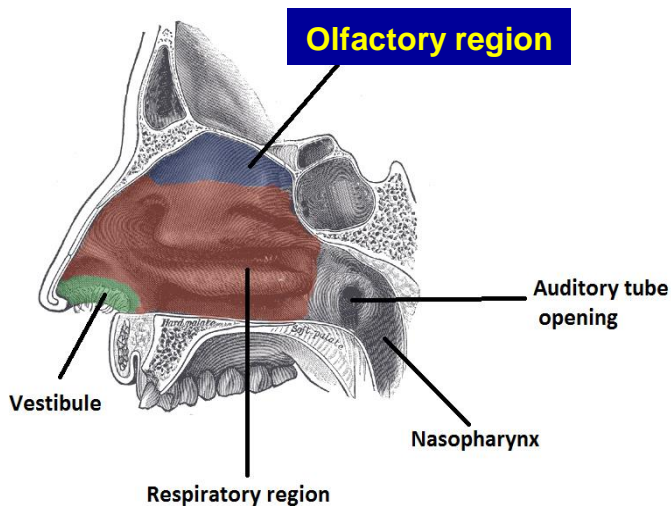
Location: 5 – 6 mm wide zone at the edge of nostrils

Lining: transition of dermis to respiratory mucosa – hairs with sebaceous glands

Nosní dutina – Čichový epitel

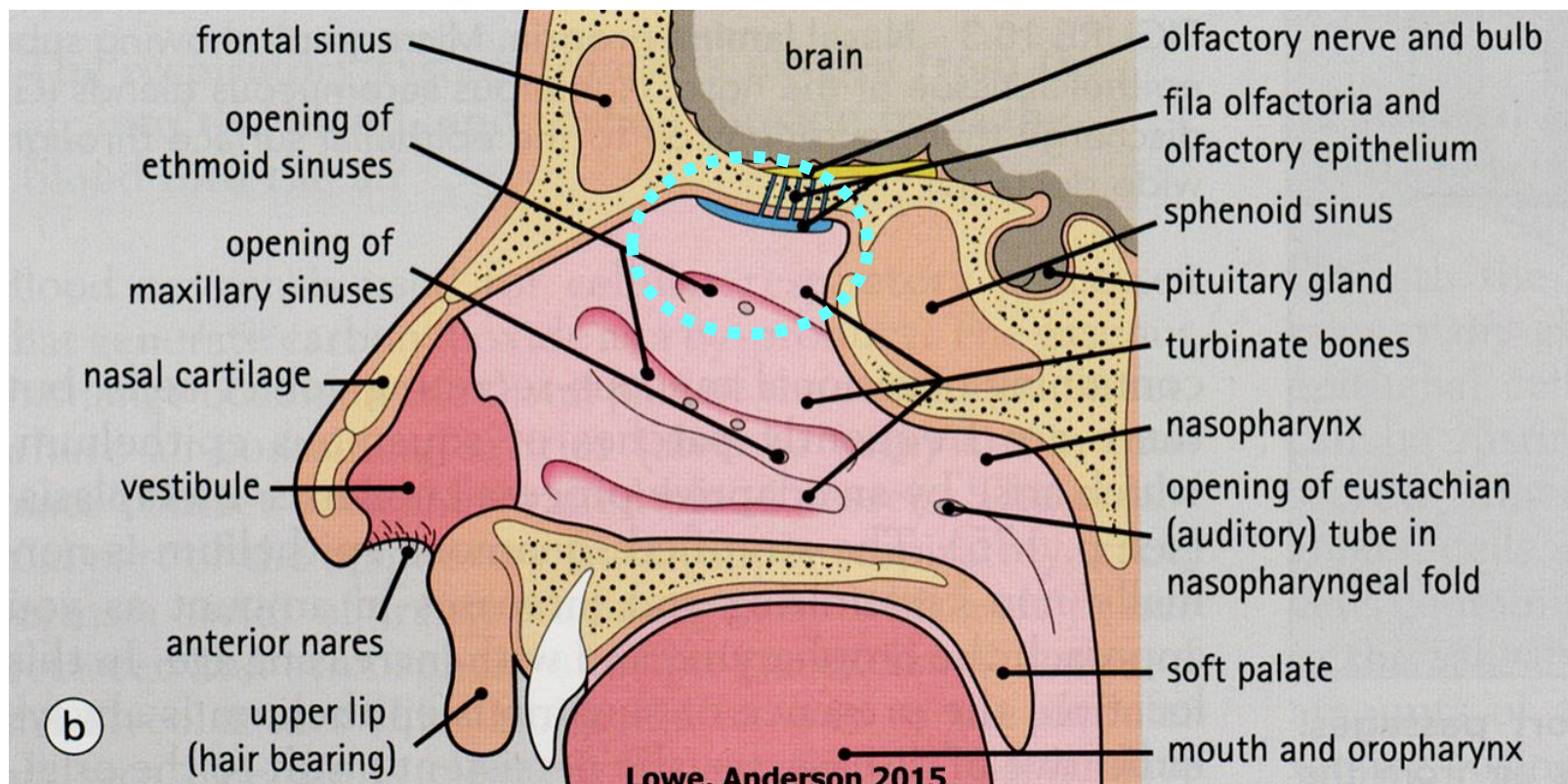

Lokalizace:

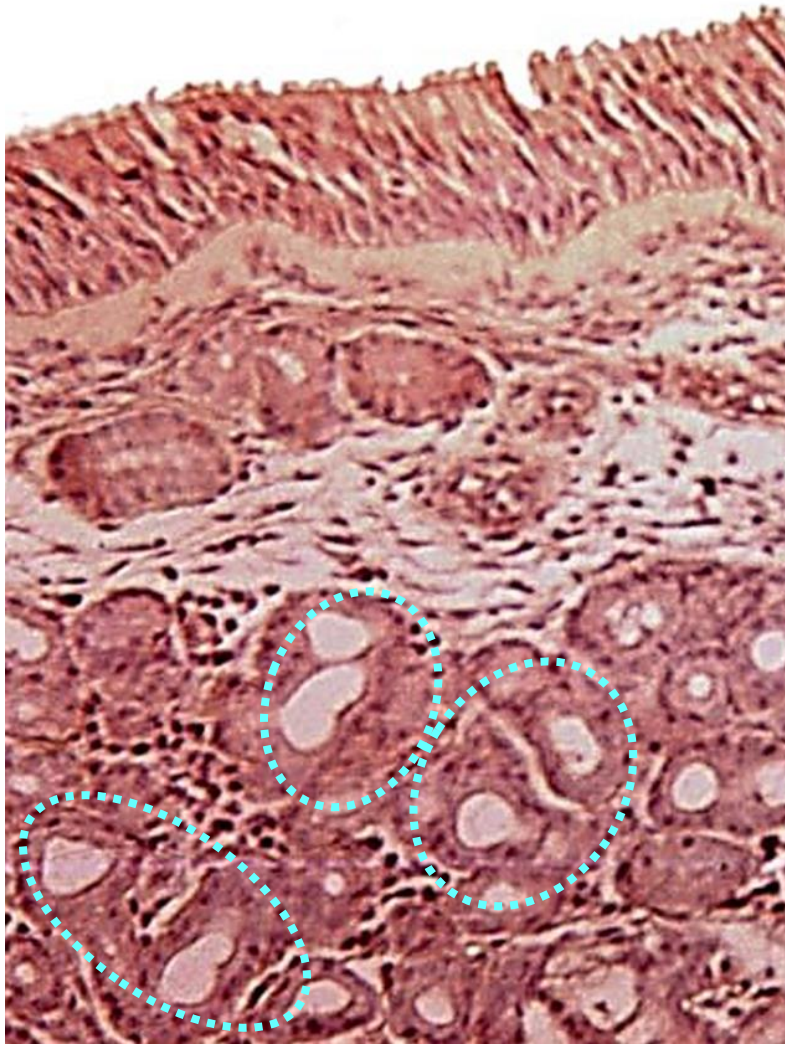
- strop nosní dutiny
- horní část nosní přepážky
- horní skořepa

Barva: nažloutlá

Rozměr: přibližně 7-10 cm²

Nosní dutina – Čichový epitel

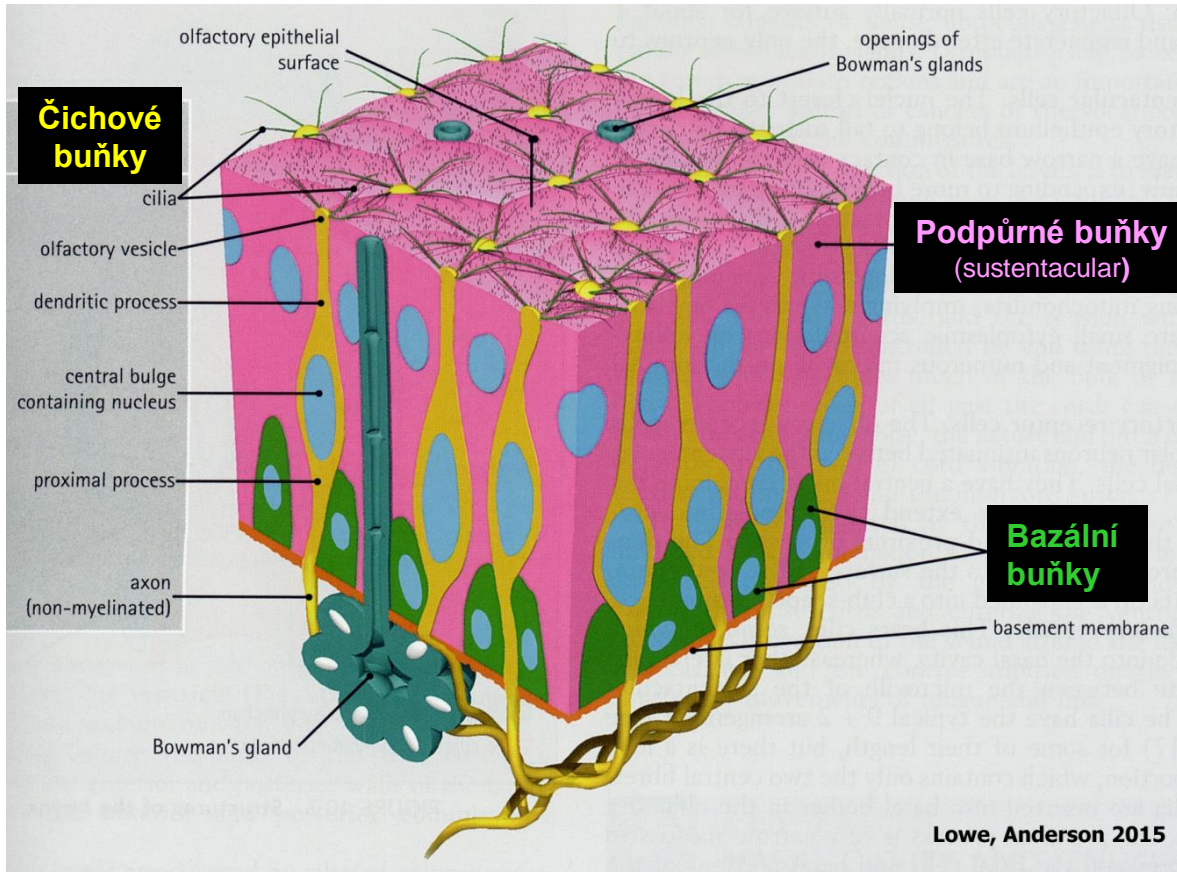
Víceřadý cylindrický epitel

- tloušťka 70 – 100 μm
- 3 typy buněk

Lamina propria mucosae

- řídké vazivo
- arteriální a venózní pleteně
- axony smyslových buněk
- Bowmanovy žlázky
(tubulózní, rozvětvené, serózní)

Nosní dutina – Čichový epitel

Čichové buňky

olfactory epithelial surface
cilia
olfactory vesicle
dendritic process
central bulge containing nucleus
proximal process
axon (non-myelinated)

Podpůrné buňky (sustentacular)

Bazální buňky

Čichové buňky

- bipolární neuron - apex – dendrit – čichový vezikul
- 10-20 nepohyblivých řasinek odstupuje z jednoho vezikulu
- Modifikované řasinky obsahují receptory pro odoranty
- báze buňky - axon

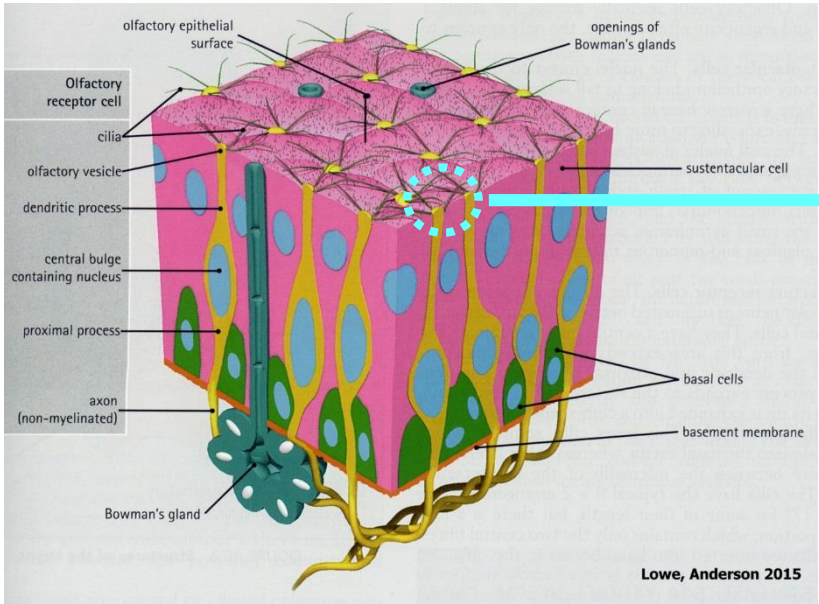
Podpůrné buňky (sustentacular)

- kartáčový lem - mikroklky
- fyzická podpora + výživa

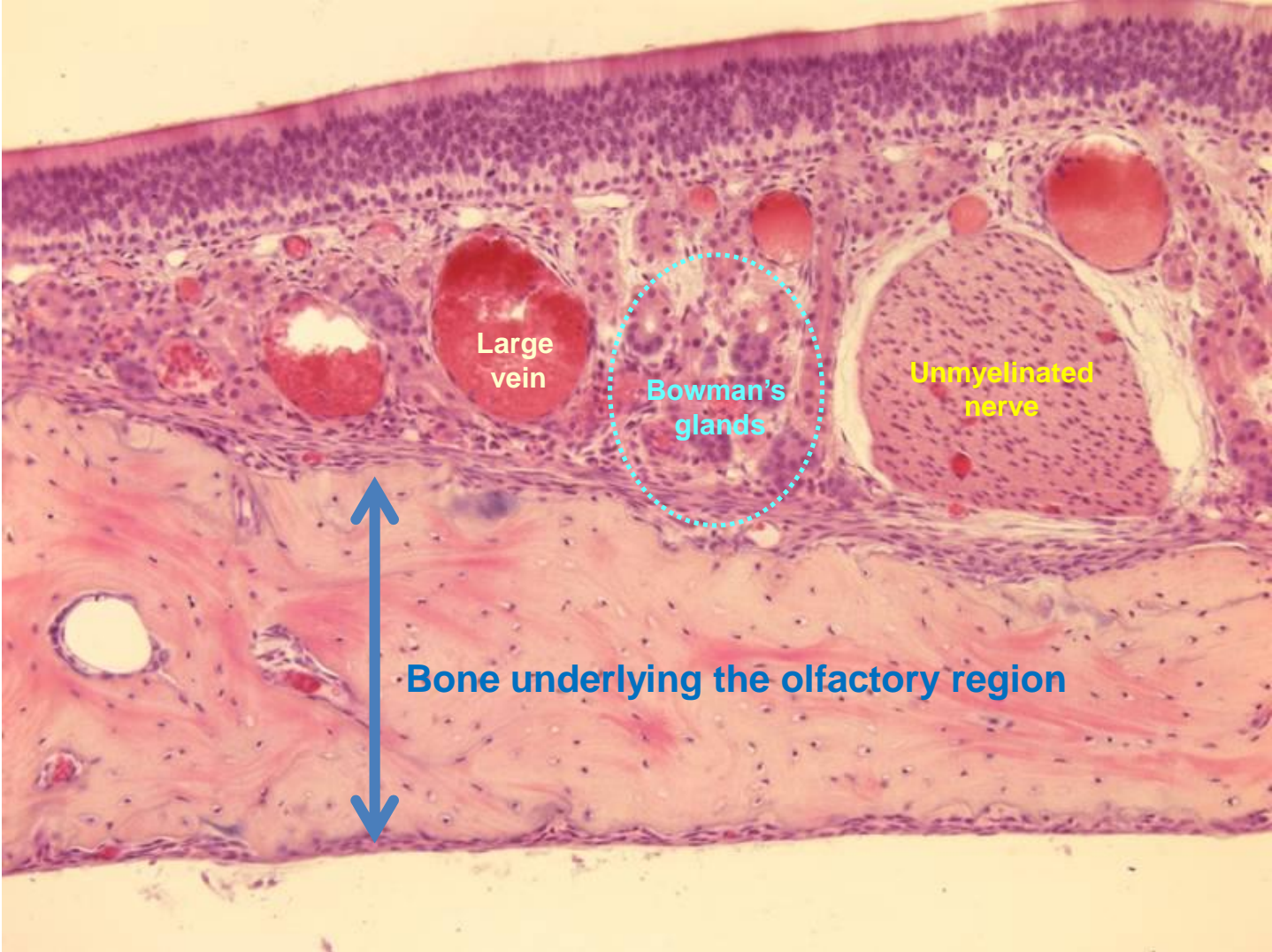
Bazální buňky

- nízká bazofilní
- kmenové buňky podpůrných i čichových buněk (*regenerace neuronů !!!*)

Nosní dutina – Čichový epitel

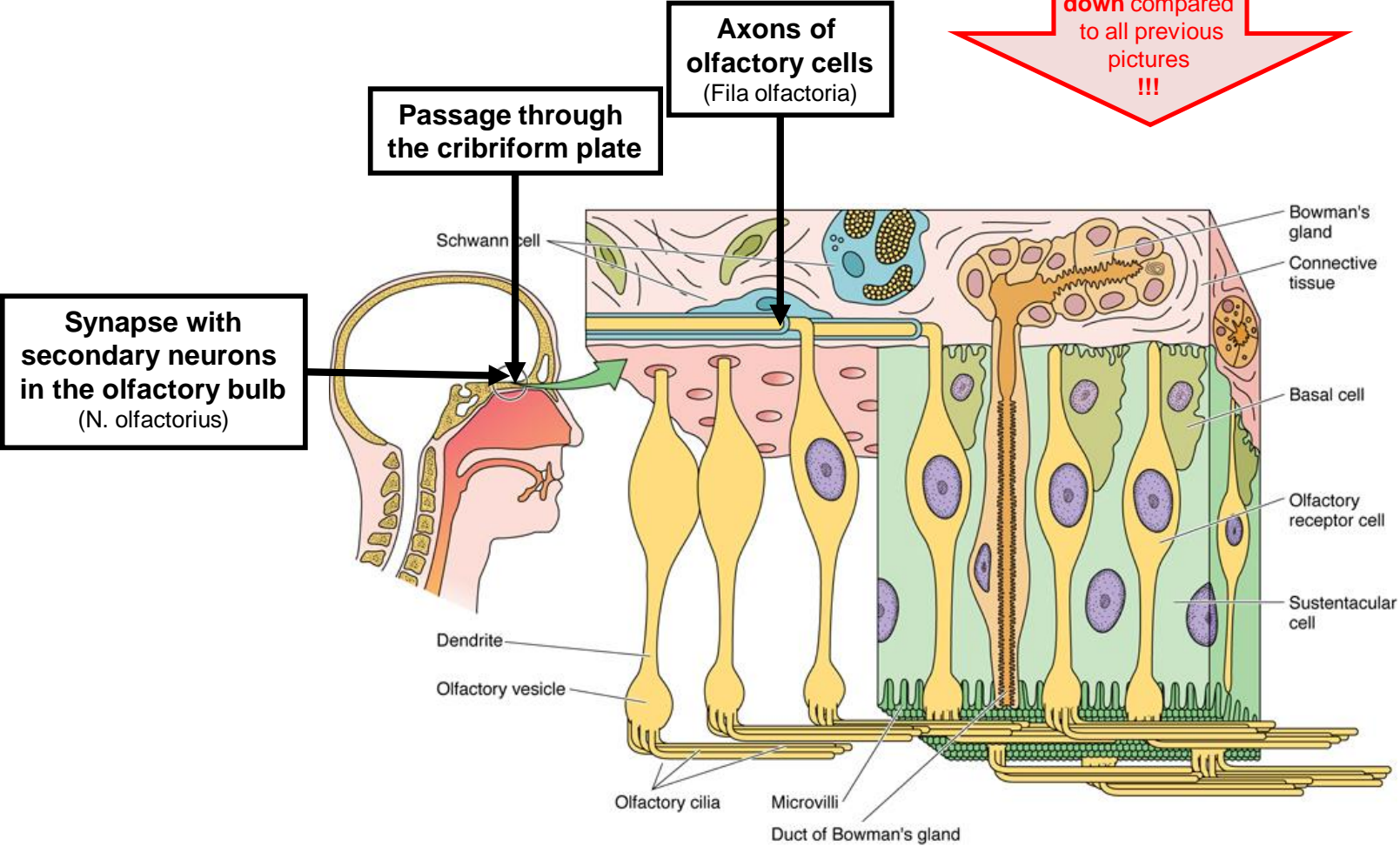

Nosní dutina – Čichový epitel

Nosní dutina – Čichový epitel

Flipped upside down compared to all previous pictures !!!

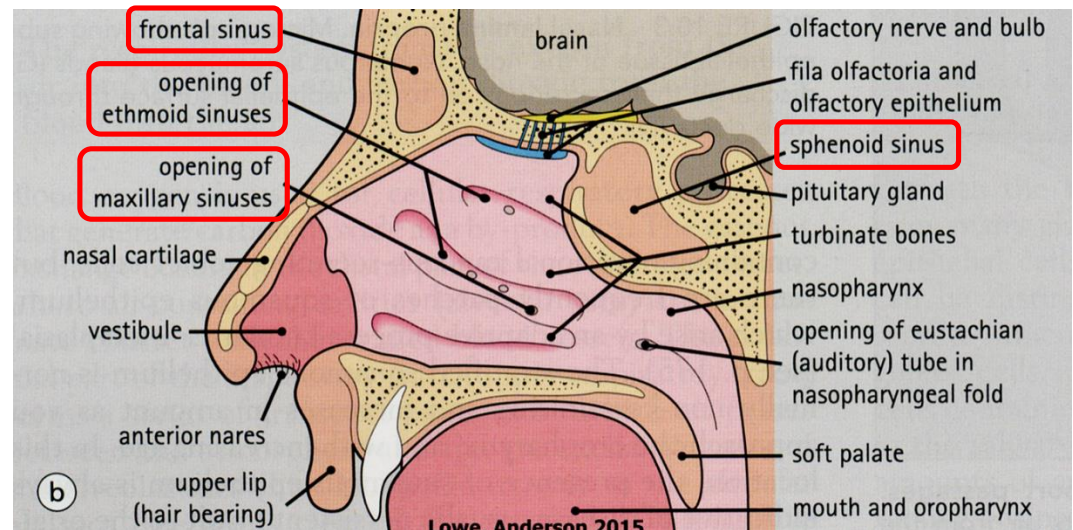
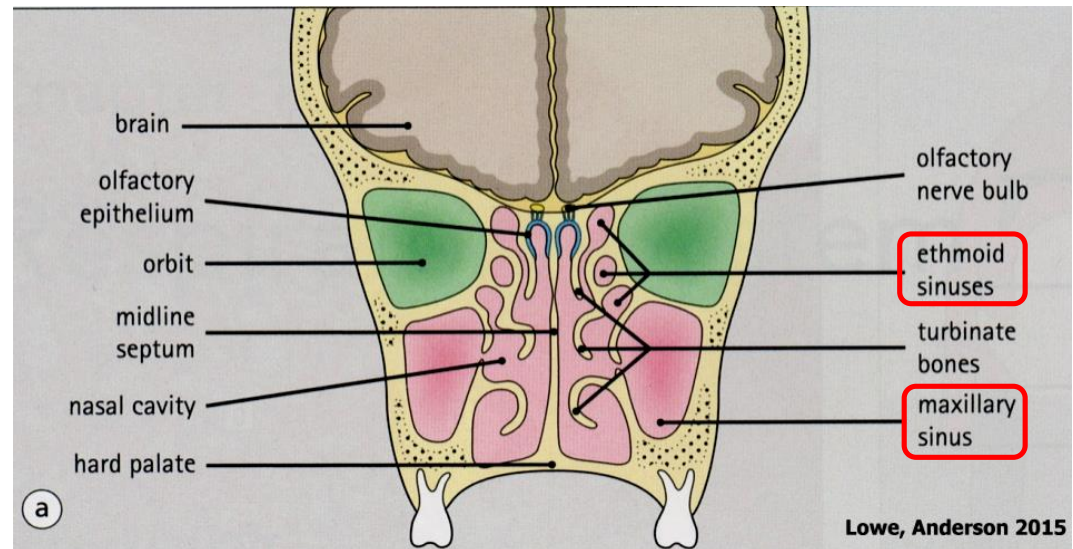
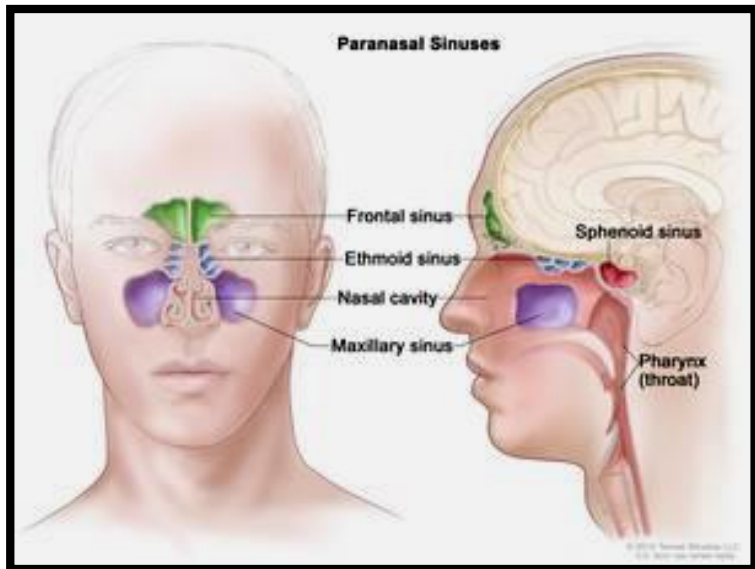

Nasní dutina – Paranasální dutiny (Sinus paranasales)

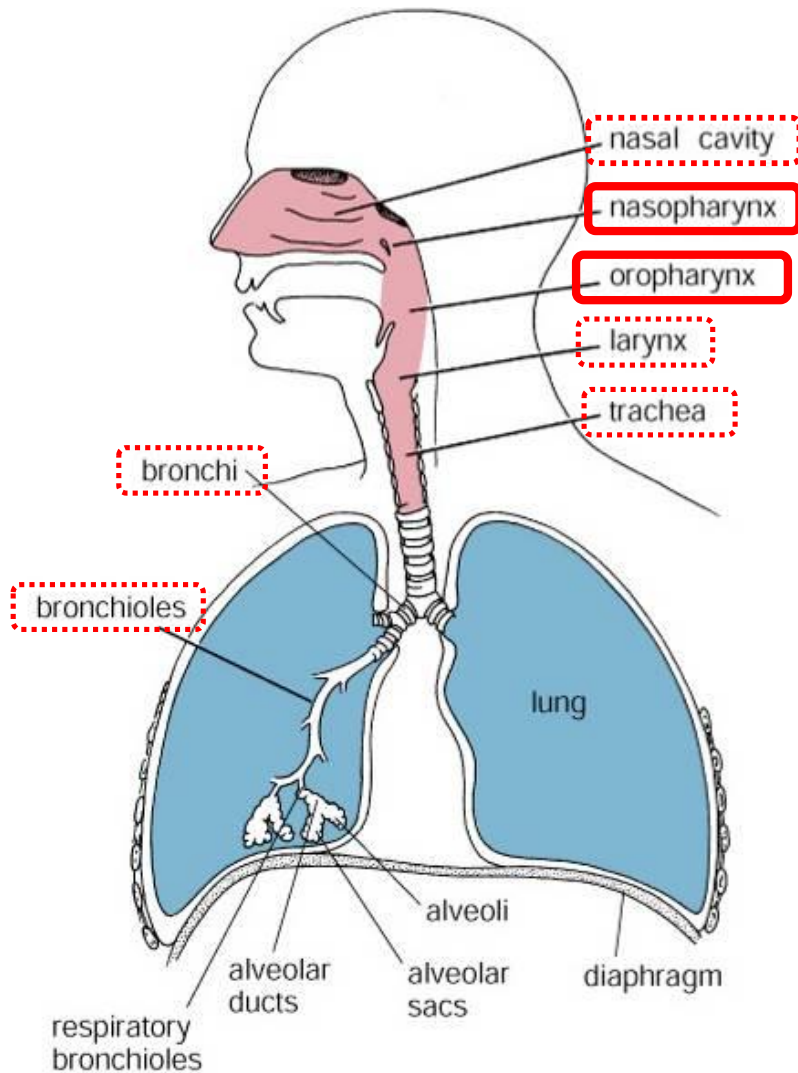
- sinus maxillaris (15-25 cm³)
- sinus ethmoidalis
- sinus frontalis
- sinus sphenoidalis

Mucous lining

- similar to airway mucosa
- thinner
- less glands
- no submucosa

Nasopharynx (Pars nasalis pharyngis) + Oropharynx (Pars oralis pharyngis)

Křížení dýchacího a trávicího traktu

Nasopharynx

- vícevrstvý cylindrický epitel s řasinkami
- tonsila pharyngea – infiltrace lamina propria lymfocyty
- vyústění Eustachovy trubice

Oropharynx

- vrstevnatý dlaždicový epitel

Figure 18.1. Diagram of respiratory passages.

Hrtan - Larynx

Zodpovědný za tvorbu zvuků - hlas

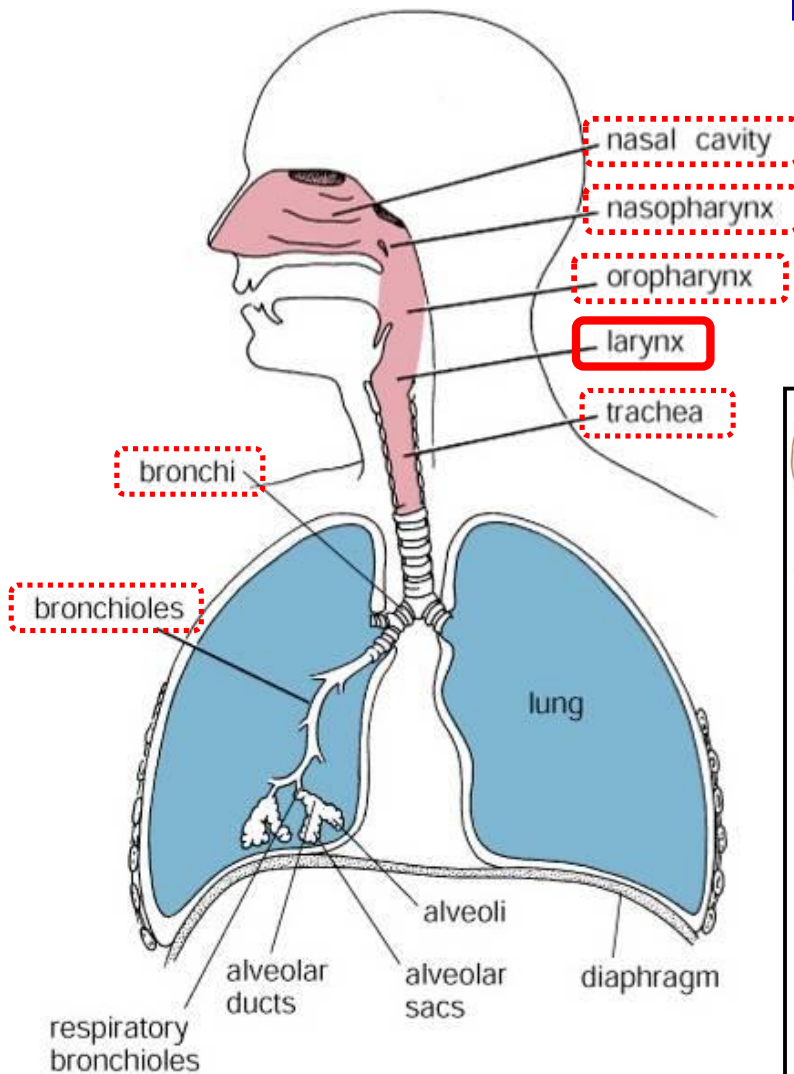
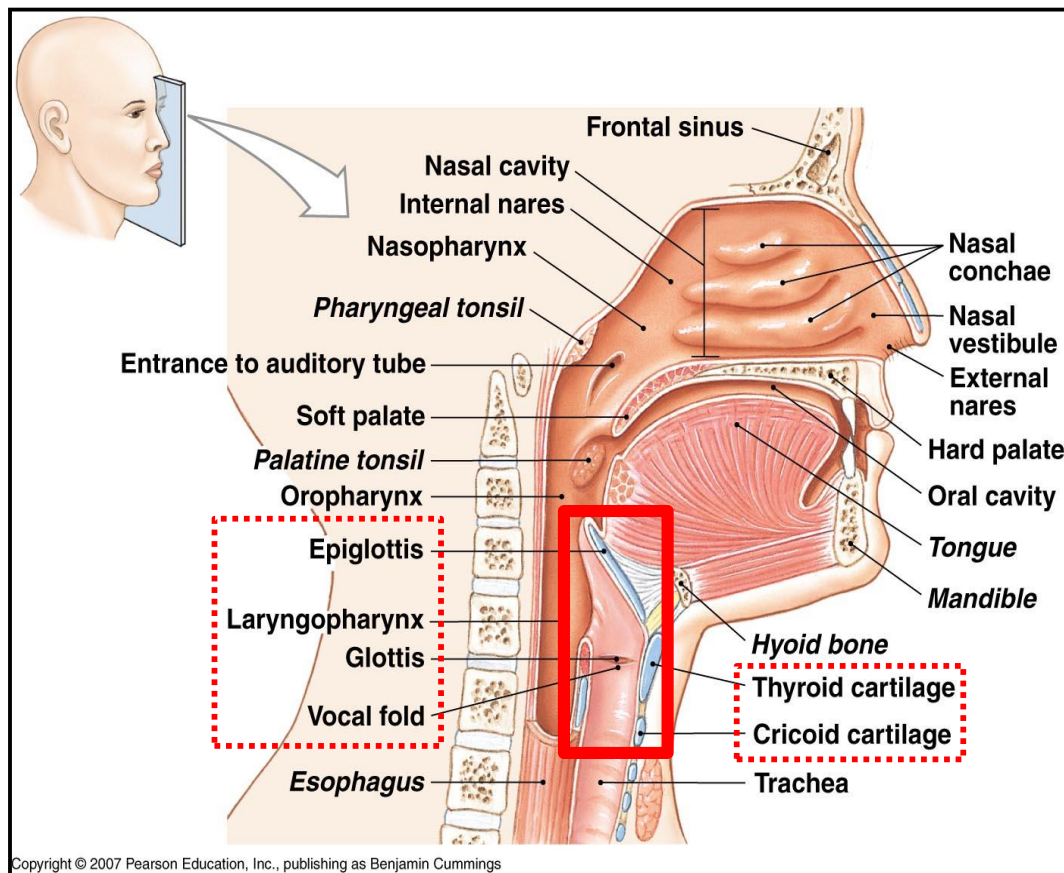

Figure 18.1. Diagram of respiratory passages.

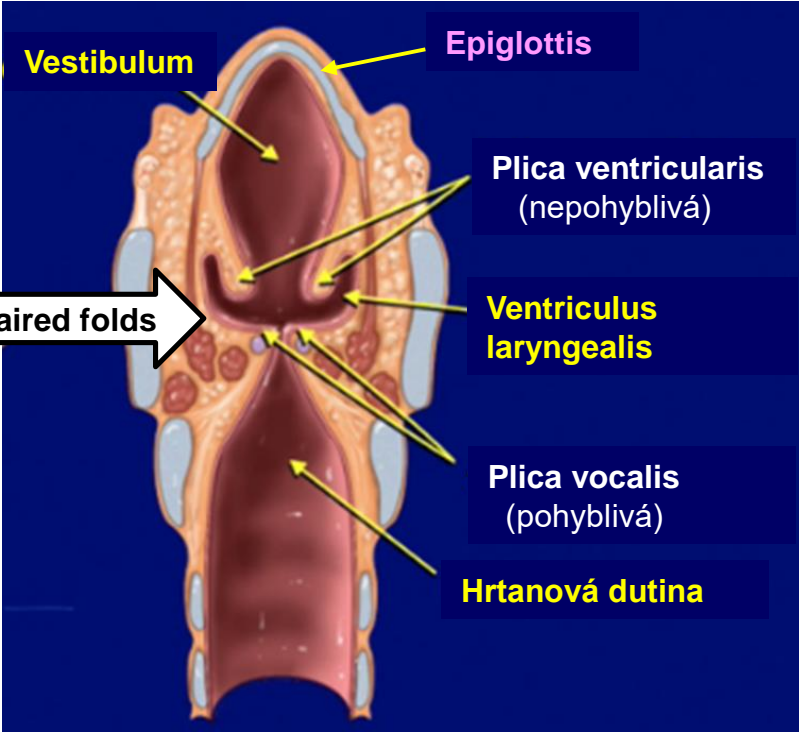
Larynx – Anatomie

Frontal section

Shape of sand-glass

Constriction = paired folds

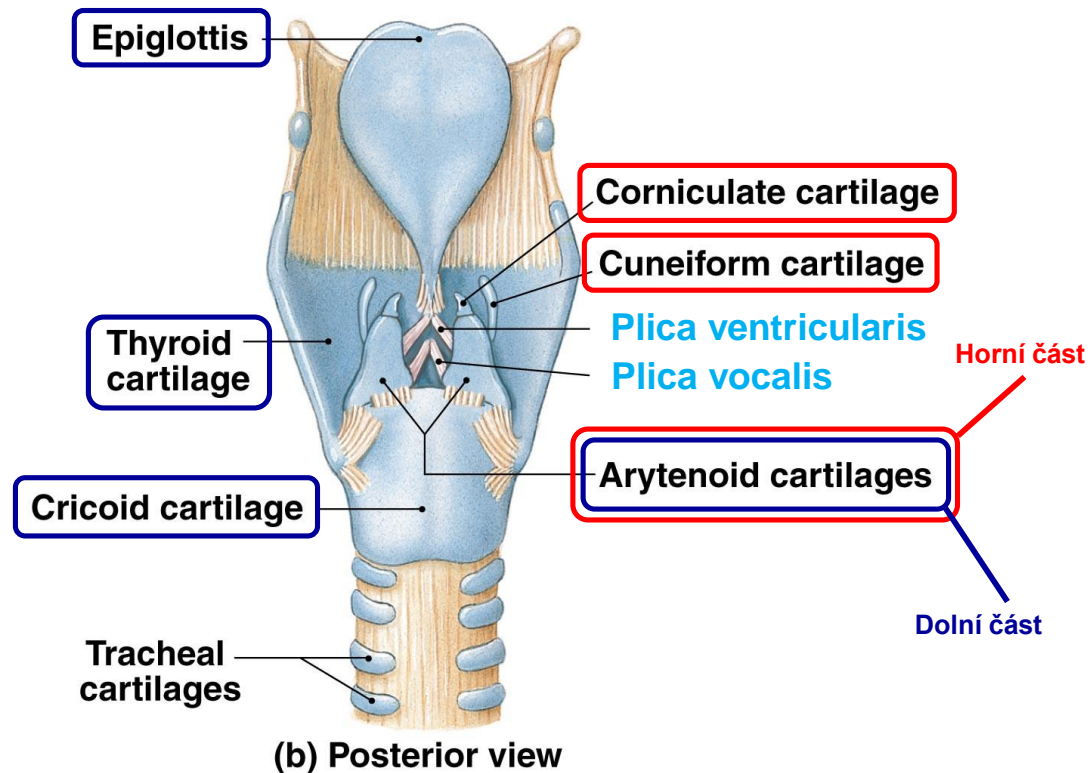
Přibližně 4 cm

Larynx – Výztuhy

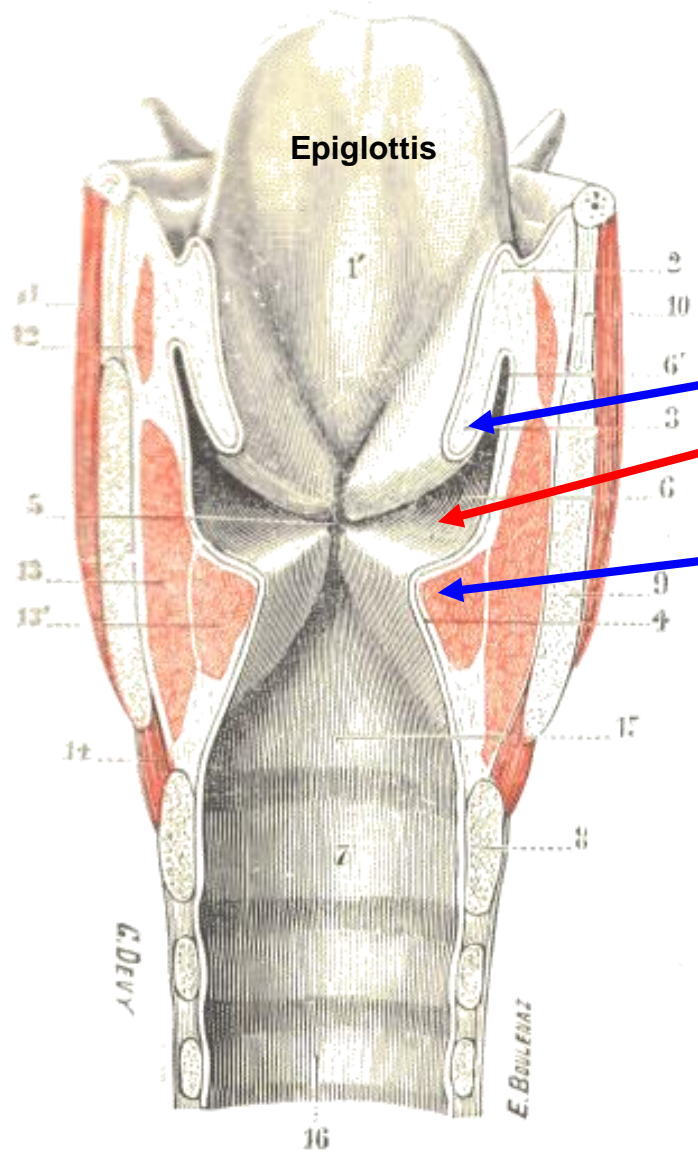
Chrupavky

joint by ligaments and operated by muscles

- Hyalinní
- Elastické

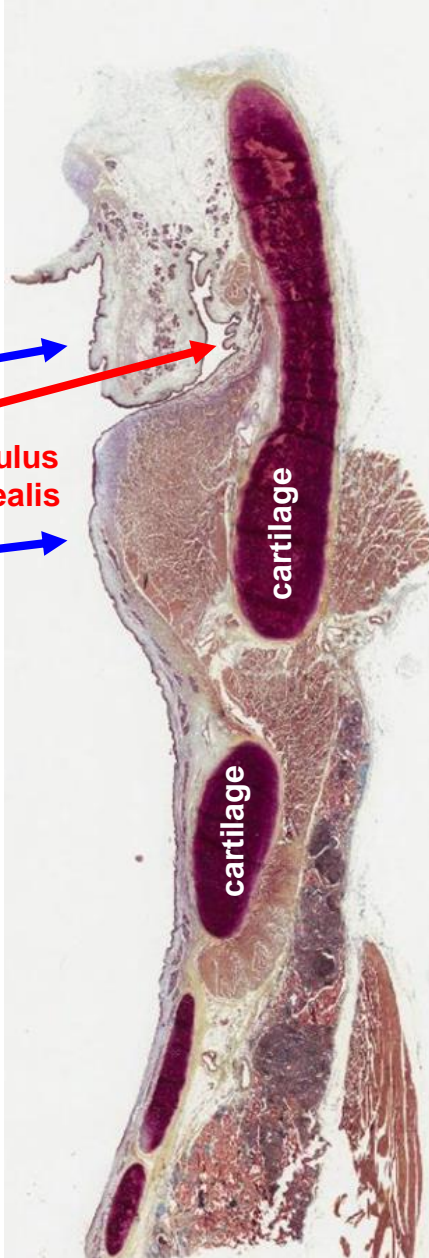
Larynx

Plica ventricularis

Ventriculus laryngealis

Plica vocalis

Larynx – Histologická stavba

Žlázy
(seromucinózní)

Plica ventricularis

Musculus vocalis
(kosterní)

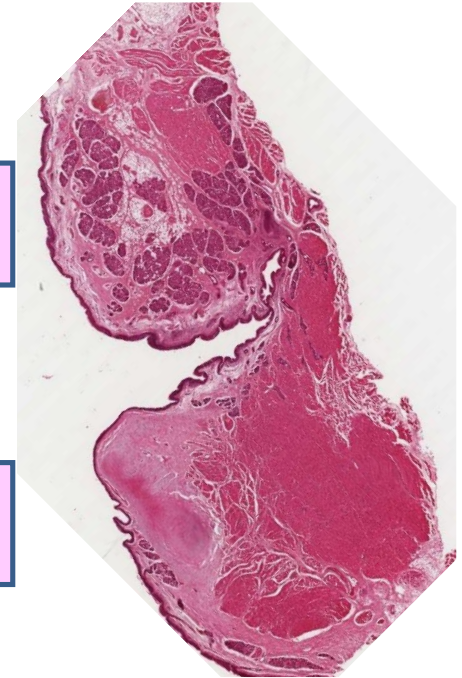
Ligamentum vocale
(elastický)

Bež žlázek!!!

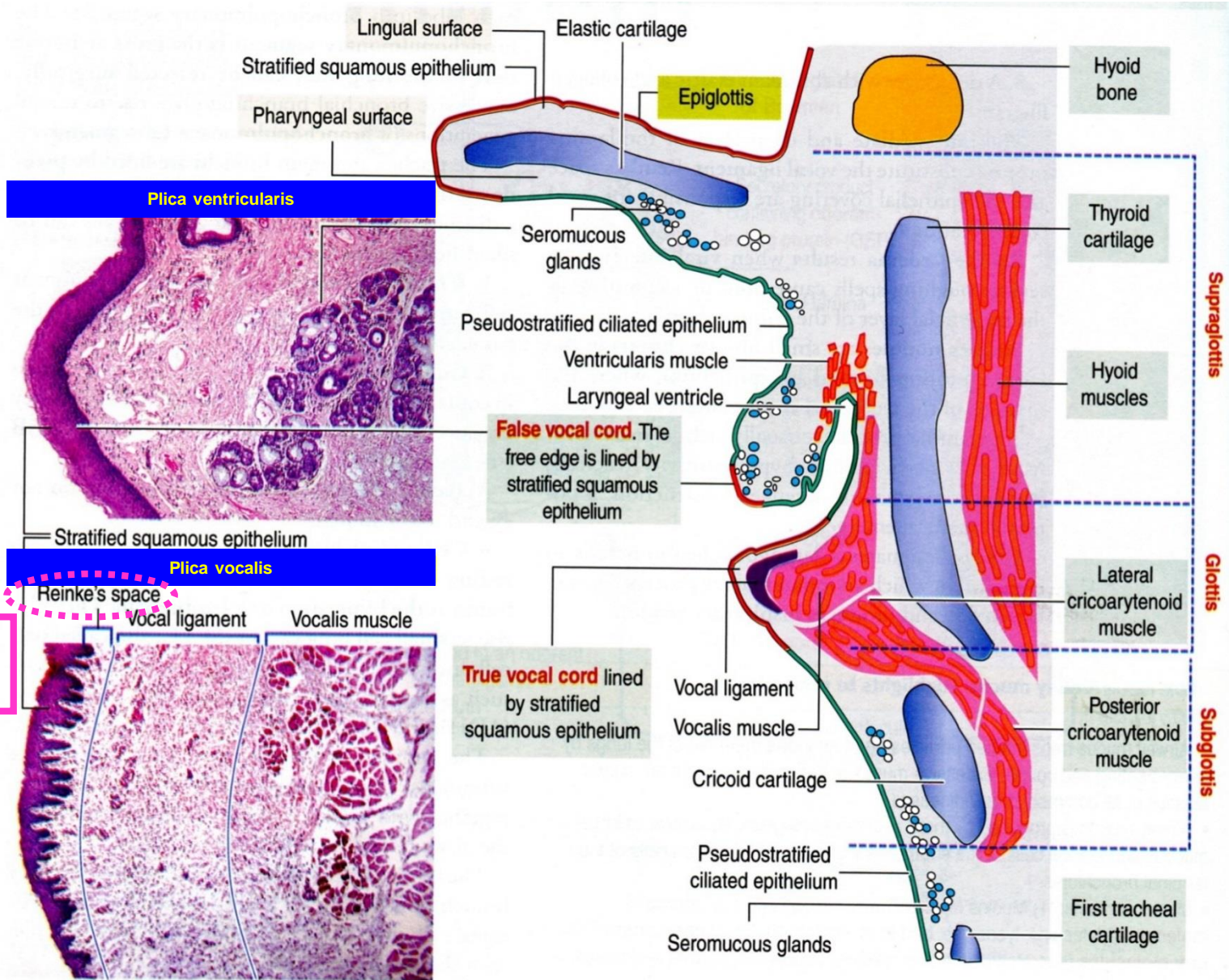
Plica vocalis

Víceřadý cylindrický
epitel s řasinkami

Vrstevnatý
dlaždicový epitel

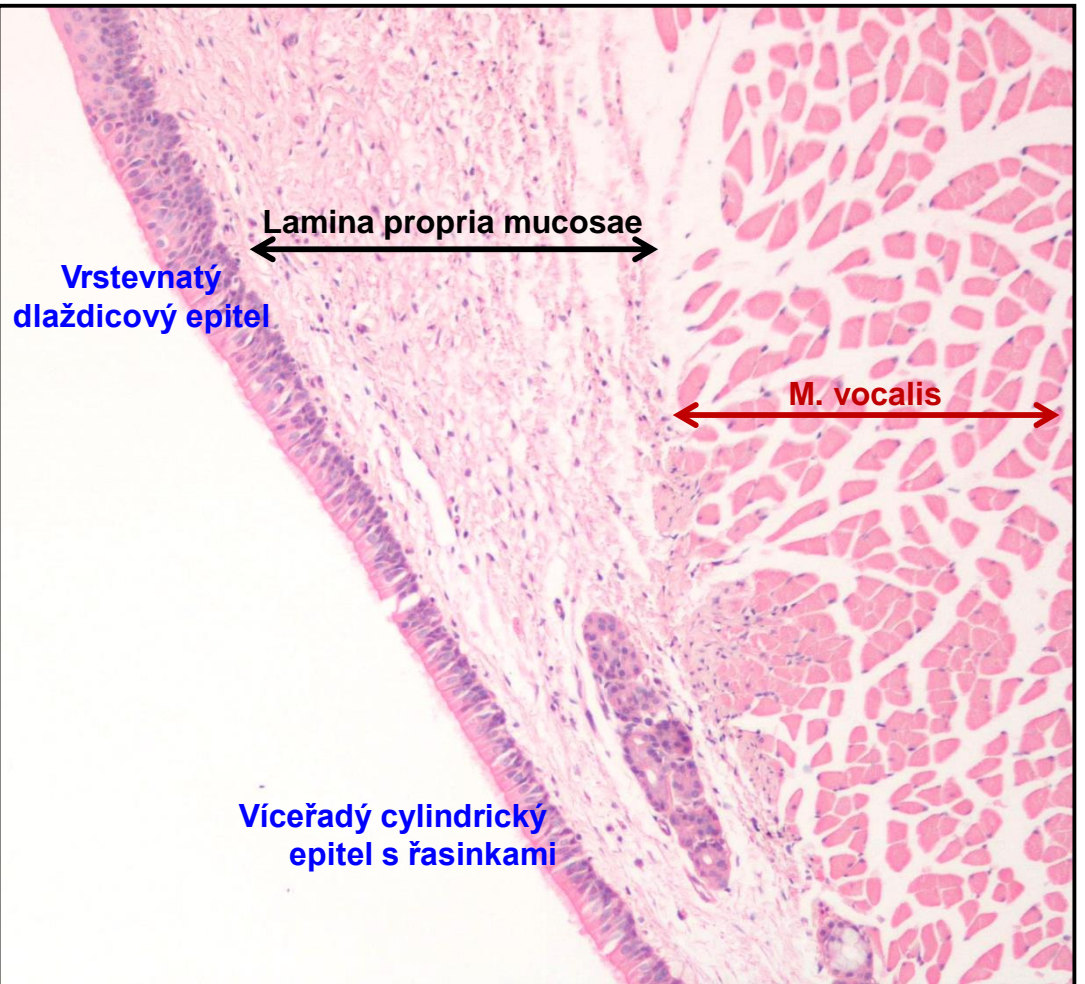
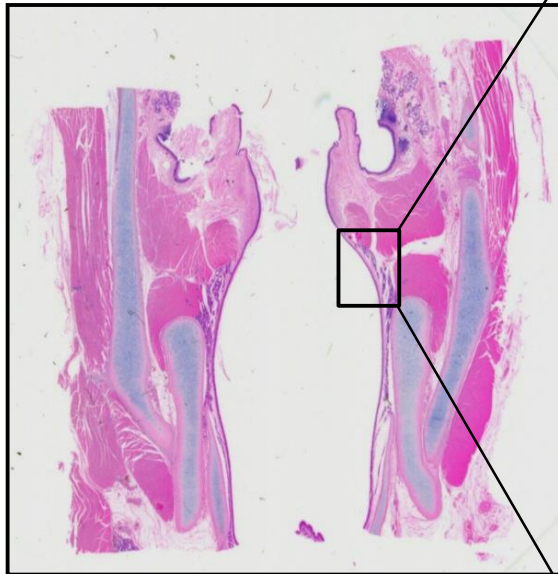
Larynx – Sliznice

Reinke's oedema
exudate in Reinke's space
= hoarse voice

Larynx

Přechod epitelů na spodním okraji Plica vocalis

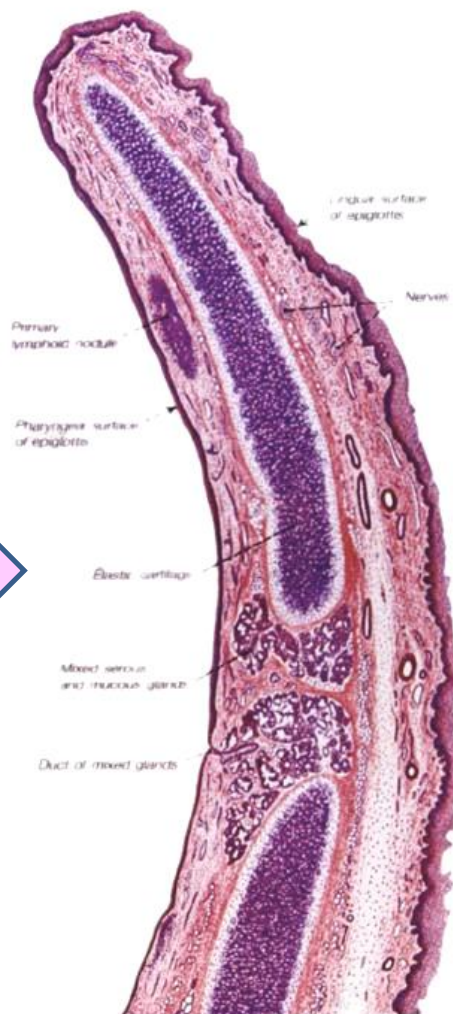
Larynx - Epiglottis

Laryngeální strana

Lingvální strana

Víceřadý cylindrický
epitel s řasinkami

Vrstevnatý
dlaždicový epitel

Trachea

Conducting portion
Extrapulmonary position

Length approx.: 12 cm
Diameter approx.: 2 cm

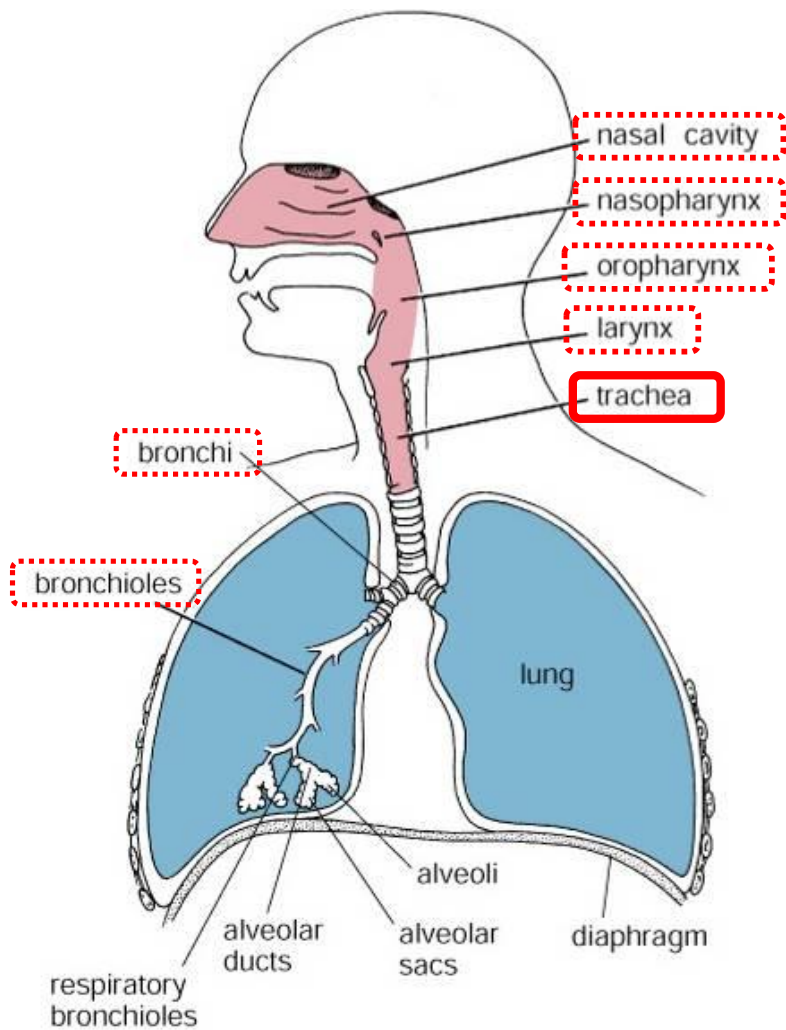
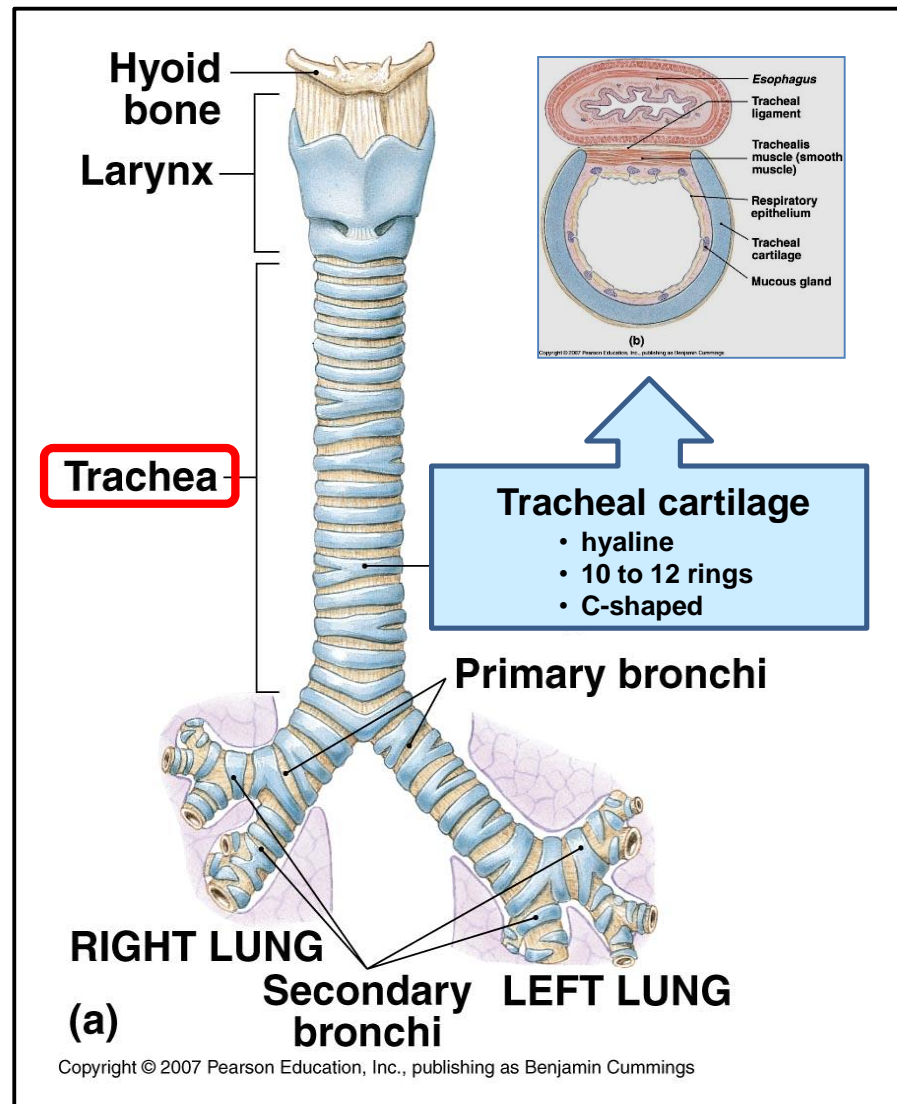
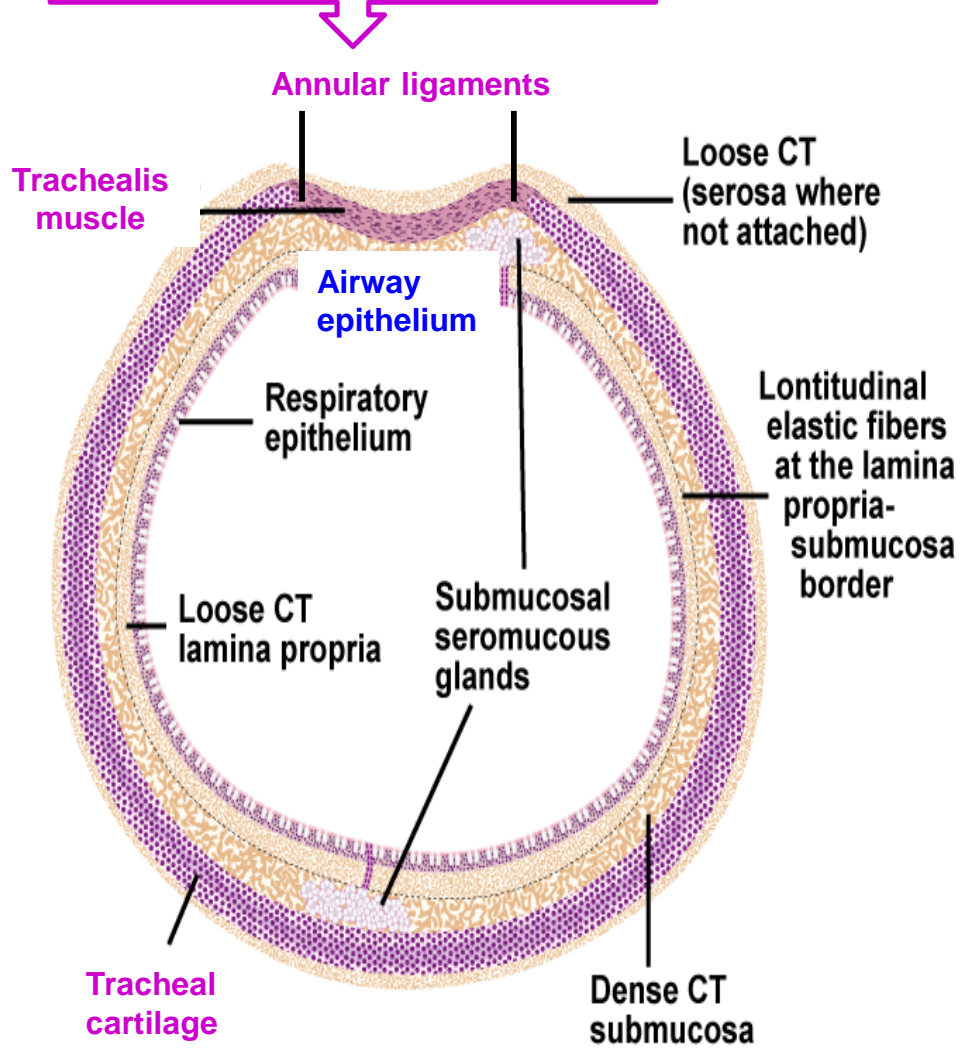

Figure 18.1. Diagram of respiratory passages.

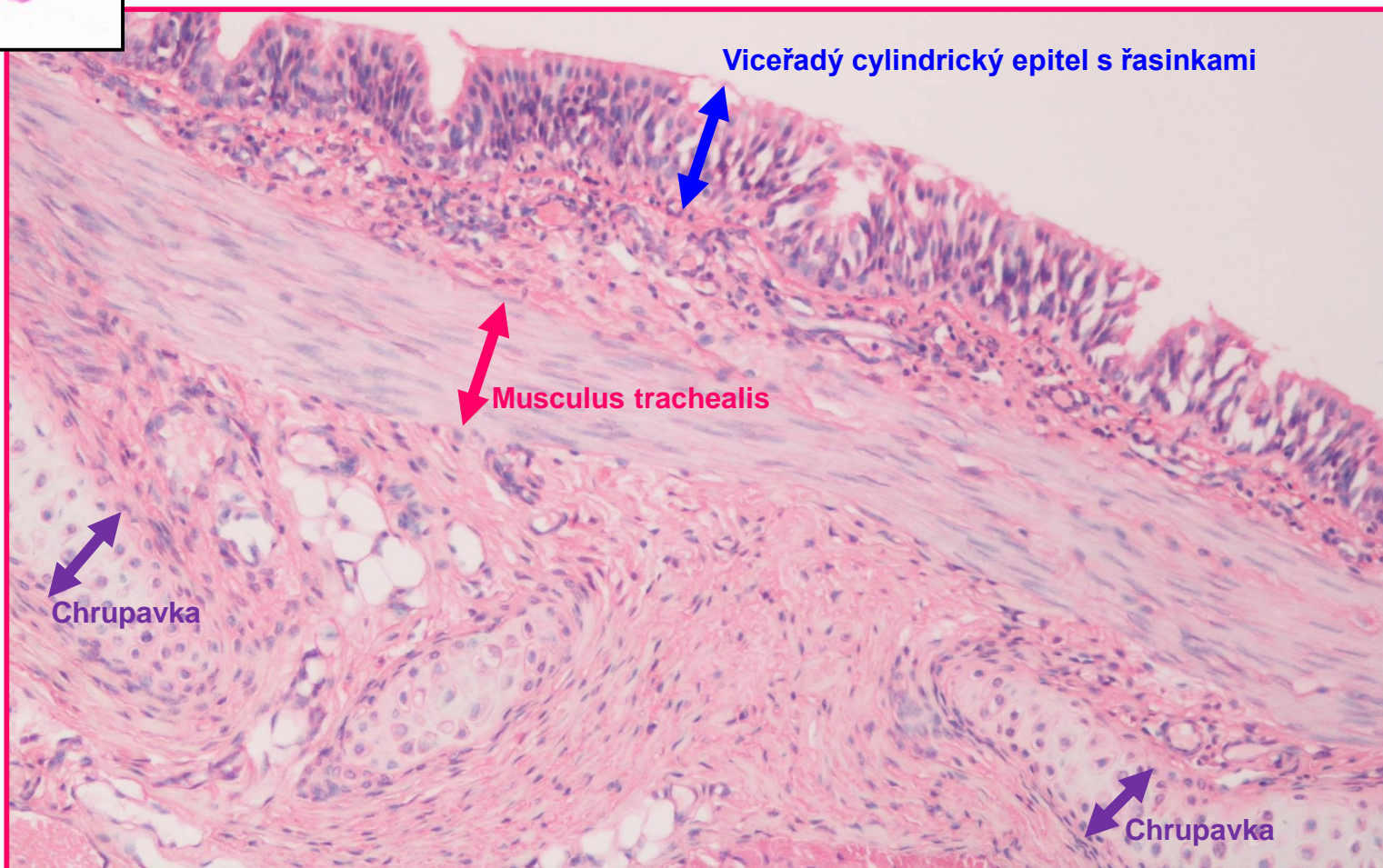
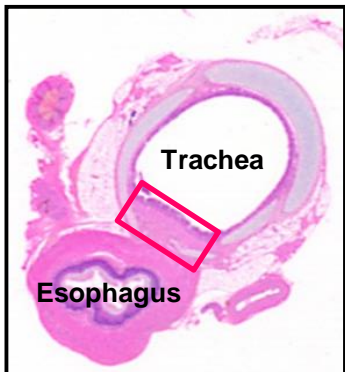

Trachea – příčný řez

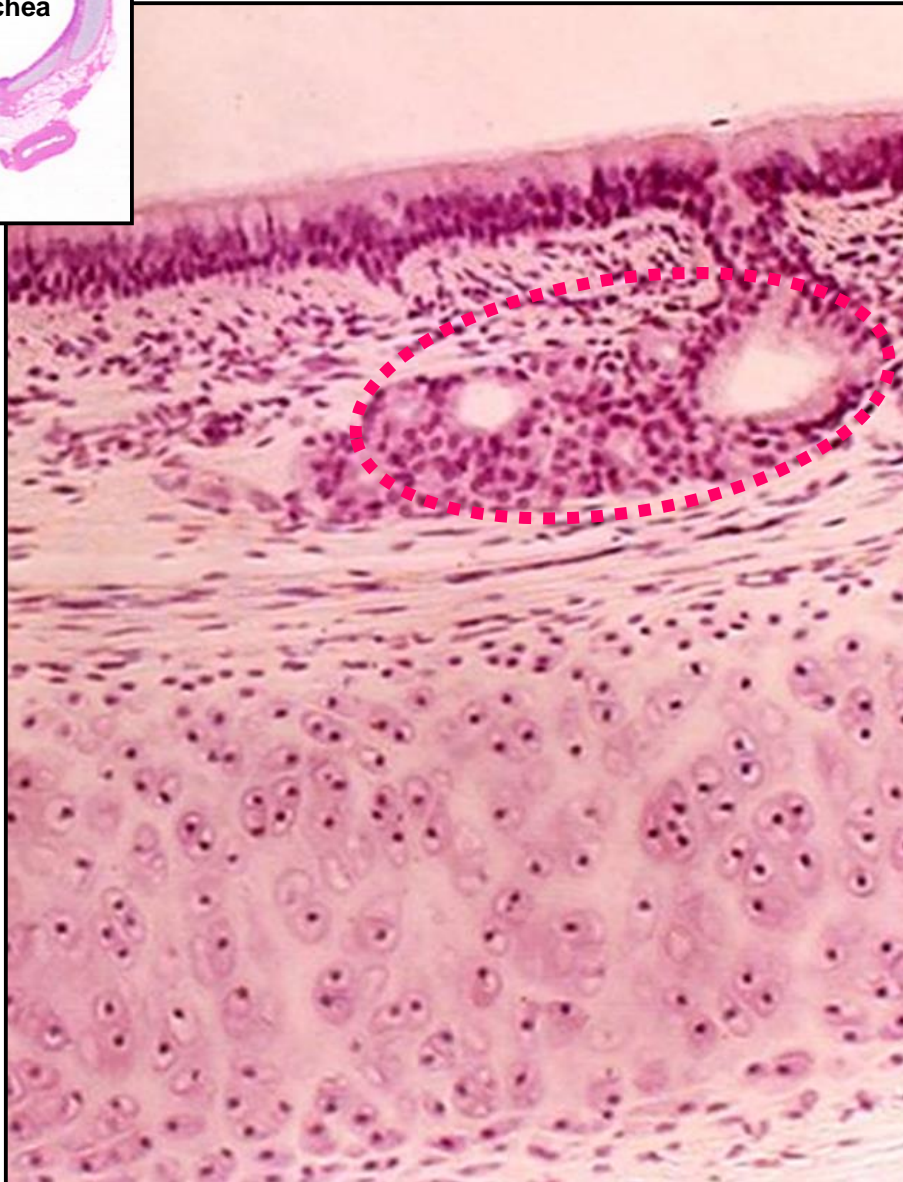
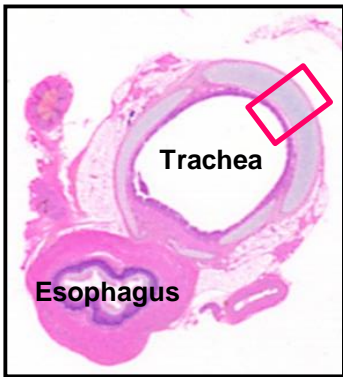
Fibro-musculo-cartilaginózní vrstva

Trachea - Stěna

Trachea - Stěna

Víceřadý cylindrický epitel s řasinkami

Lamina propria mucosae

• fibroelastické vazivo + lymfoidní buňky

Submucosa

• tlustá, husté fibroelastické vazivo
• četné seromucinózní žlázky – **Tracheální žlázky**
• bohaté krevní a lymfatické zásobení

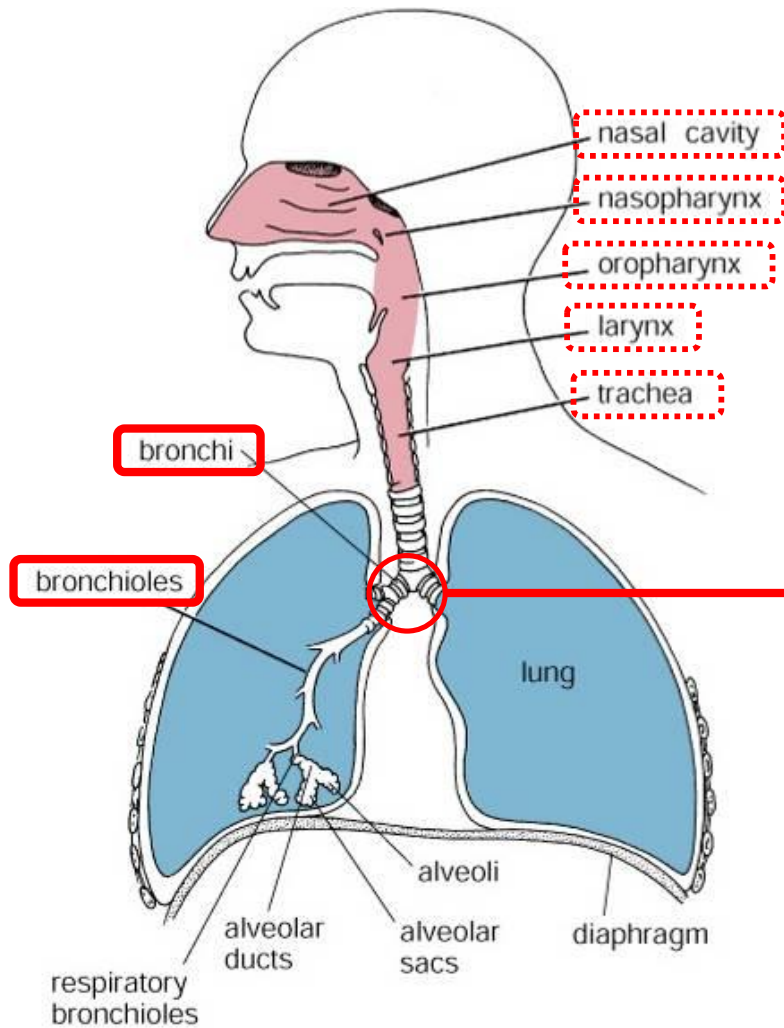
Perichondrium

Chrupavka

Adventitia

• fibroelastické vazivo

Bronchiální strom

Begins at bifurcation of trachea

Primární bronchy – Extrapulmonární

- the same structure as trachea
- smaller diameter than trachea
- accompanied by the pulmonary arteries, veins, and lymphatics

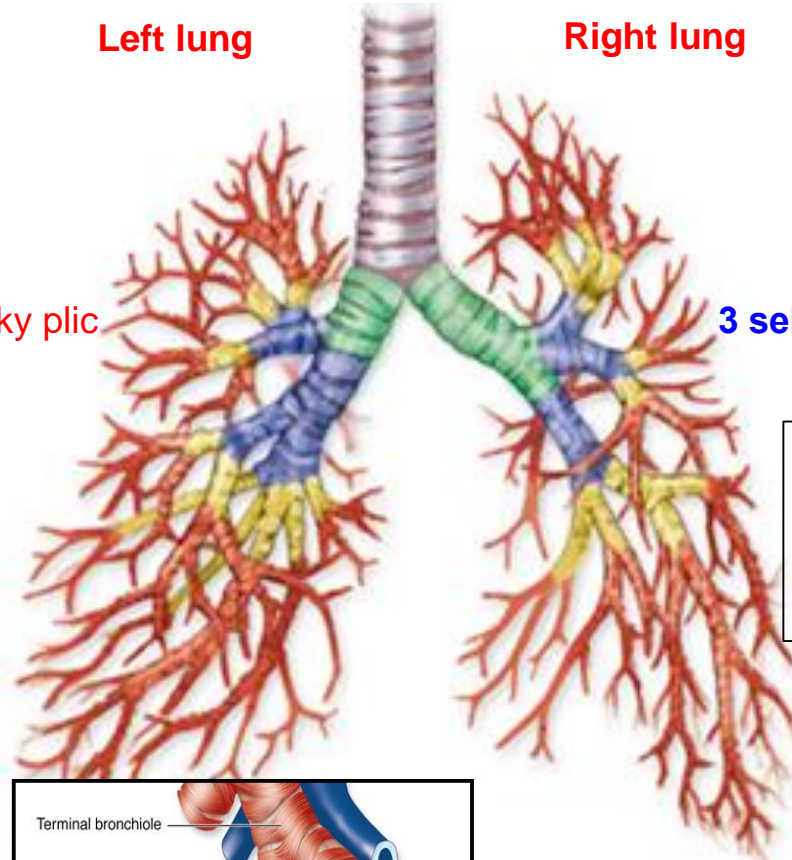
Figure 18.1. Diagram of respiratory passages.

Bronchiální strom

15 to 20 dichotomic divisions in total

Left lung

Right lung

2 sekundární bronchy – 2 laloky plic
(Lobární bronchy)

3 sekundární bronchy – 3 laloky plic
(Lobární bronchy)

Terciární bronchy (Segmental bronchi)

- total number of 10
- diameter about 8 mm
- further ramification 8x - 10x

Bronchopulmonární segment

- about 10 % of lung
- own vasculature
- enclosed in fibrous capsula
- used in surgery

Střední + Malé bronchy

- diameter down to 1 mm
- cartilage in their wall

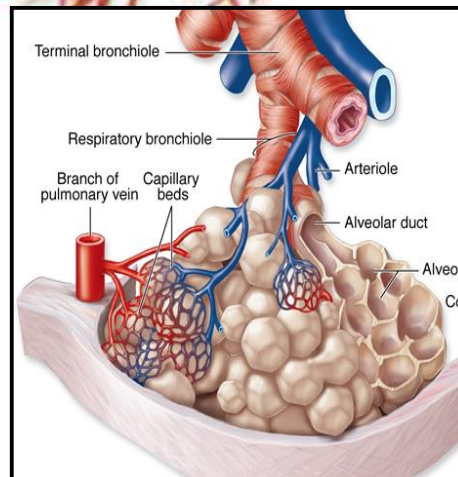

Primární bronchioly

- diameter about 1 mm
- no cartilage
- one PB serve one **pulmonary lobule**

Terminální bronchioly

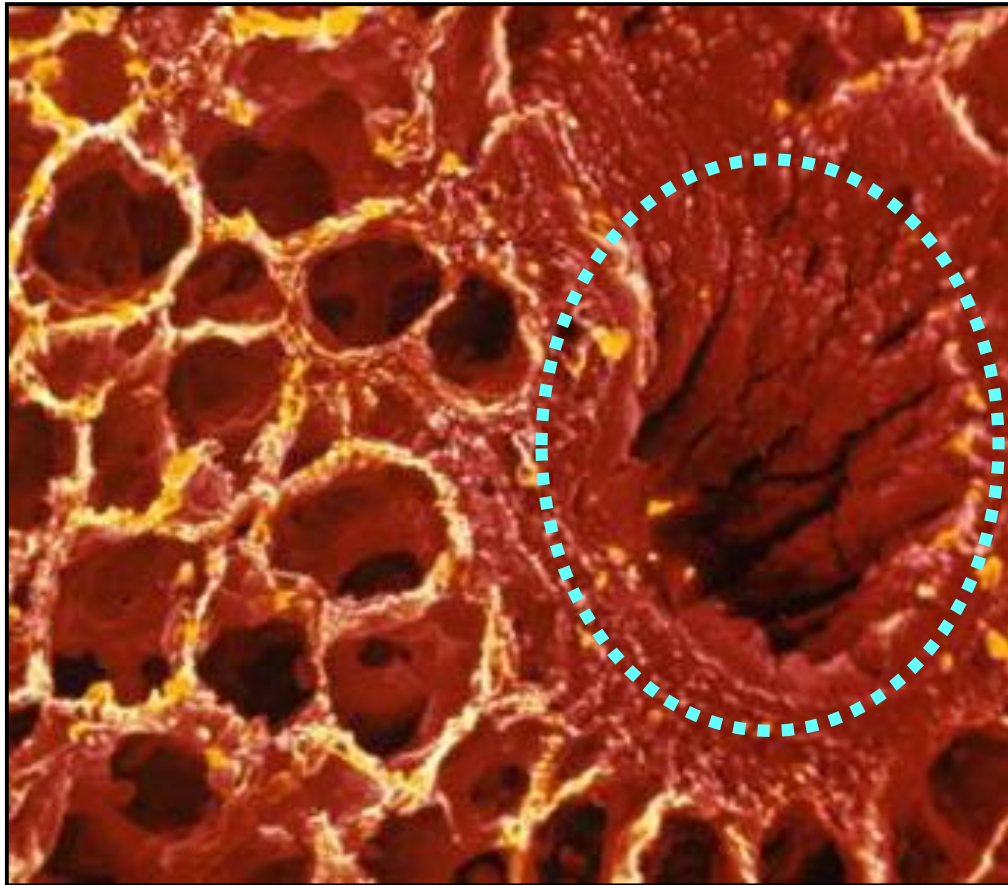
- 5 – 7 TB branched from one PB
- diameter about 0,5 mm

Plicní lalůček

- pyramidal shape
- surrounded by very thin fibrous capsule
- volume 1 – 2 cm³

Bronchy
makroskopický obraz

Bronchiální strom – Bronchy (lobární až malé)

Mucosa

- typical airway epithelium (or bilayered columnar)
- elastic fibers in lamina propria
- bronchial glands in LP
- BALT in LP (bronchi-associated lymphoid tissue)

Submucosa

- contains fewer glands
- discontinuous layer of smooth muscle separates from lamina propria mucosae
- muscle becomes more prominent in smaller size bronchi

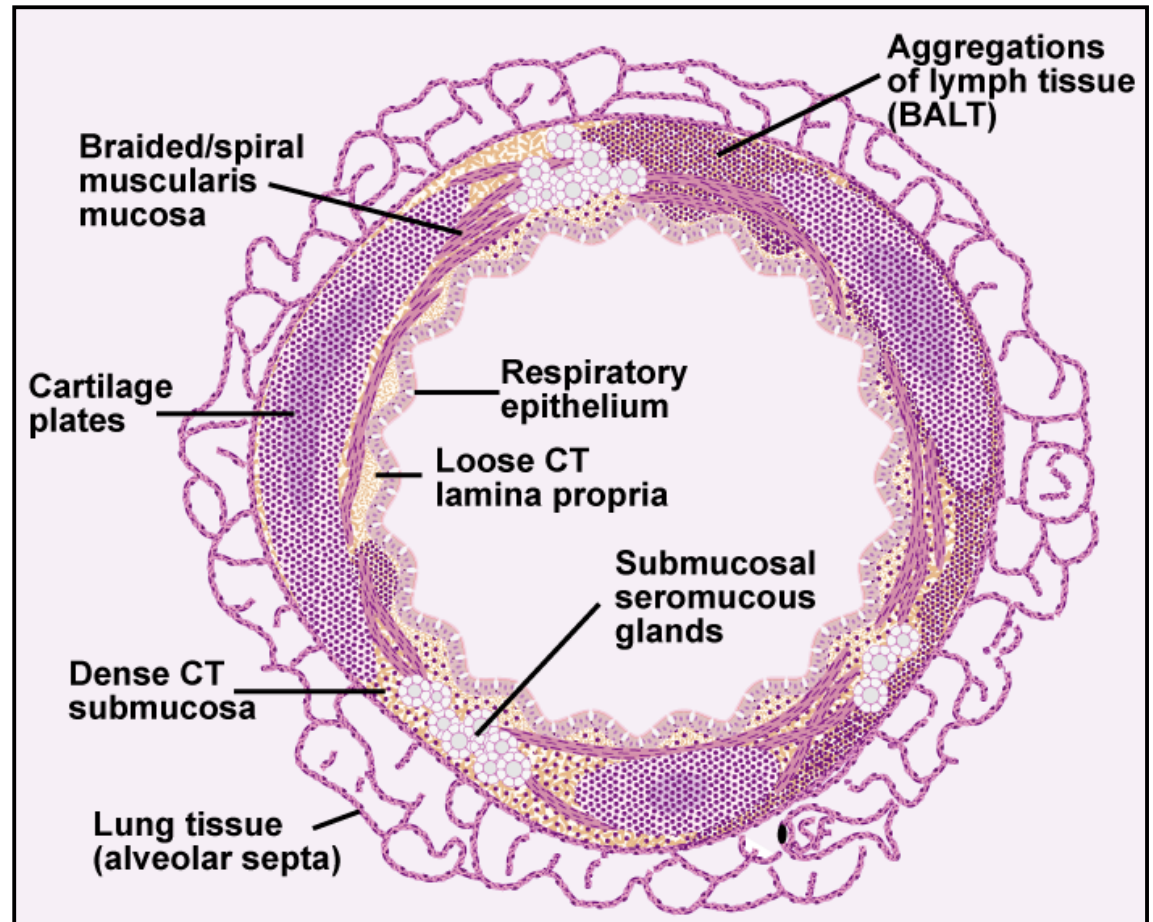
Fibrocartilaginous layer

- cartilaginous plates

Diameter of bronchi

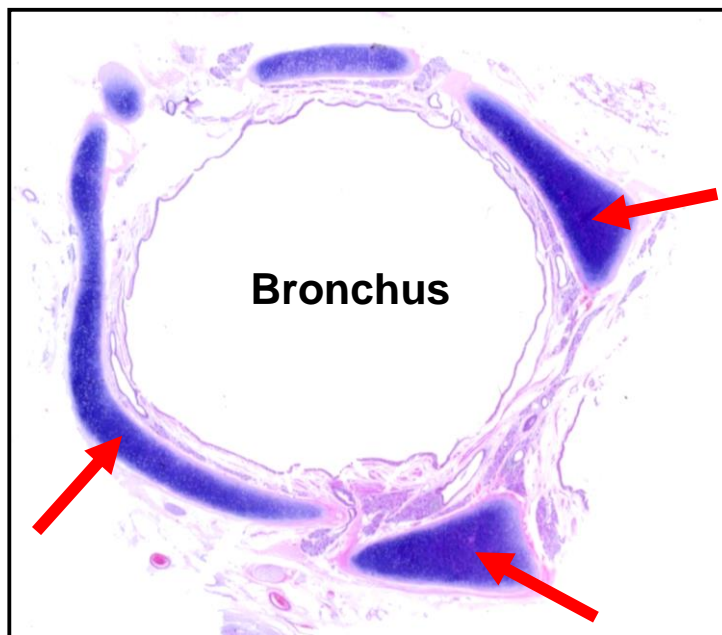
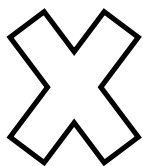
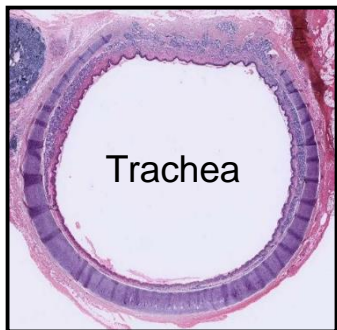
- cartilage
- glands
- goblet cells
- height of epithelium

- elastic fibres
- smooth muscle

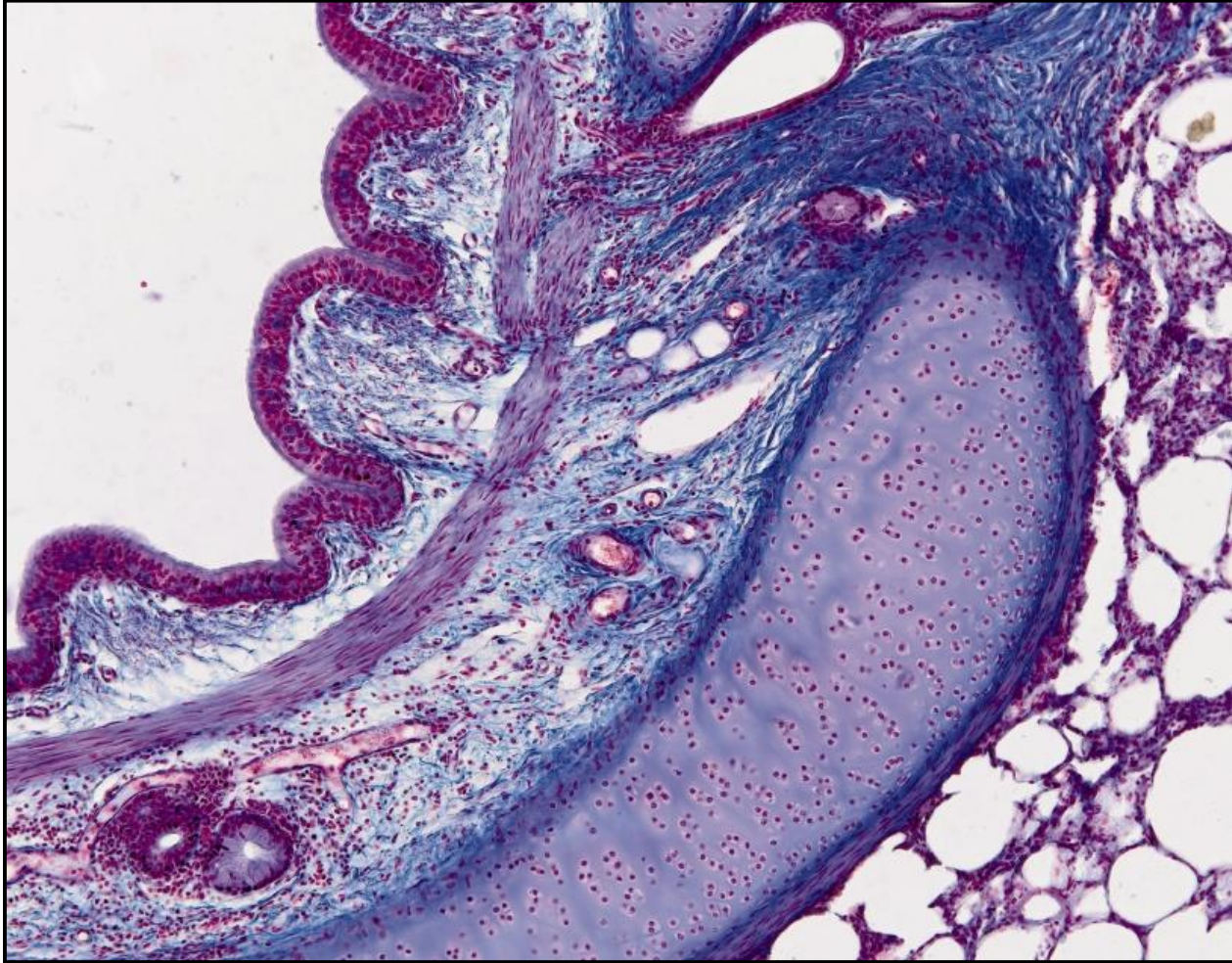

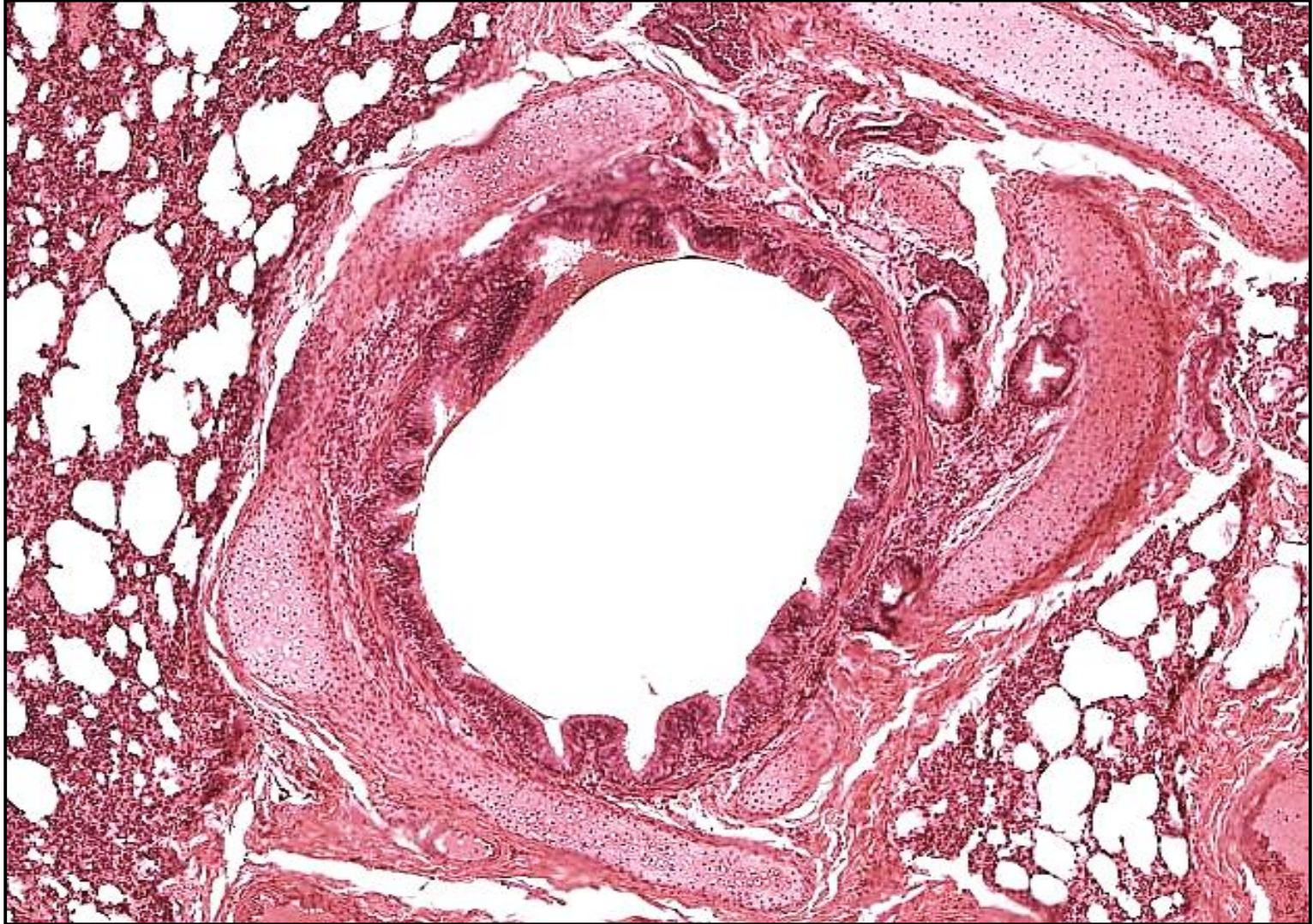
Bronchus – Chrupavčité ploténky

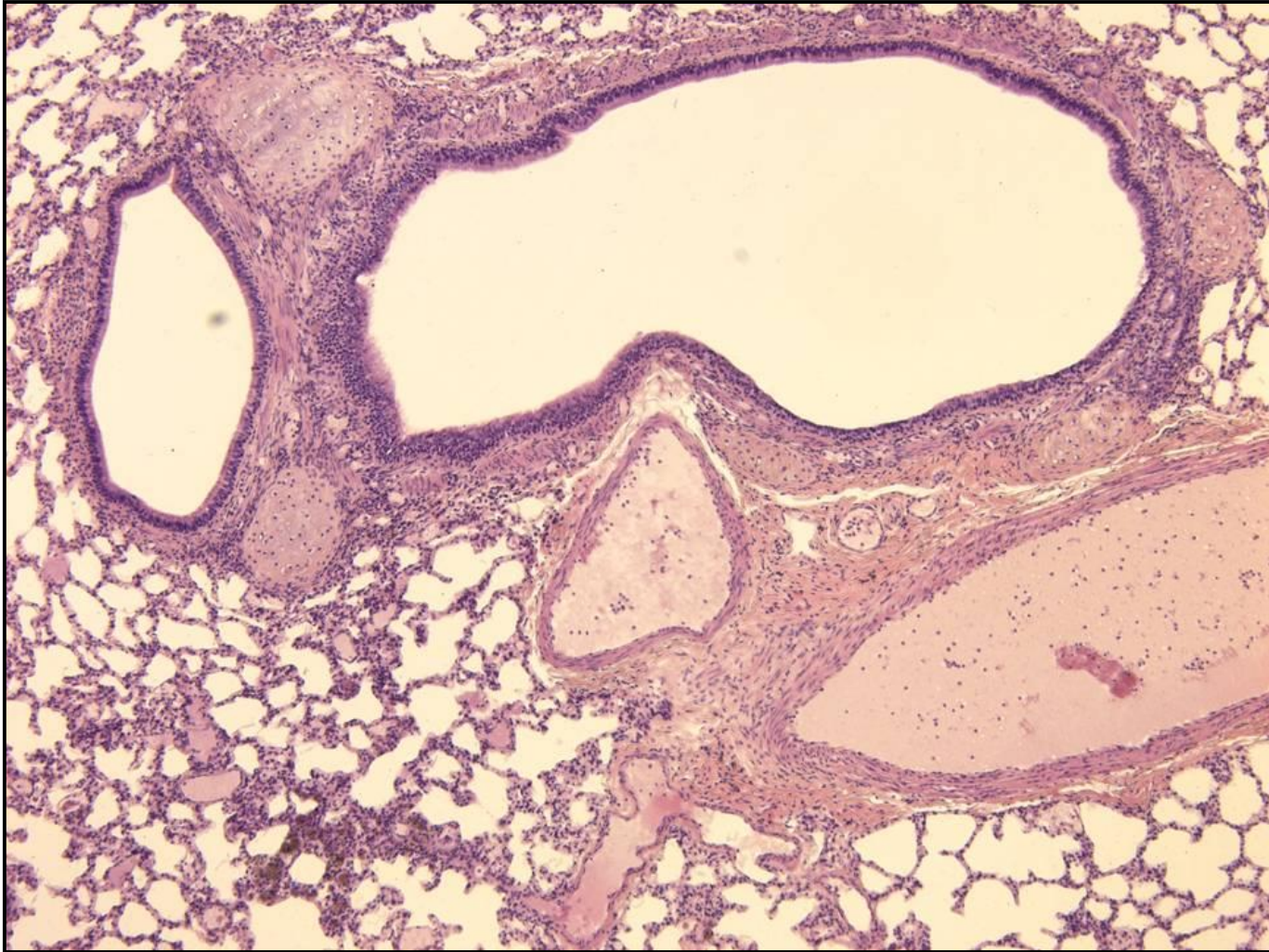
Bronchus - Intrapulmonární

Bronchus - Intrapulmonární

Bronchus - Intrapulmonární

Bronchioly - Primární + Terminální – Obecné vlastnosti

Stěna

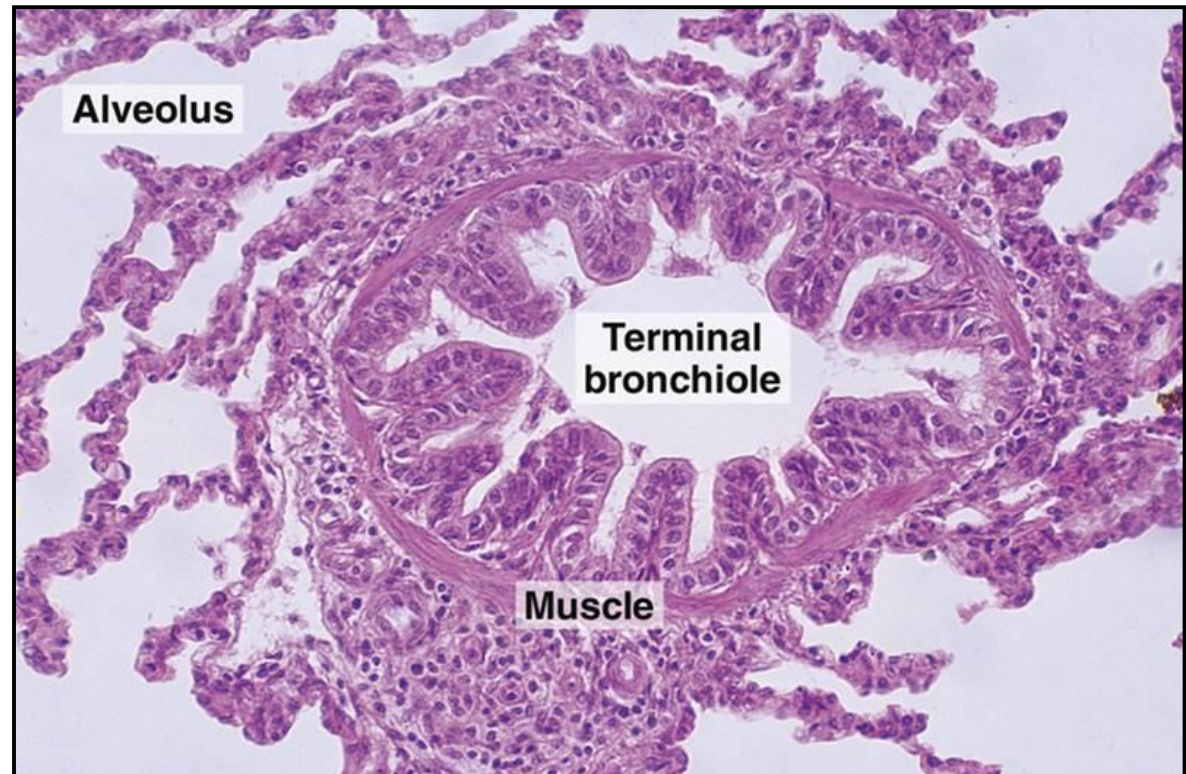
- mucosa + muscle layer (bundles) + elastic and collagen fibers
- NO cartilage
- NO glands

Epitelová výstelka

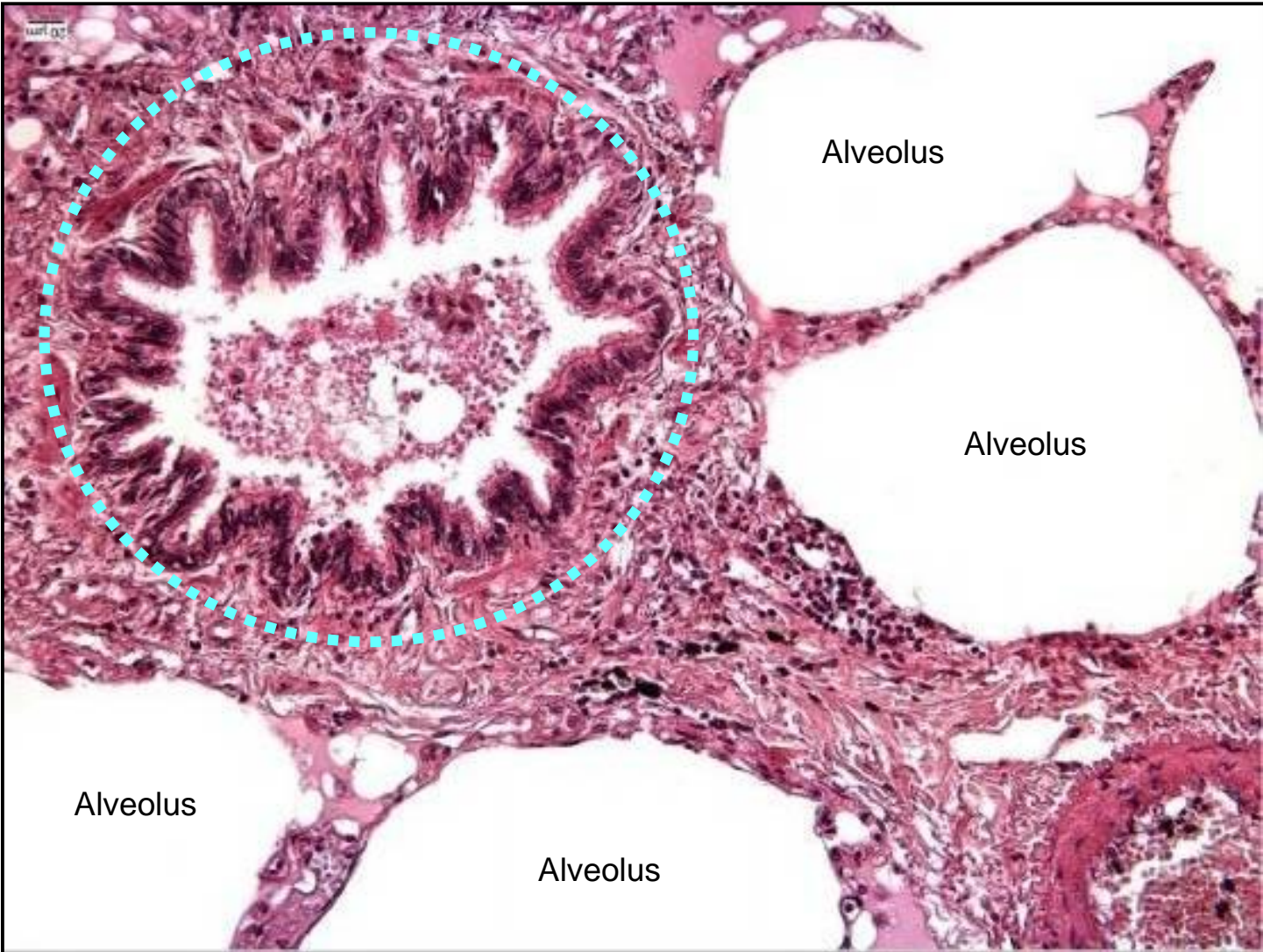
- jednoduchý cylindrický až kubický ep.
- many epithelial cells have cilia
- NO Goblet cells
- kyjovité buňky (dříve Clara buňky)

Kyjovité buňky

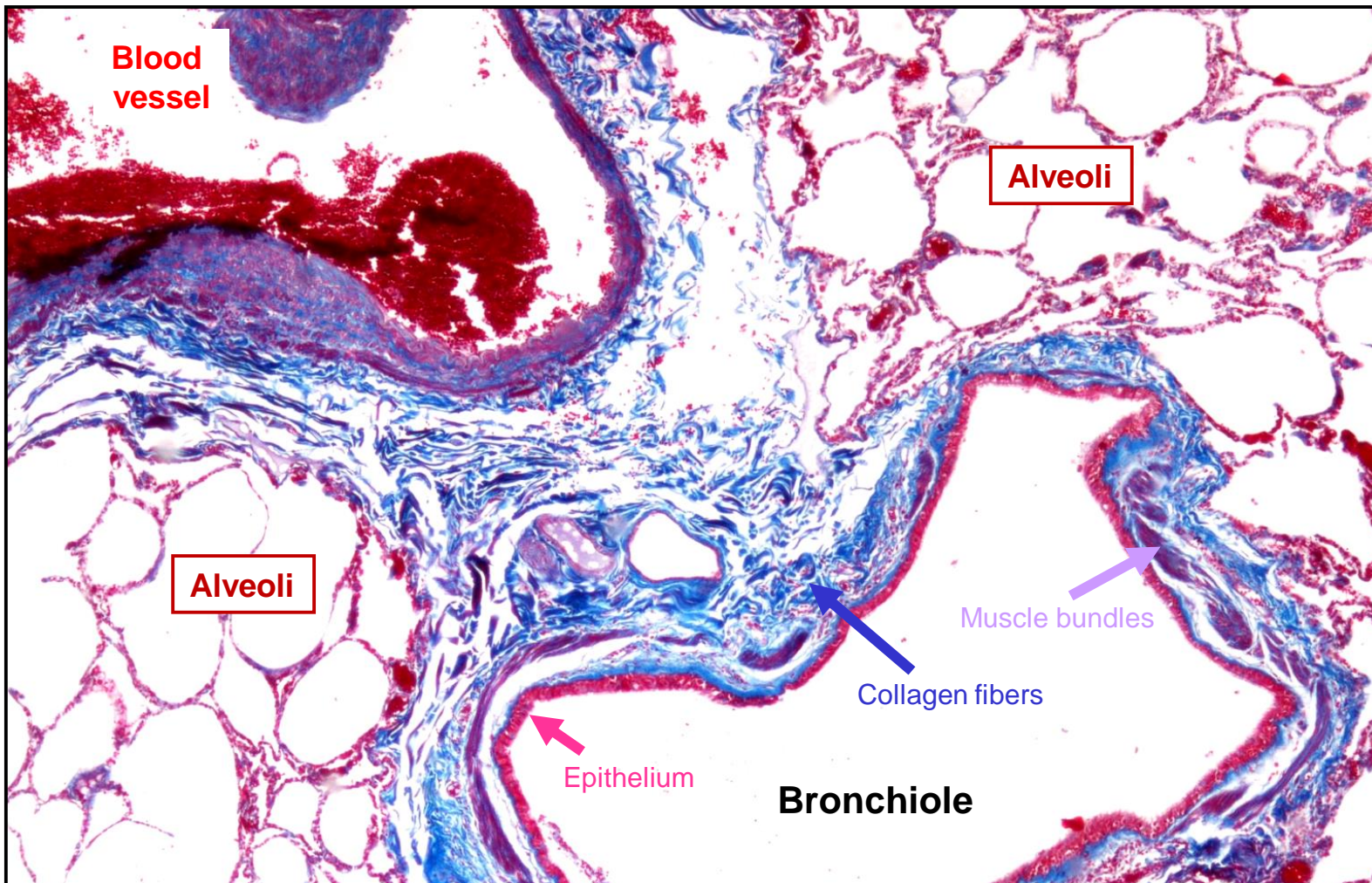
- tvar kupole
- apex with microvili
- secretions
(antimicrobials, surfactant-like material)
- P450 enzyme (detoxification)
- stem cells to the area

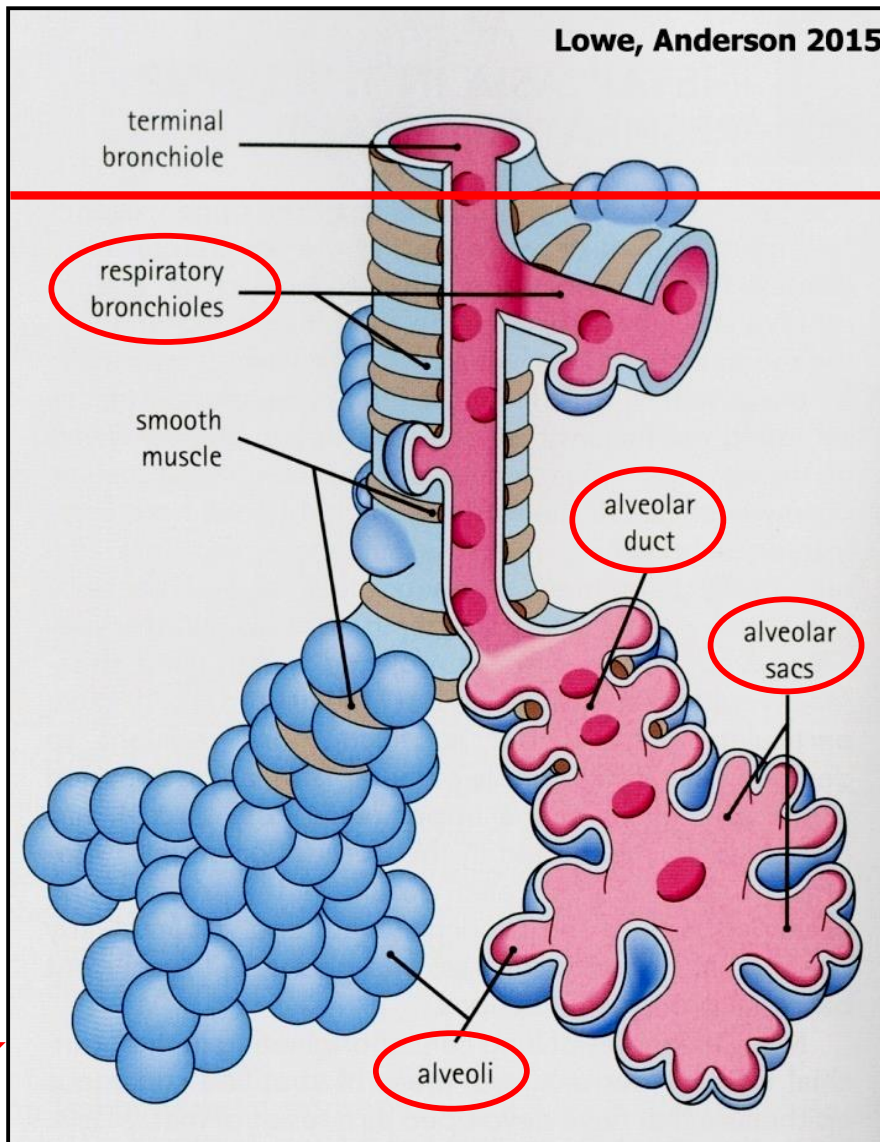
Bronchiolus

Bronchiolus

Respirační oddíl

Terminal bronchiole

NO alveoli

Respiratory bronchiole

Outpocketing alveoli

REMINDER

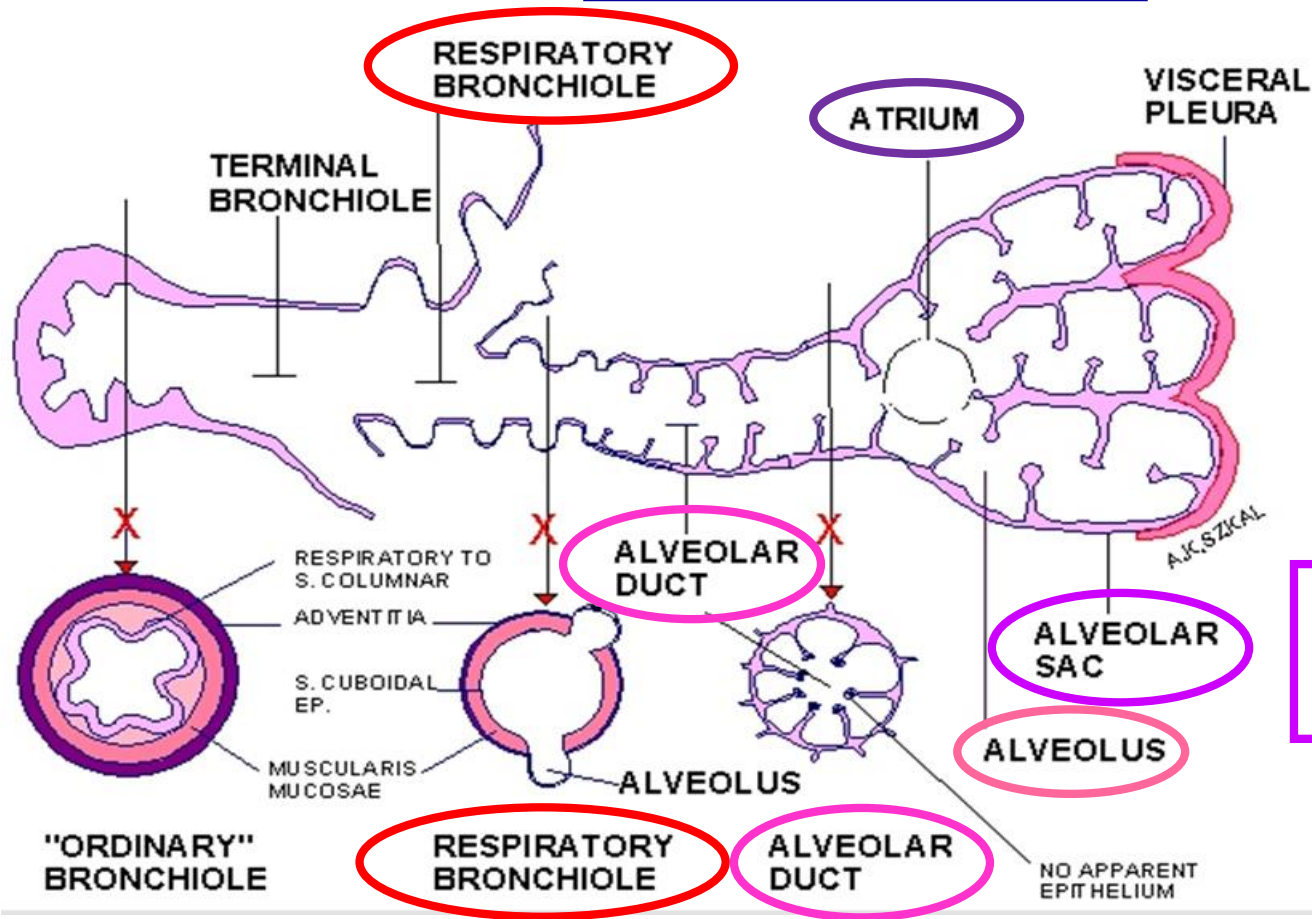
Pulmonary lobule

- defined by ONE primary bronchiole
- Include 5 to 7 Terminal bronchioles
- pyramidal shape
- surrounded by very thin fibrous capsule
- volume 1 – 2 cm³

Respiratory portion

Respirační oddíl

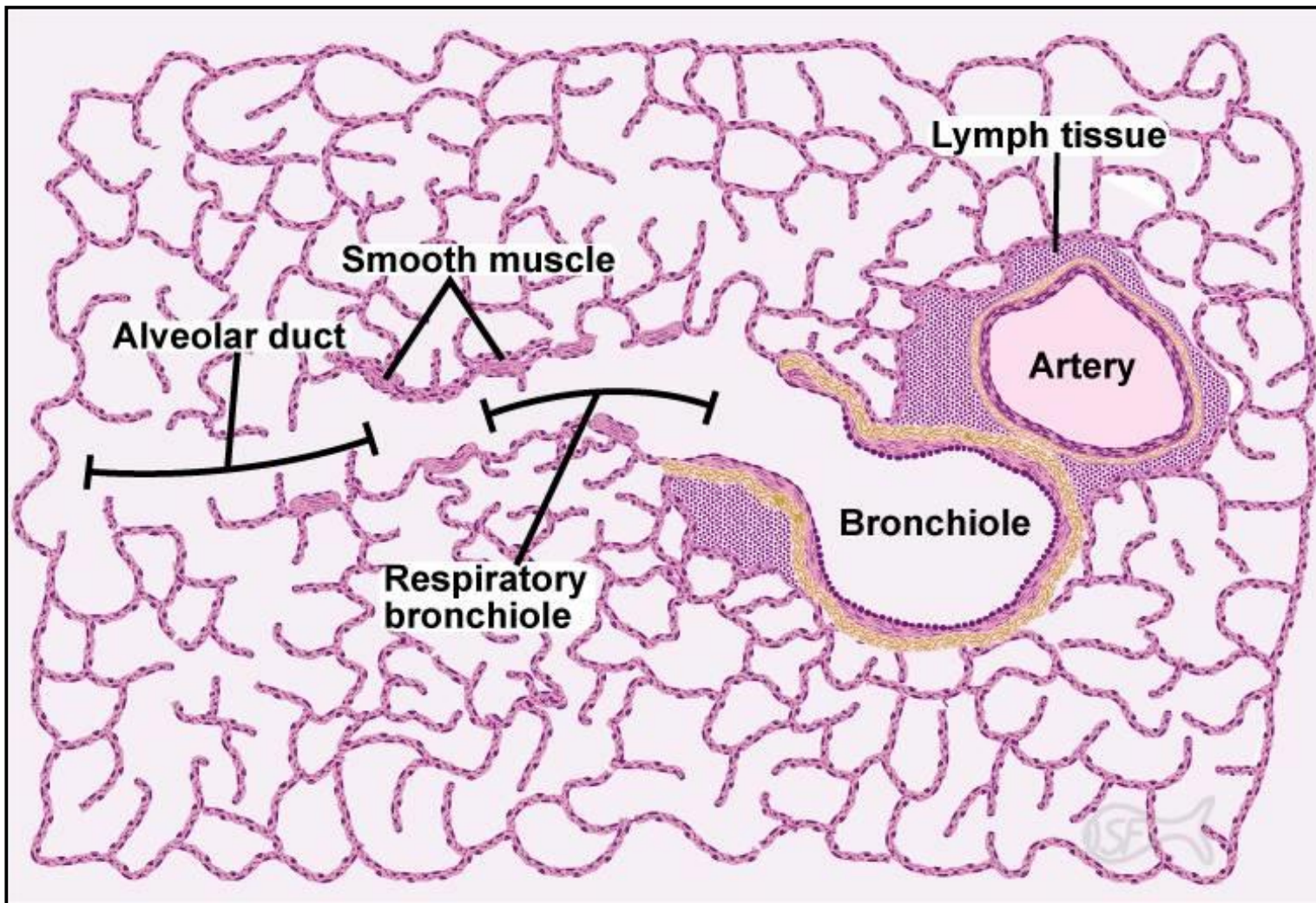

Předsíň - Atrium
entry into alveolar sac

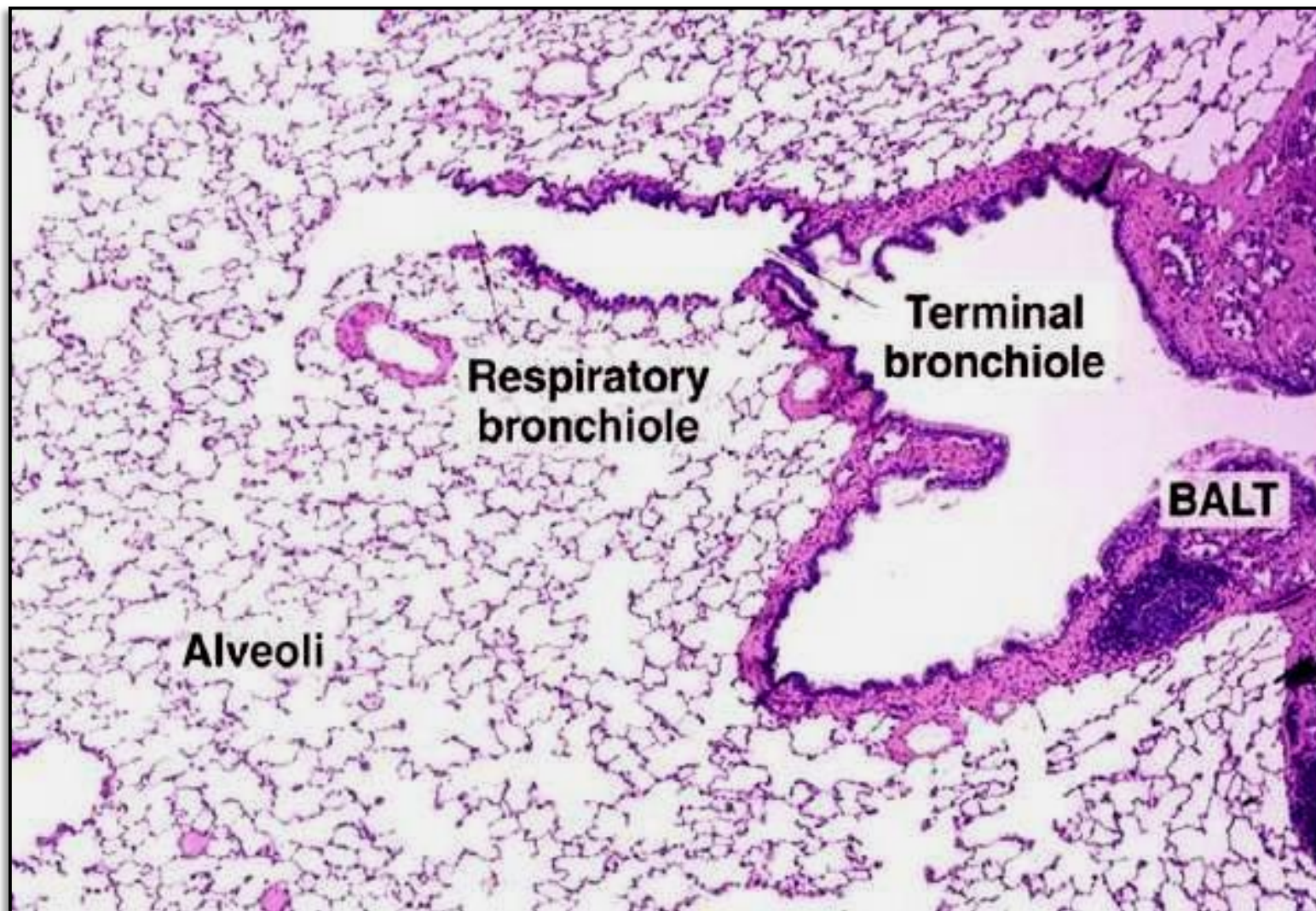
Sacculi alveolares
group of alveoles opened
into common atrium

- Ductus alveolares** - wall made by:
- groups of cuboidal cells
  - individual alveoli
  - elastic fibers
  - smooth muscle cells surrounding alveolar entries

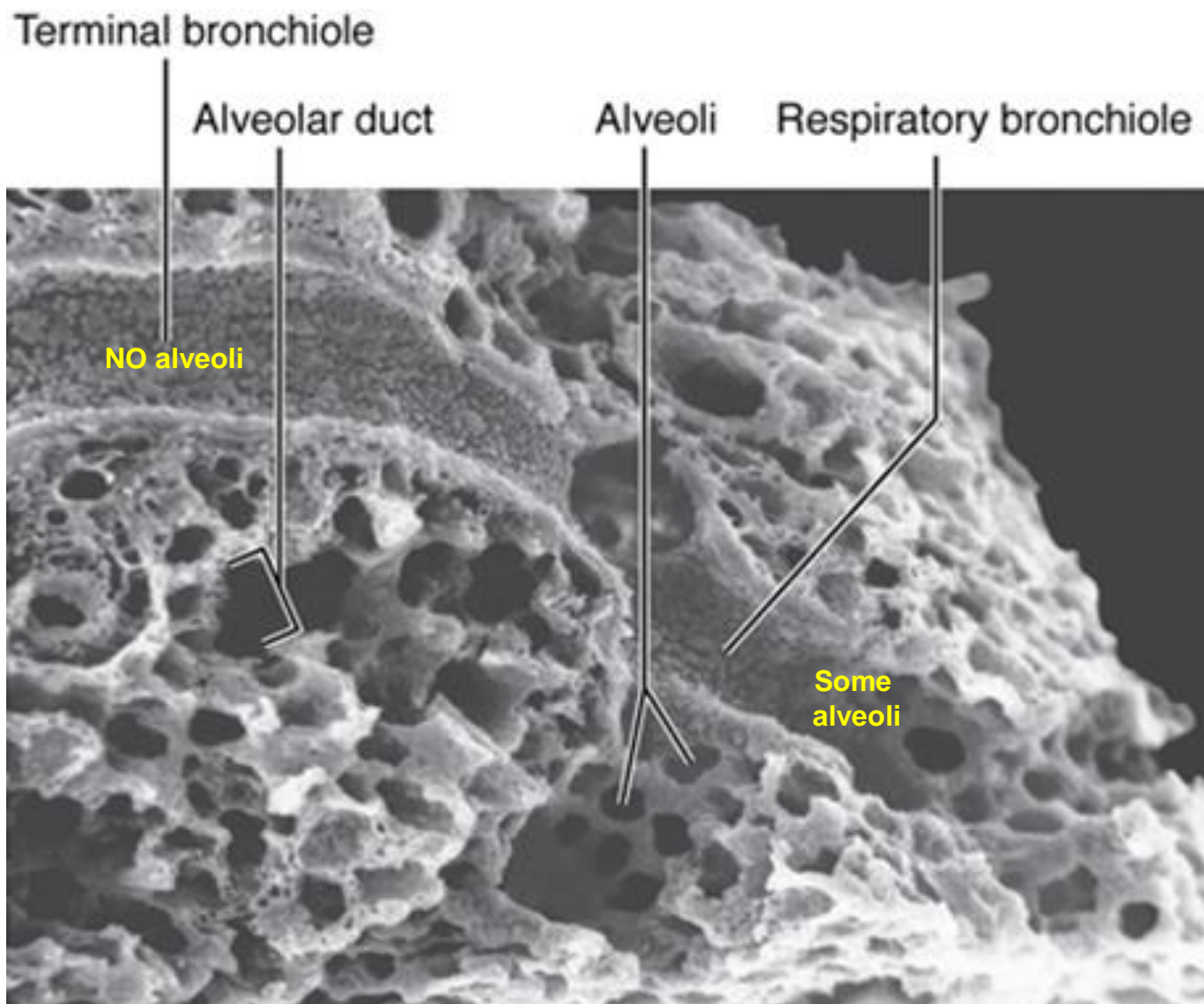
Respirační oddíl

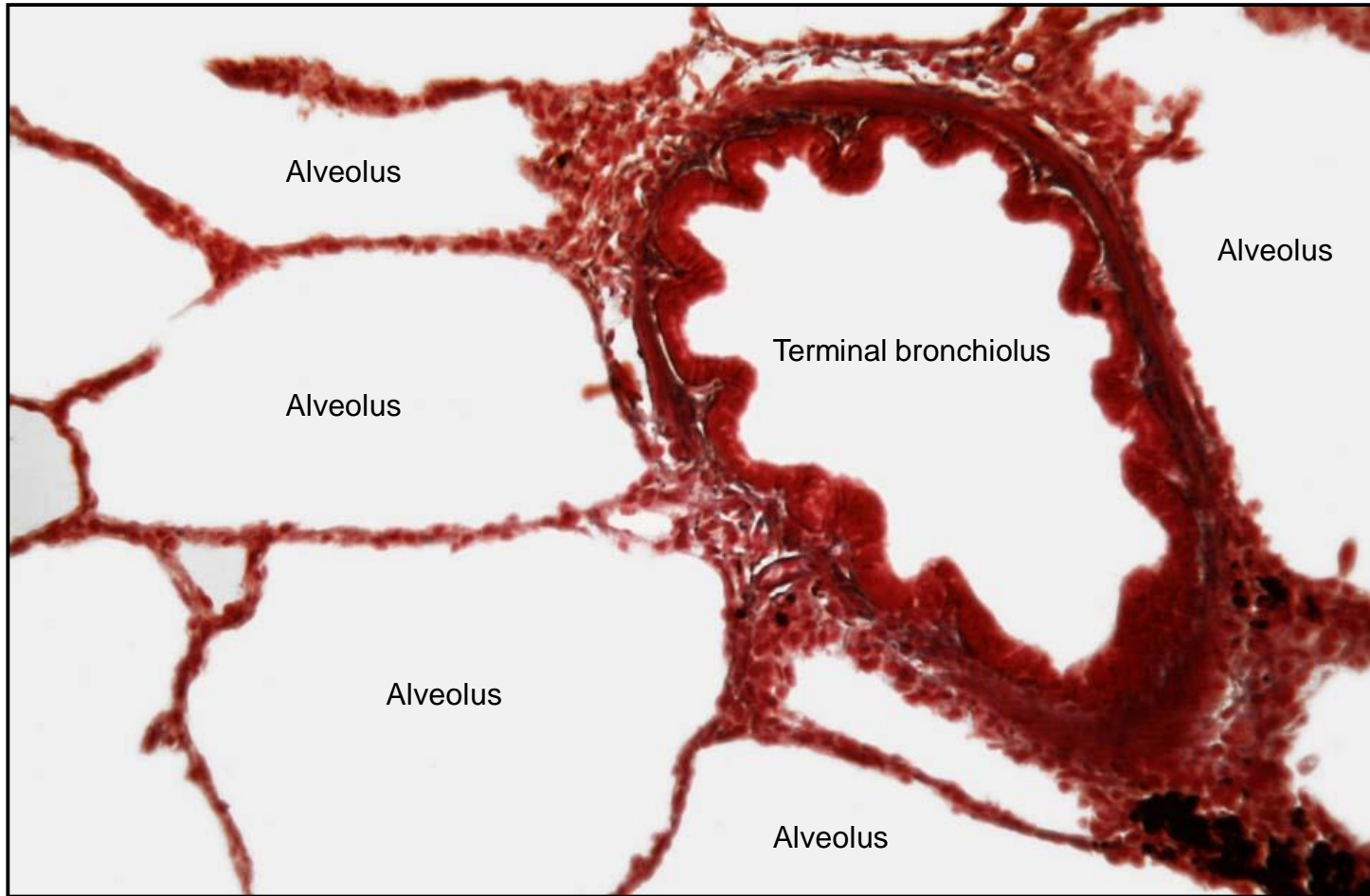
Respirační oddíl

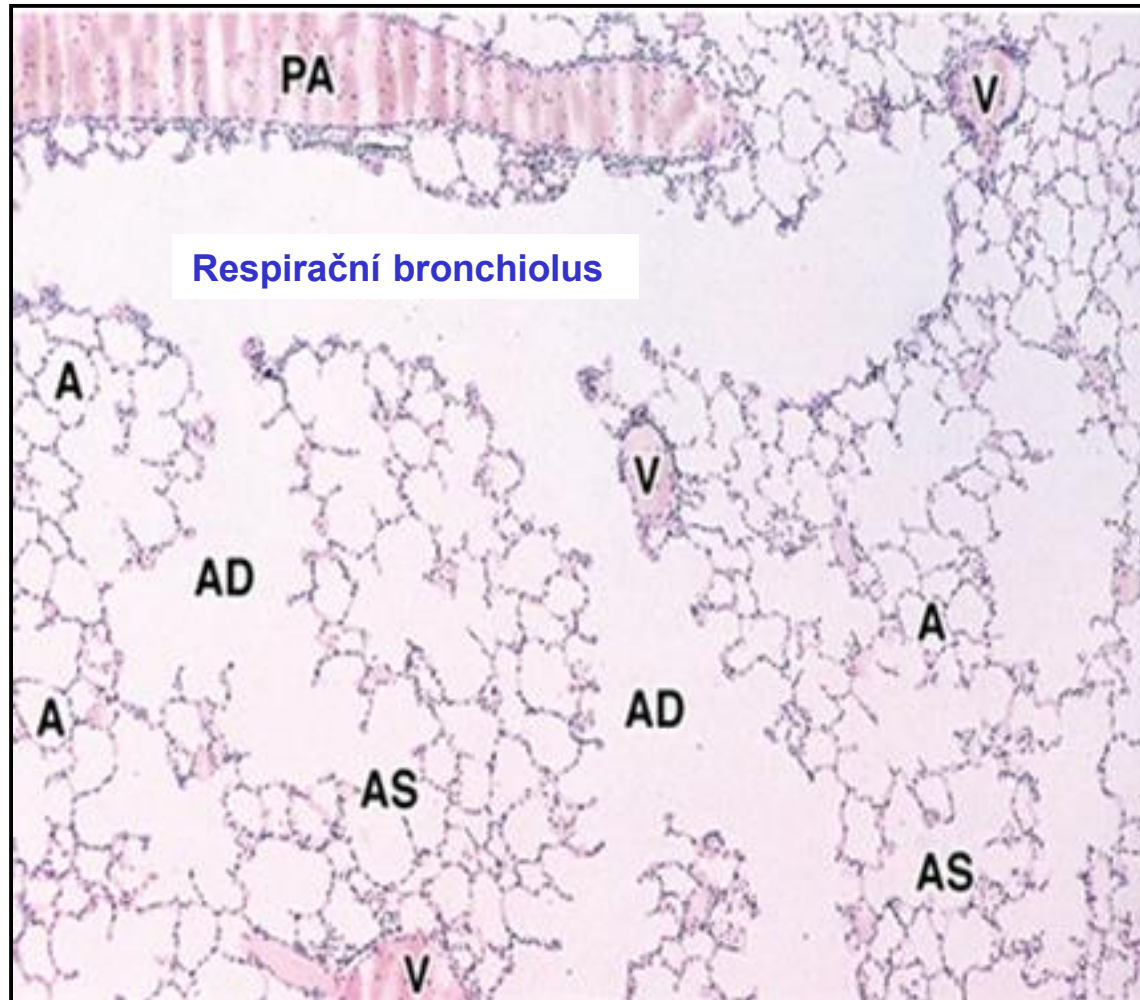
Respirační oddíl

Terminální bronchiolus – nevyklenují se z něj alveoly

Respirační bronchiolus – vstupy do alveolů

AD - Alveolar duct

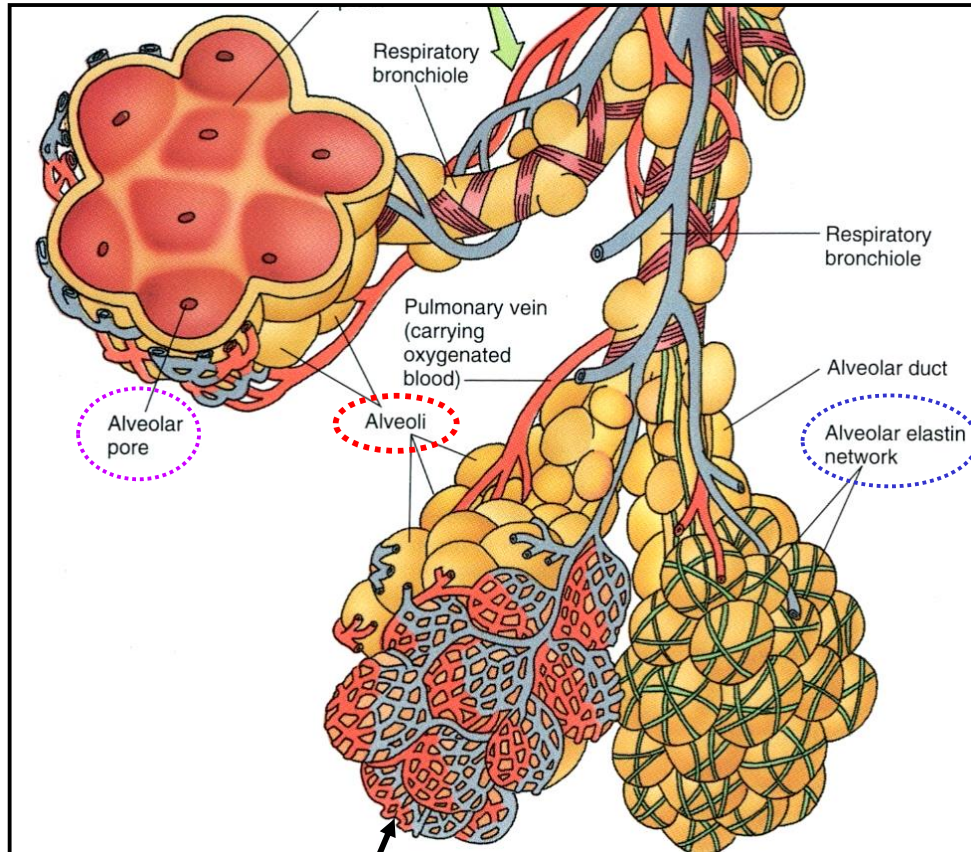
AS – Alveolar sac

A - Alveolus

V – Vein

PA – Perialveolar artery

Alveoly

Continuous capillaries

Place of gas exchange

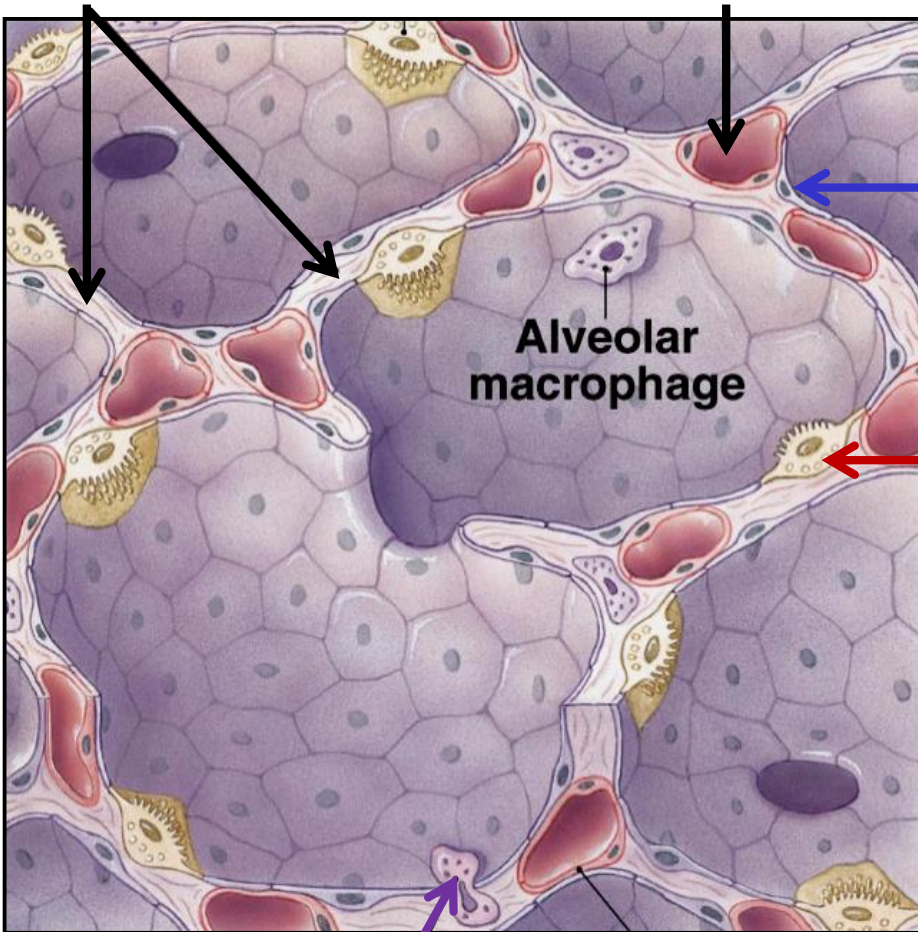
Features

- diameter approx. 200 μm
- total number approx. 300 millions
- total surface about 100 – 140 m^2
- interalveolar septa (elastin + type III collagen)
- alveolar pores (Kohn's; 8 – 60 μm diameter)

Alveoly

Elastic fibers

Capillary

Alveolar macrophage

Pneumocytu typu I (membranózní)

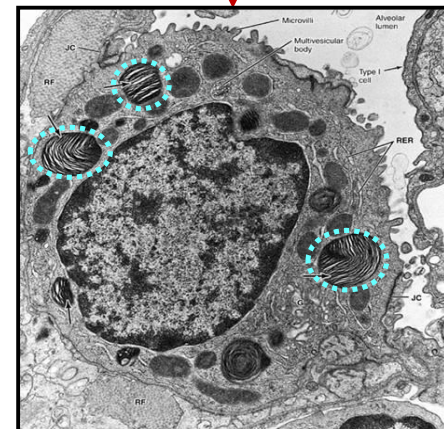
- very flat – about 80 nm thickness
- occluding junctions
- about 95% of alveolar surface

Pneumocytu typu II (granulární)

- cuboidal (10 μm)
- more numerous than type I pneumocytes
- lamellar bodies – surfactants SP-A, -B, -C, -D
- stem cells to alveolar lining (type I and II pneu.)

Alveolární makrofág – „prašná buňka“

- migratory
- some migrate up to pharynx and get swallowed/expectorated
- some migrate via lymph vessels

RDS (syndrom respirační tísně)
lack of surfactants - collapse of alveoli

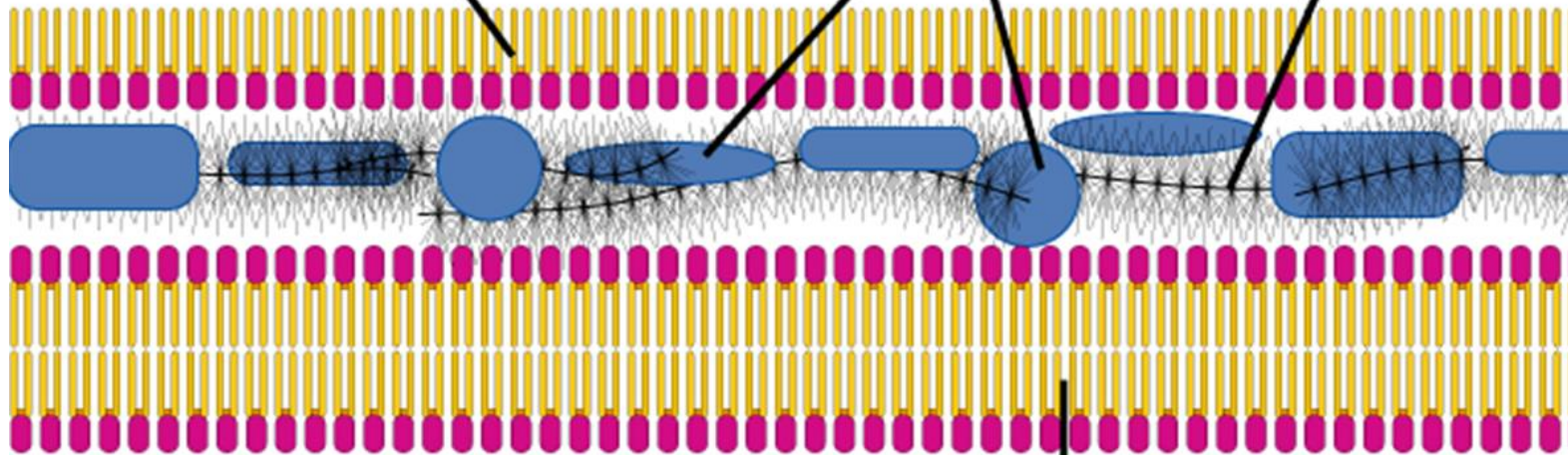
Alveoly - Surfaktant

Lumen of alveolus

Phospholipid monolayer
with hydrophobic tails
facing air

Surfactant proteins

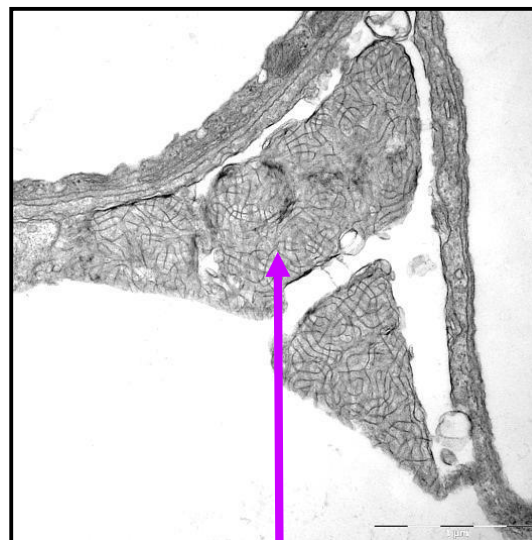
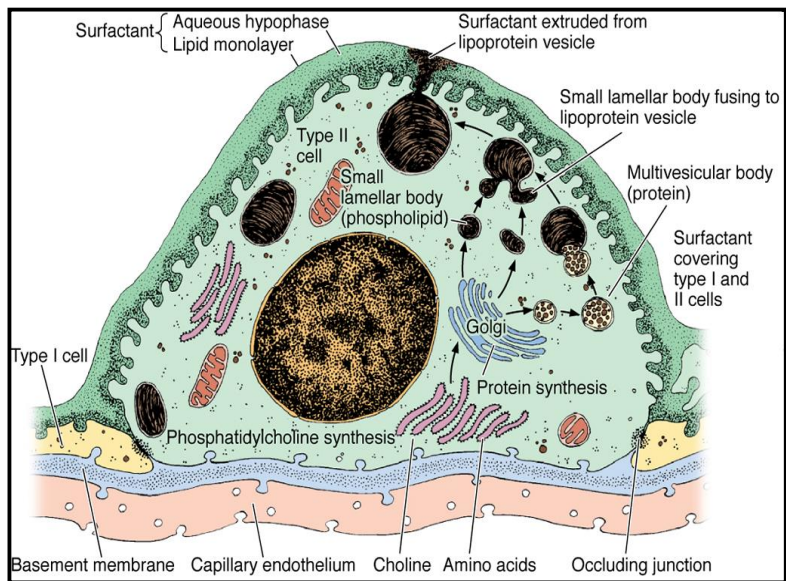
GAGS trap
water

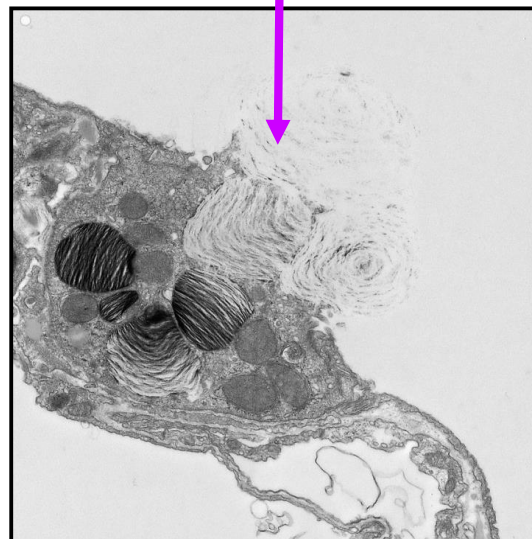
Membrane

Cytoplasm of type I pneumocyte

Alveoly - Surfaktant

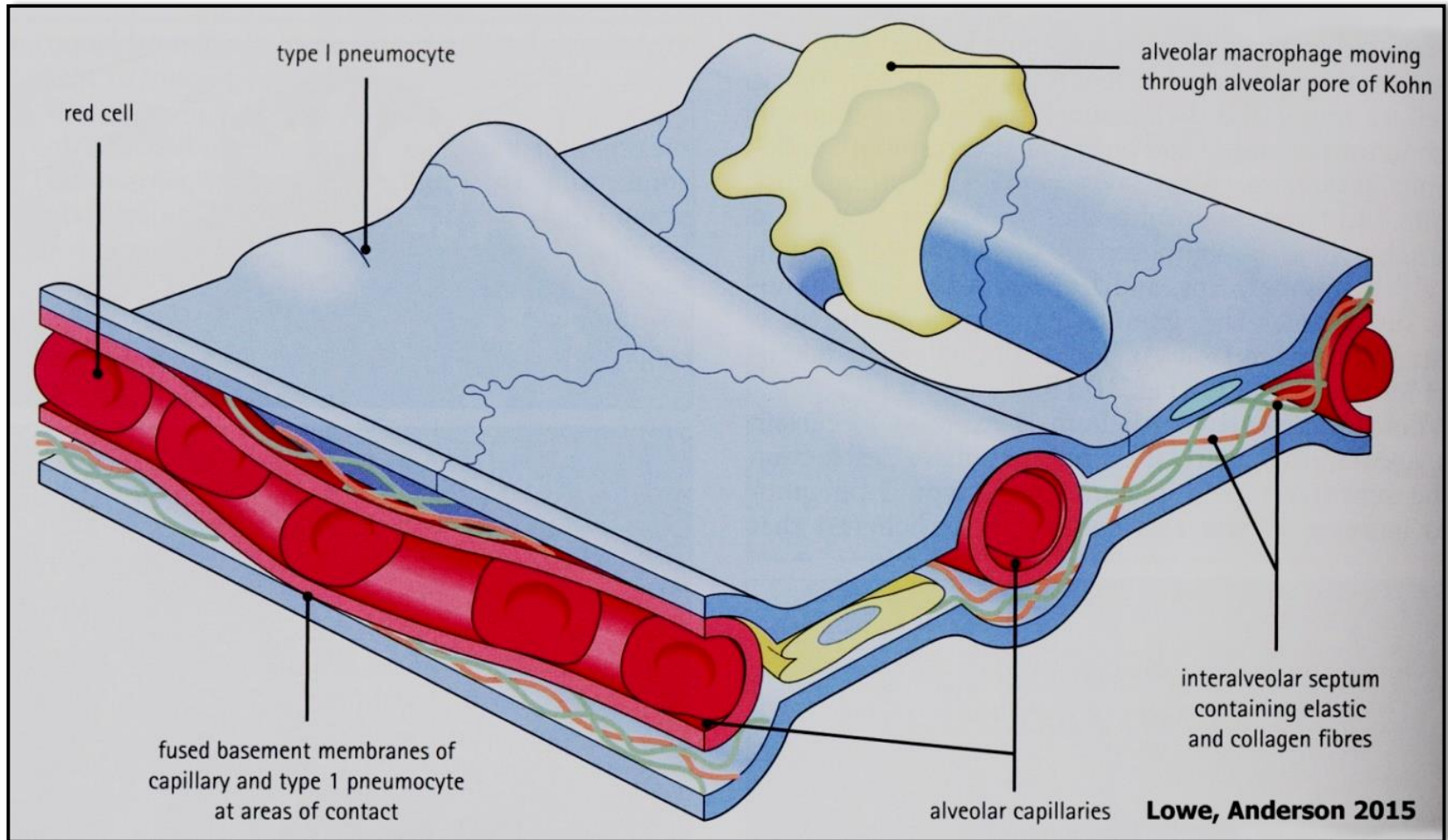
Surfaktant

Alveoly – Makrofág

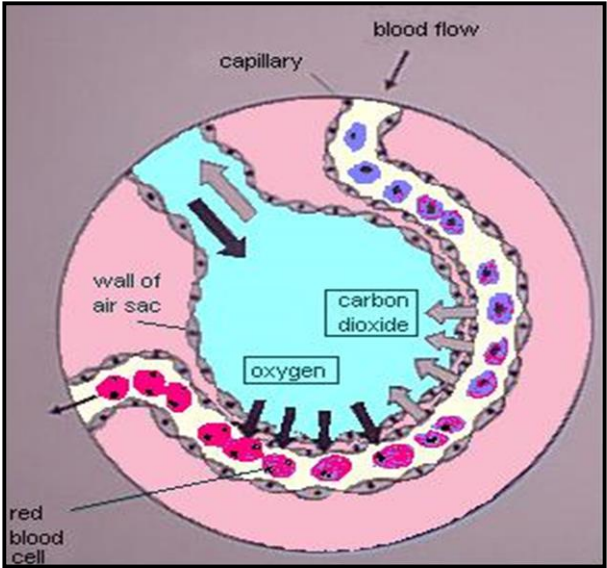
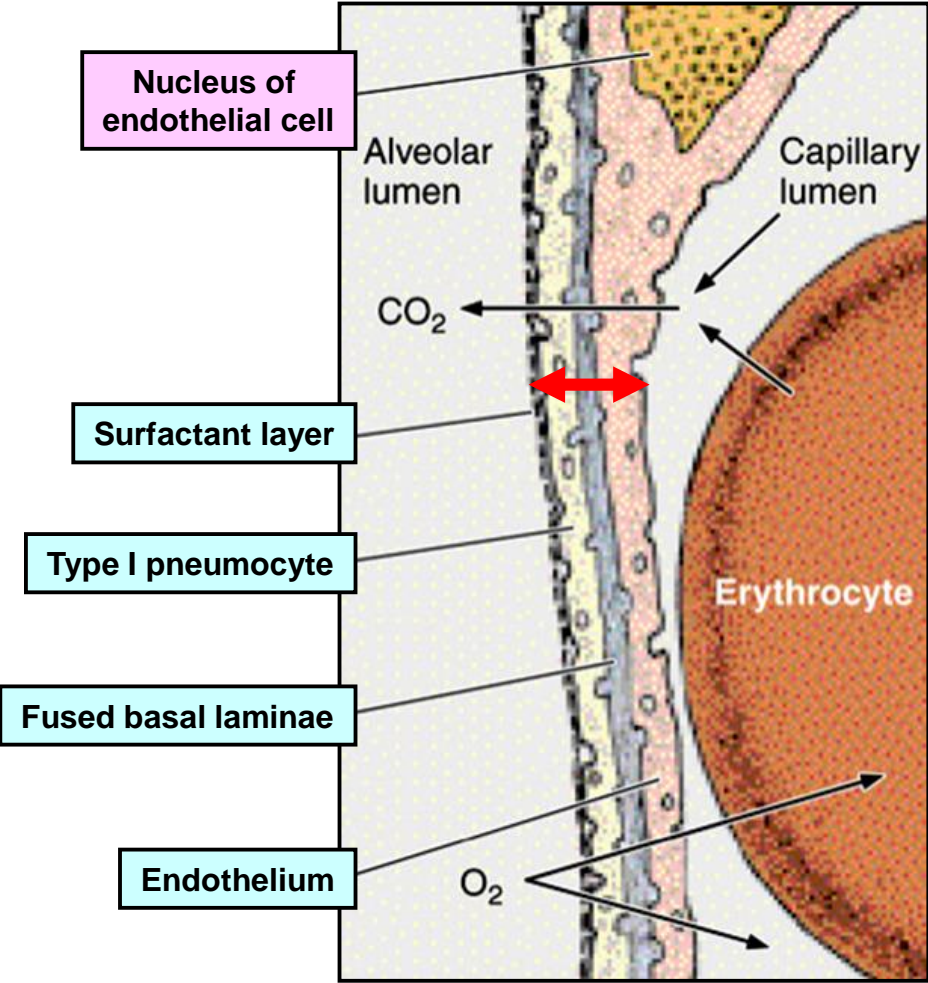
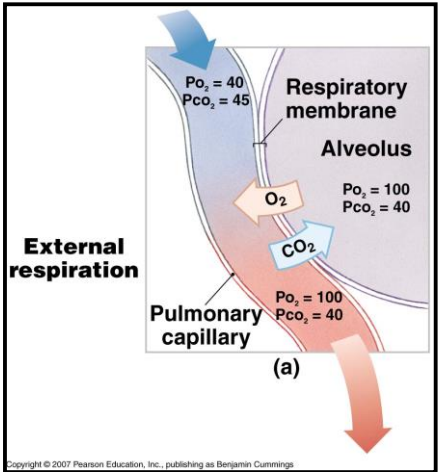
Alveoly – Interalveolární septum

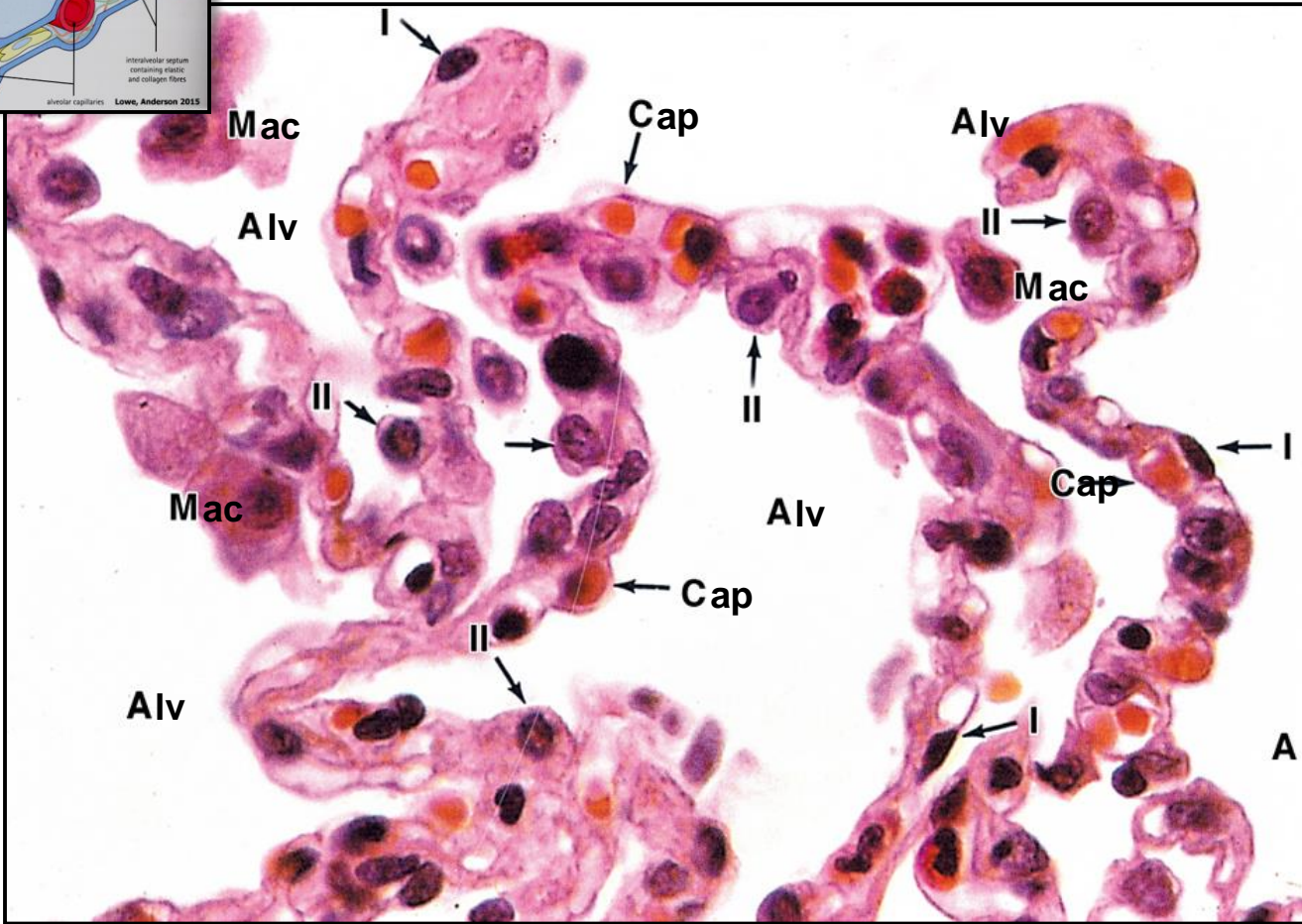
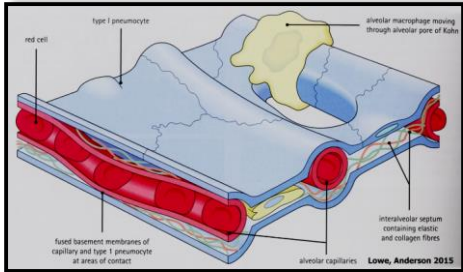
Alveoly – bariéra krev-vzduch

Thickness: 0,1 – 1,5 μm

Exchange of gasses: passively by diffusion based on gradient

Alveoly – bariéra krev-vzduch

I - Type I pneumocyte

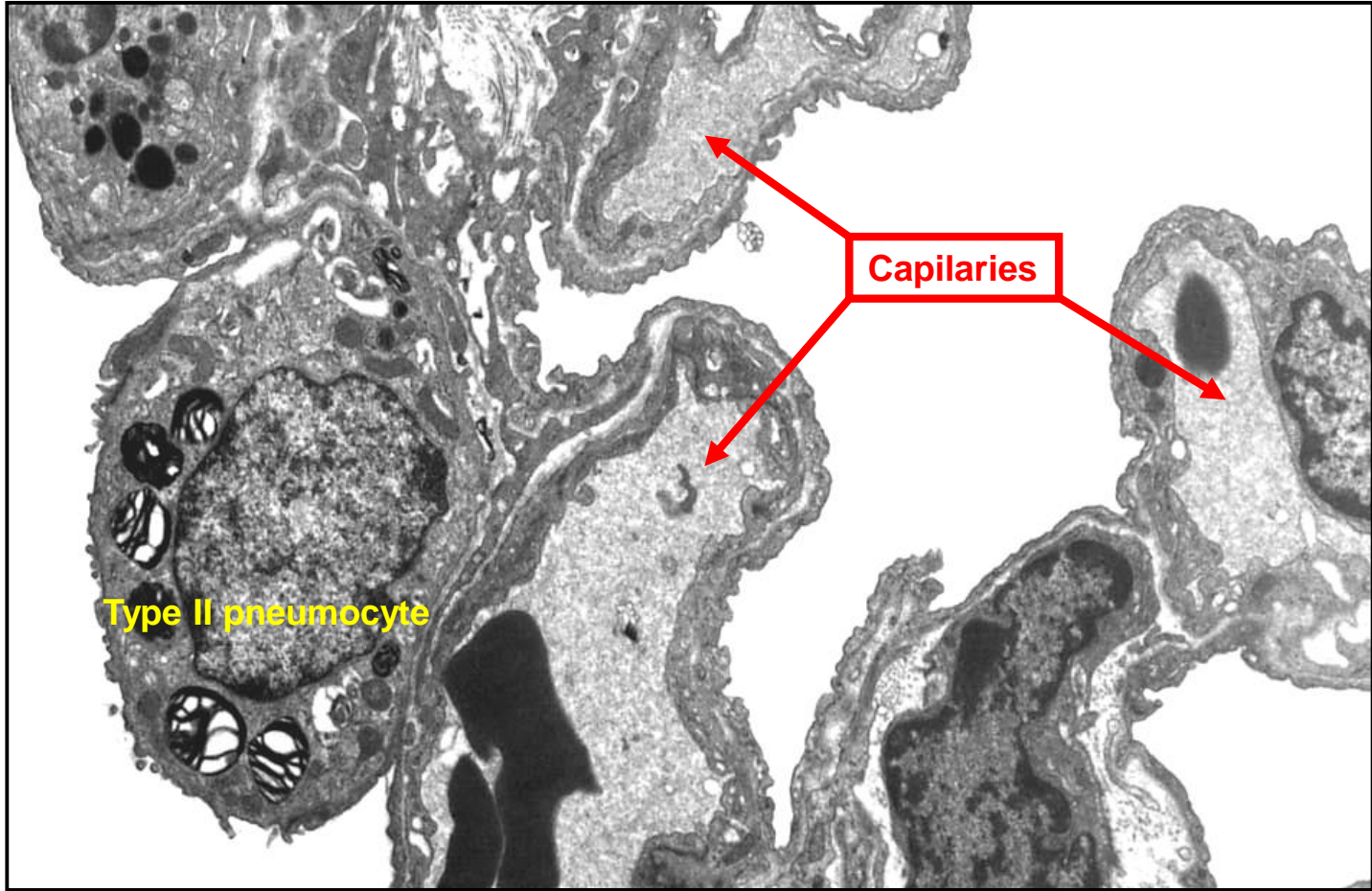
II - Type II pneumocyte

Alv - Alveolus

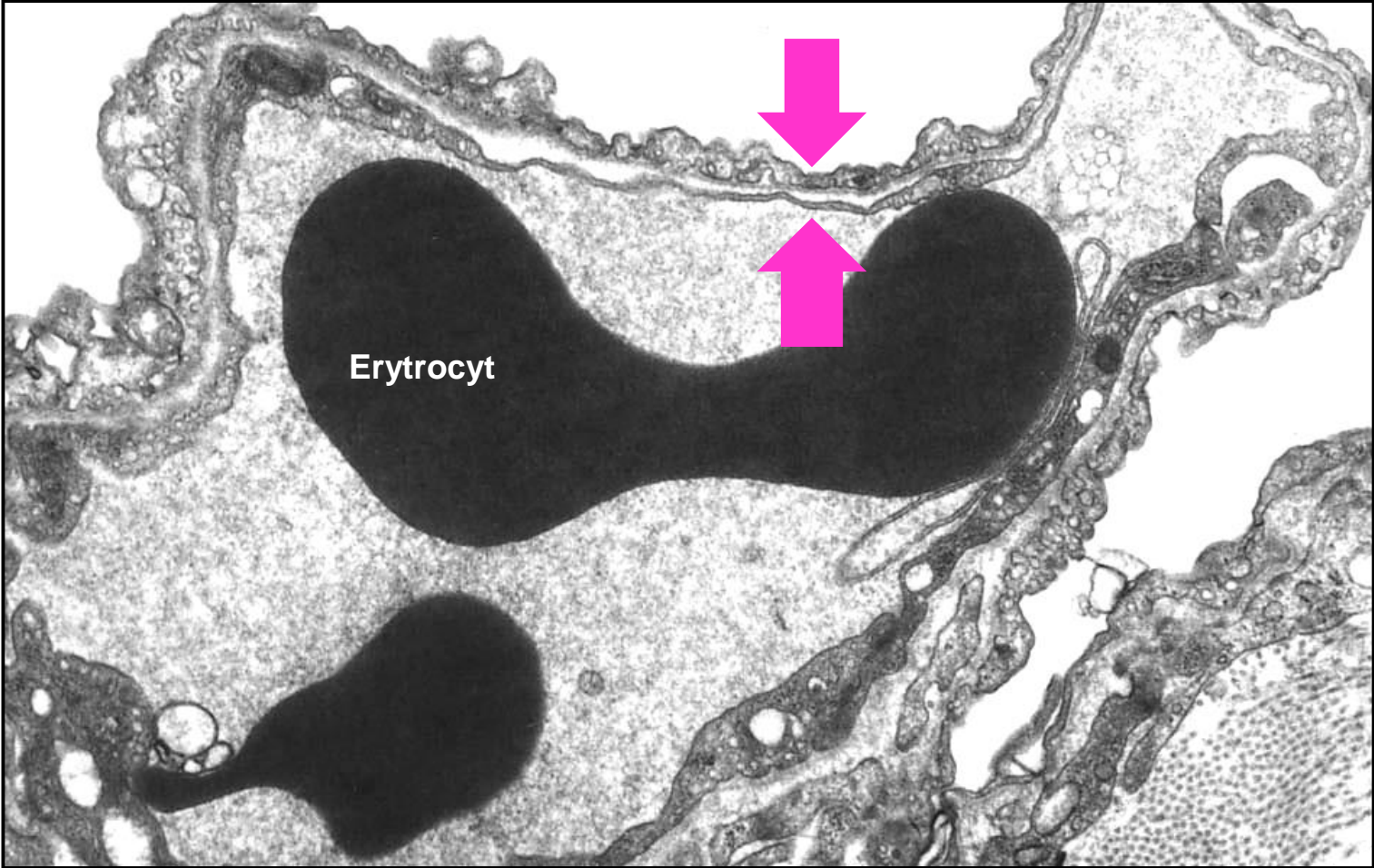
Cap - Capillary

Mac - Macrophage

Alveoly – bariéra krev-vzduch

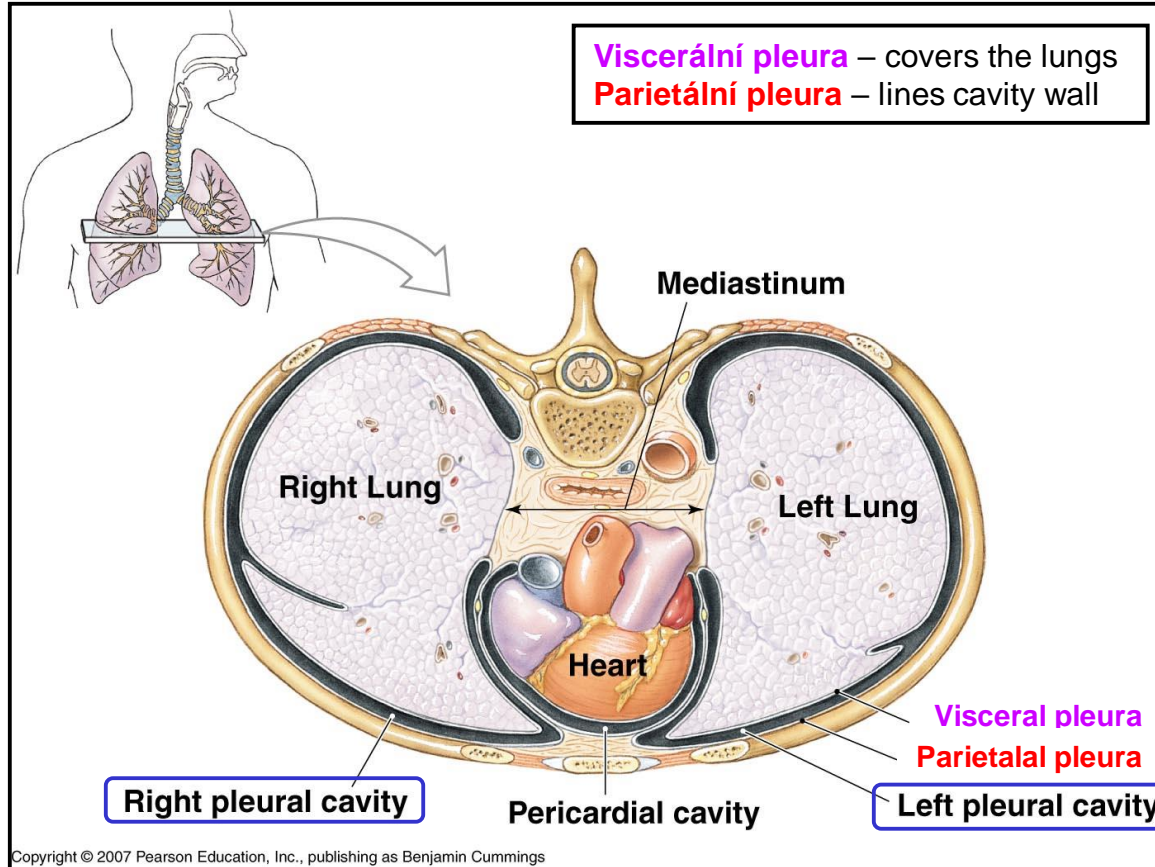
Alveoly – bariéra krev-vzduch

Pleura

Sheet that lines pleural cavities (left and right)

Pleura

← **Mezotel** (jednovrstvý dlaždicový ep.)

↑
↓ **Tená vrstva vaziva** (cca 1 mm)

Krevní zásobení

Plicní oběh
„funkční“

Bronchiální oběh
„nutritivní“

Pulmonární tepny

Bronchiální tepny

Kapiláry

Pulmonární žíly

Terciární bronchus

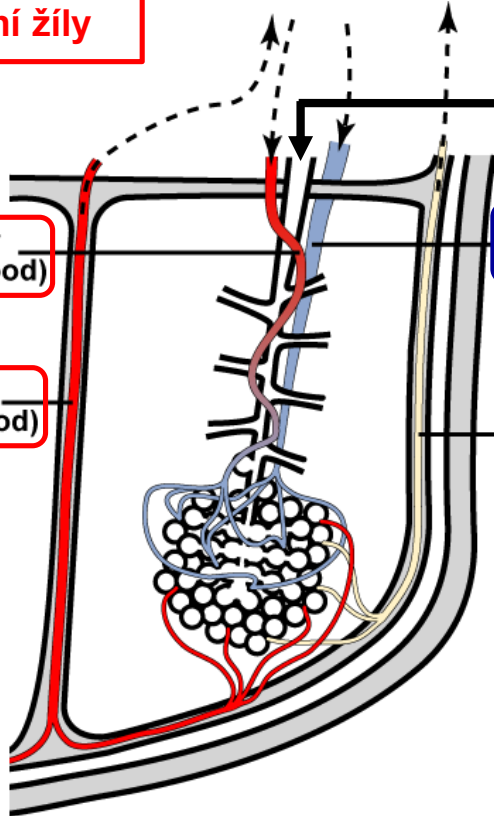
Bronchial artery
(oxygenated blood)

Pulmonary artery
(deoxygenated blood)

Pulmonary vein
(oxygenated blood)

Lymphatic vessel

Bronchopulmonární segment

Vývoj plic

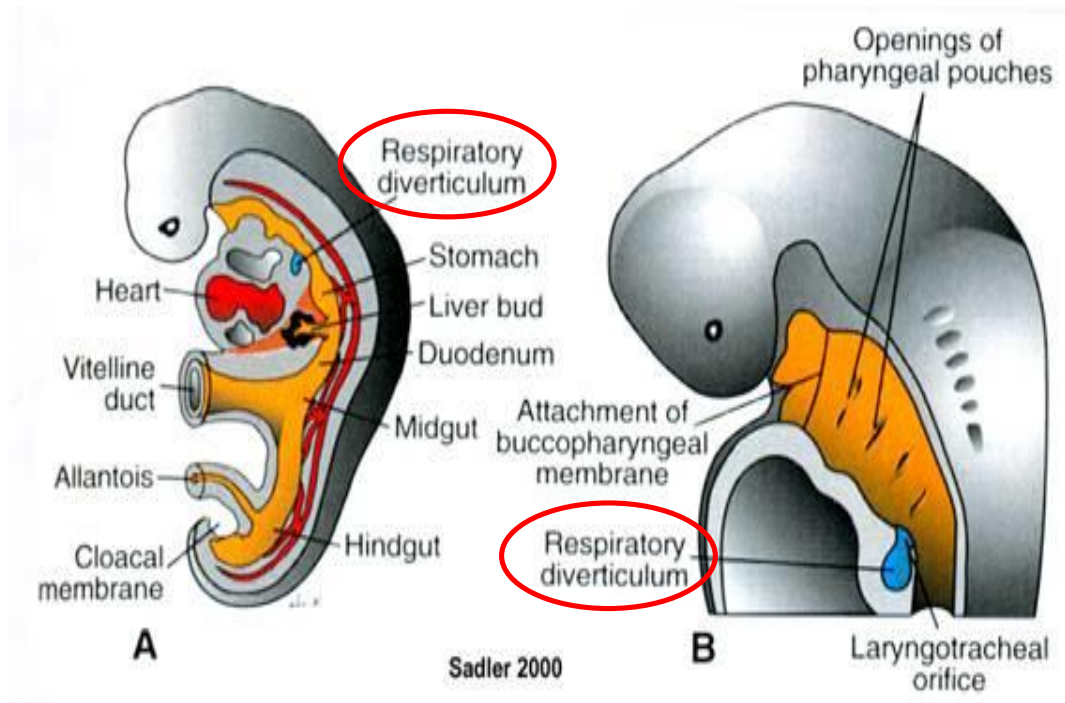
Entoderm

- epitel
- žlázy

Mezenchym

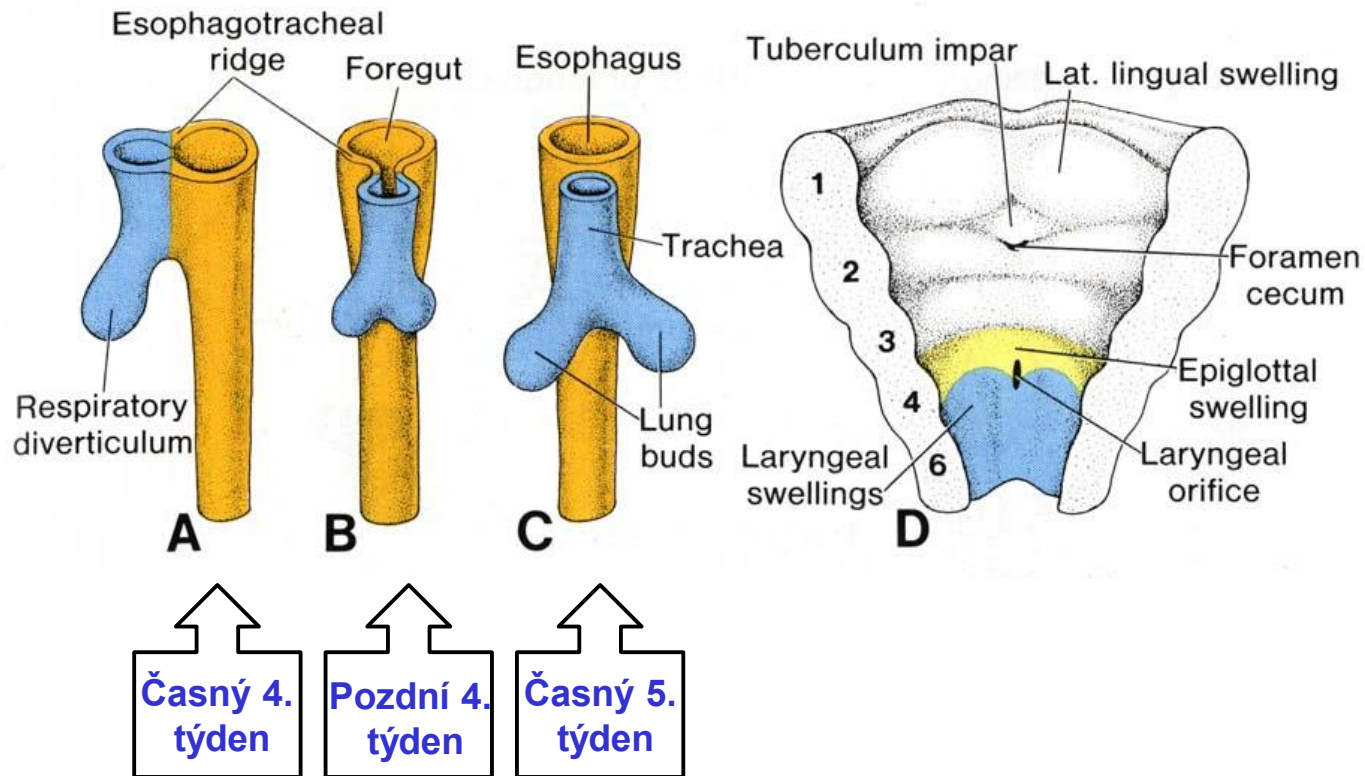
- pojivová tkáň
- chrupavka
- svalovina

Early week 4: **Laryngotracheální výchlípka předního střeva** (ventrální strana)

Vývoj plic

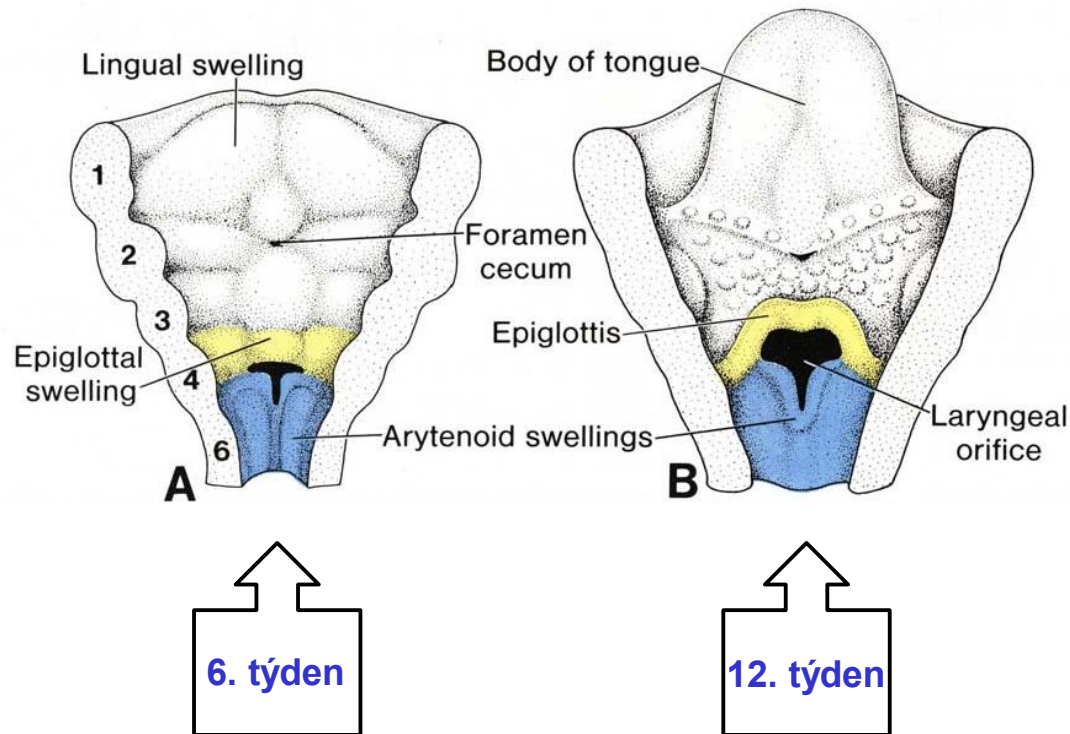
Vnitřní strana ventrální stěny hltanu

Komplexní interakce (signálování) mezi entodermem a přilehlým mezodermem

Lung development

Vnitřní strana ventrální
stěny hltanu

- Lumen nejprve **obliteruje** a později **rekanalizuje**
- vyvíjí se **Ventriculus pharyngealis + Plica ventricularis a Plica vocalis**
- vyvíjí se **chrupavky + vazy + svaly hltanu** (ze 4. and 5. žaberního oblouku)

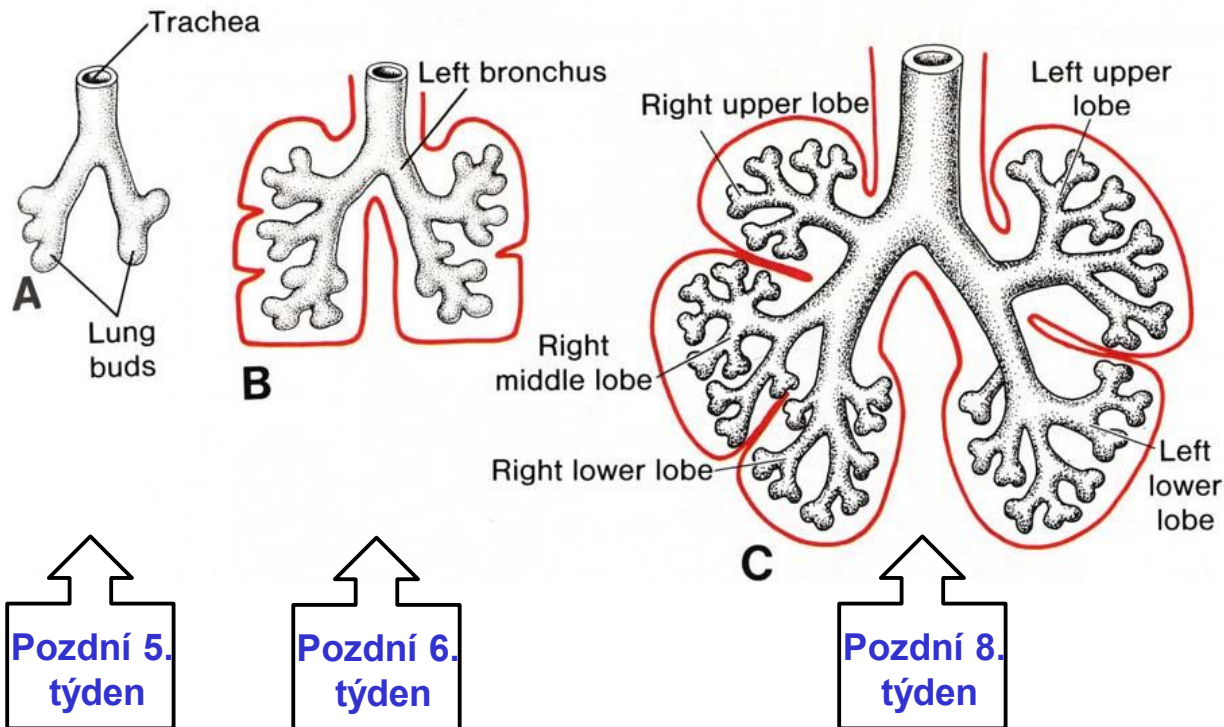
Vývoj plic – Postupné větvení bronchů

Celkový počet větvení

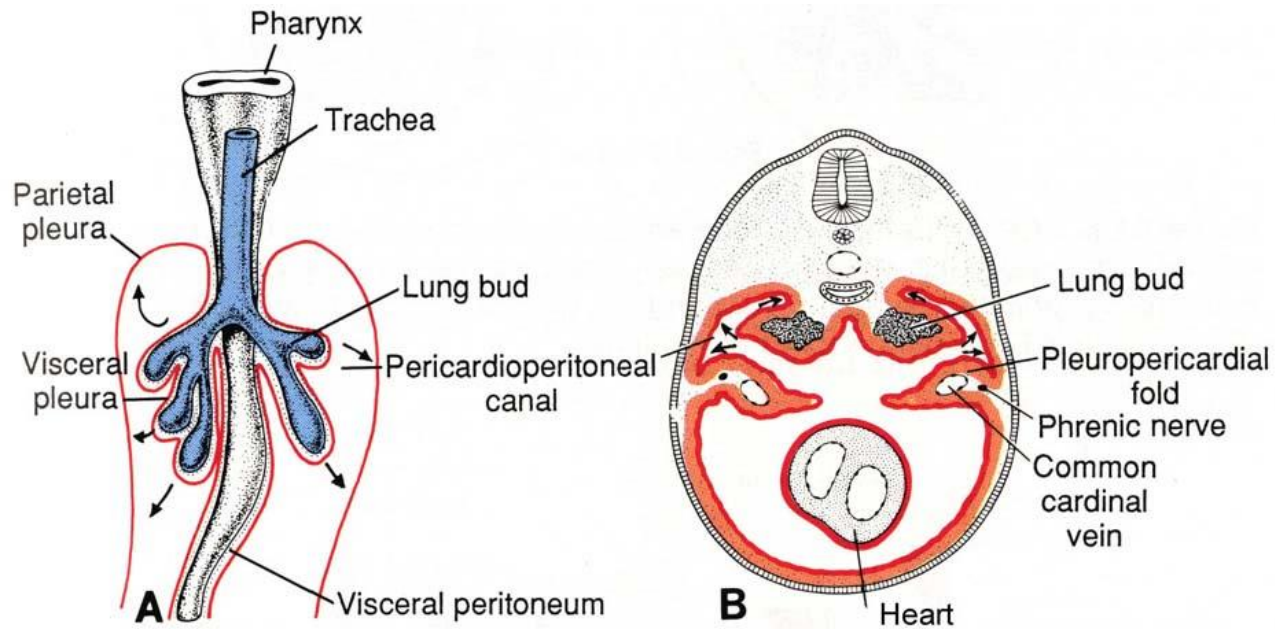
Před narozením - 18 x

Po narození - 7x
until 8 years of age

Vývoj plic – Vznik pleuro-perikardových řas

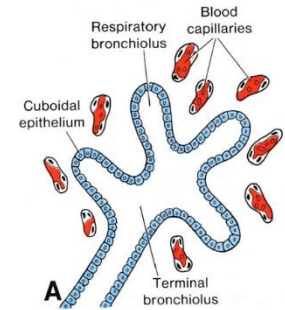
- bronchiální pupeny penetrují do **primitivních pleurálních dutin**
- splachnický mezoderm, pokrývající vnější povrch plic, vytváří **viscerální pleuru**
- tělní mezoderm, vystýlající tělní dutinu, vytváří **parietální pleuru**
- prostor mezi viscerální a parietální pleurou dává vznik **pleurální dutině**

Vývoj plic – Histogeneze (maturace)

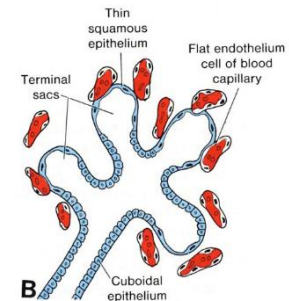
Stádium pseudožlázové (5. – 17. týden)

- jsou vytvořeny terminální bronchioly
- terminální bronchioly jsou slepě zakončeny – napodobují žlázu
- jednovrstvý kubický epitel (entoderm)
- **respirační bronchioly ani alveoly nejsou vyvinuty**

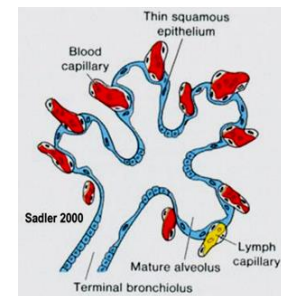
Stádium kanálkové (13. – 25. týden)

- vyvíjí se respirační bronchioly a váčky, vaskularizace
- dýchání a přežití je možné, pouze ale s lék. pomocí
- **stále závažný stupeň nezralosti**

Stádium primitivních alveolů (24. týden - porod)

- významný nárůst počtu váček a alveolů s dobře diferencovanými pneumocyty
- **vytvořena bariéra krev-vzduch**
- **od 26. týdne je možné přežití bez lék. pomoci** (hmotnost plodu cca 1000 g)

Stádium definitivních alveolů (32. týden - 8. rok)

- nejdelší stádium
- vývoj plic se ukončuje

Děkuji za pozornost!

ahAMPL@med.muni.cz

Budova A1 – 1. patro